

עבודות במשנה סדר מועד

מאת

הרב אברהם ולפיש

תשע"ז

4	מסכת שבת פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1
6	מסכת שבת פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
7	מסכת שבת פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
7	מסכת שבת פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4
7	מסכת שבת פ"ה-פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #5
8	מסכת שבת פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #6
9	מסכת שבת פ"ח – לימוד בקיאות: דף עבודה #7
9	מסכת שבת פ"ט – לימוד בקיאות: דף עבודה #8
10	מסכת שבת פ"י-פ"יא – לימוד בקיאות: דף עבודה #9
11	מסכת שבת פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #10
11	מסכת שבת פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #11
12	מסכת שבת פ"ד-פ"ט"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #12
13	מסכת שבת פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #13
13	מסכת שבת פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #14
14	מסכת שבת פ"ח – לימוד בקיאות: דף עבודה #15
15	מסכת שבת פ"ט – לימוד בקיאות: דף עבודה #16
15	מסכת שבת פ"כ – לימוד בקיאות: דף עבודה #17
16	מסכת שבת פכ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #18
16	מסכת שבת פכ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #19
17	מסכת שבת פכ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #20
18	מסכת שבת פכ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #21
19	סיכום מסכת שבת – לימוד בקיאות: דף עבודה #22
20	מסכת עירובין פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1
21	מסכת עירובין פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
22	מסכת עירובין פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
23	מסכת עירובין פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4
24	מסכת עירובין פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5
25	מסכת עירובין פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #6
26	מסכת עירובין פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #7
26	מסכת עירובין פ"ח – לימוד בקיאות: דף עבודה #8
27	מסכת עירובין פ"ט – לימוד בקיאות: דף עבודה #9
27	מסכת עירובין פ"י – לימוד בקיאות: דף עבודה #10
29	מסכת פסחים פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה
29	מכילתא דרבי ישמעאל, מס' דפסחא בא פרשה ח, עמ' 27-28
30	מכילתא דרבי ישמעאל, מס' דפסחא פרשה י
30	מסכת פסחים פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
31	מסכת פסחים פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
31	מסכת פסחים פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4
31	מסכת פסחים פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5
32	מסכת פסחים פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #6
32	מסכת פסחים פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #7
32	פסחים פ"ח - דף עבודה #8
32	פסחים פ"ט - דף עבודה #9
32	פסחים פ"י - דף עבודה #10
34	מסכת שקלים פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1
34	מסכת שקלים פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
35	מסכת שקלים פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
35	מסכת שקלים פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4

37	מסכת שקלים פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5
38	מסכת שקלים פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #6
39	מסכת שקלים פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #7
40	מסכת שקלים פ"ח – לימוד בקיאות: דף עבודה #8
42	מסכת יומא פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1
44	מסכת יומא פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
45	מסכת יומא פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
46	מסכת יומא פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4
47	מסכת יומא פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5
48	מסכת יומא פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #6
48	מסכת יומא פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #7
49	מסכת יומא פ"ח – לימוד בקיאות: דף עבודה #8
51	מסכת סוכה פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה
51	מסכת סוכה פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה
51	מסכת סוכה פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה
52	מסכת סוכה פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה
52	מסכת סוכה פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה
53	מסכת ביצה פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1
54	מסכת ביצה פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
55	מסכת ביצה פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
56	מסכת ביצה פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4
57	מסכת ביצה פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5
59	מסכת תענית פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1
61	מסכת תענית פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
62	מסכת תענית פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
63	מסכת תענית פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4
66	מסכת מגילה פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1
67	מסכת מגילה פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
68	מסכת מגילה פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
69	מסכת מגילה פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4
71	מסכת מועד קטן פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1
72	מסכת מועד קטן פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
72	מסכת מועד קטן פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
74	מסכת חגיגה פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1
76	מסכת חגיגה פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2
79	מסכת חגיגה פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3
80	תוספתא שבת פרק א
81	מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כ פסוק (ט)
81	מכילתא פרשת בחדש פרשה ז

מסכת שבת פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1

1. מדוע פתח התנא את מסכת שבת עם משנת "יציאות השבת שתים שהן ארבע...?"
 התייחסי, בין היתר, לרעיונות ולנקודות הבאים:
 א. אברהם גולדברג, פירוש למסכת שבת, עמ' 2, מציין שהרבה מסכתות פותחות במשניות (קדומות) הקשורות למספרים – תרומות, חלה, ראש השנה, יבמות, ב"ק, שבועות (שים/י לב לדומה ולשונה בין משנה זו למשנתנו).
 ב. מלאכת הוצאה היא "מלאכה גרועה" (מדוע?) – תד"ה יציאות ב ע"א.
 ג. אברהם גולדברג, עמ' 3, מוכיח מהוריות פ"א מ"ג ומהבבלי שם ד ע"א שמלאכת הוצאה היא "דבר שאין הצדוקין מודין בו".
 ד. משנתנו עשויה לשמש מבוא למשנה מסוימת בהמשך הפרק (ר"ת בתד"ה יציאות).
 ה. לדברי ר"ת (שם): "דבר ההוה (= המצוי הרבה) רגיל הש"ס לשנות תחילה" – שים/י לב לנפח הגדול שתופסת מלאכת הוצאה בהמשך המסכת (פ"ה-פ"ו, פ"ז מ"ג – פ"א, רפכ"ד. האם יש עוד השלכות ו/או רמיזות של מלאכת הוצאה במסכת?).
 ו. הרבה ראשונים הלכו בעקבות הר"ח, אשר הבין כי, לעומת 'שמנה עשר דבר' אשר נחלקו בהם בית הלל ובית שמאי (מ"ד), יש י"ח דבר שהושוו בהם, וביניהם 8 במשנתנו ועוד 10 במ"ב-מ"ג.
 ז. בעל מלאכת שלמה מביא בשם האלשיך: "כי אין הוראת ענין שבת נרמז בשום מלאכה כאשר בזו (מדוע?), ועל כן אחשוב כי אלהים חשבה למלאכה גם שאינה דומה למלאכה".
 ח. מרן הר"ד סולובייצ'ק, שעורים לזכר אבא מארי, א, עמ' סז, מבחין בין קדושת שבת לקדושת יום טוב: "האדם נכנס ביו"ט לרשותו של הקב"ה, אביו שבשמים מקבל פניו. הוא לפני ד', כאילו היה במקדש... בשבת מצב שונה לגמרי. אין שבת קשורה במקדש כלל וכלל... אין האדם נכנס למעונו של הקב"ה... אלא כלפי לייא הקב"ה משרה שכנתו ברשותו ותחומו של האדם... הקב"ה דר עם האדם במעונו של האדם ובכפיפתו הצרה" (ומכאן, לדברי הרב, מצוות כבוד שבת, כפי שהוא מתואר ברמב"ם הלכות שבת פ"ל ה"ב).
 ט. התוכלי/י להפיק ממשנתנו בשורה חברתית כלשהי? האם בשורה חברתית זו קשורה לאחד הרעיונות שעלו בסעיפים הקודמים?
2. מדוע, אחרי 'הקדמה' זו למסכת, ממשיכה המשנה עם העניינים של מ"ב (השייכת גם בחול, ולא רק בערב שבת, עייני רע"ב או שאר מפרשים) ומ"ג? איזה עיקרון של עריכת מסכתות (ובמיוחד בסדר מועד) בא לידי ביטוי כאן (היעזרי בתד"ה יציאות, ב ע"א)?
3. מדוע נשנו כאן (מ"ד) 'שמנה עשר הדבר' שגזרו בית שמאי?
 א. בשני התלמודים הובאו רשימות שונות של י"ח דבר, ונראה כי הם התמקדו בשני תחומים: חומרות בענייני טומאה וטהרה והרחקות מהגויים (כגון איסורים על יינם, פיתם, שמנם ועוד). האם יש קשר ענייני כלשהו בין התחומים הללו לבין קדושת השבת?
4. חלקי את מחלוקת ב"ה וב"ש במ"ה-מ"ט לקבוצות – מה השוני בין הקבוצות? האם יש רעיון משותף המאחד אותן?
 א. מדוע הובאו המשניות הללו כאן?
 ב. מה הזיקה בין מ"י-מ"א למ"ה-מ"ט?
 ג. מה מלמדת התוספתא פ"א ה"ט על עניין המחלוקת בין ב"ה לב"ש:

אמרו ב"ש לב"ה: אי אתם מודים שאין צולין בשר וביצה בע"ש עם חשיכה אלא כדי שיצולו? אף דיו סמנין וכרשינין וכיוצא בהן! אמרו להם ב"ה: אי אתם מודים שטוענים

קורות בית הבד ותולין עיגולי הגת ע"ש עם חשיכה? אף דיו סמנין וכרשינין וכיוצא בהן! אלו עמדו בתשובתן ואלו עמדו בתשובתן, אלא שב"ש אומרים (שמות כ): "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך" - שתהא כל מלאכתך גמורה מע"ש. וב"ה" אומרים (שם כג): "ששת ימים תעבוד..." - מלאכה עושה אתה כל ששה.

ד. התוספתא אינה מסבירה כיצד דורש ב"ה את המילה 'כל', ועייני מכילתא מסכתא דבחדש פ"ז: "ששת ימים תעבוד" - וכי איפשר לו לאדם לעשות מלאכתו בששת ימים? אלא: שבות כאלו מלאכתך עשויה. דבר אחר: שבות ממחשבת עבודה. ואומר (ישעיה נ"ח): "אם תשיב משבת רגליך". ואומר (שם): "אז תתענג על ה'". נסי לעמוד על היסוד הרעיוני העומד מאחורי מחלוקת בית הלל ובית שמאי.

מסכת שבת פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. משנה א – כמה שמנים נאסרו וכמה פתילות נאסרו?
 - א. הפתילות והשמנים שנפסלו במ"א אינן יוצרות בערה טובה, ולפי הרע"ב (סד"ה ולא בשמן קיק) יש שתי דרכים להסביר מדוע יש לפוסלם משימוש לנרות שבת – מה ההבדל העקרוני בין שני ההסברים? (ר"א גולדברג, בפירושו למסכת שבת, עמ' 38-39, מציע ששני ההסברים הינם מחלוקת [אופיינית] בין הבבלי לירושלמי).
 - ב. י"ד גילת, פרקים בהשתלשלות ההלכה, עמ' 338-339 מציין מקורות המעלים נימוקים שונים למצוות הדלקת נרות שבת. עמדי על ההבדלים בין המקורות הבאים:
 - 1) ר' שמעון בן אלעזר (תנא בדור החמישי) אומר: יוה"כ שחל להיות בשבת, אף במקום שאמרו שלא להדליק (פסחים פ"ד מ"ד) – מדליקין, מפני כבוד השבת (שם נג ע"ב).
 - 2) מדרש לקח טוב לשמות ט"ז, ח (עמ' 106): אין שביעה אלא במראית עין. כשהאוכל אינו רואה מה שאוכל, אינו שבע ואינו מתענג. לפיכך אמרו רבותינו ז"ל: הדלקת נר בשבת מצוה, שיתענג במאכל ובמשתה.
 - 3) בבלי שבת כה ע"ב: מאי ותזנח משלום נפשי? אמר רבי אבהו: זו הדלקת נר בשבת. מבין הטעמים האלו, איזה הוזכר בפרקנו? האם הטעמים האחרים נרמזים בפרקנו? מה ההבדל העקרוני בין 'שמן שרפה' לשאר השמנים במשנתנו? עייני מ"ב ובתוספתא פ"ב ה"א: כל אילו שאמרו אין מדליקין בשבת מדליקין בהן ביום טוב חוץ משמן שריפה מפני מה אמרו אין מדליקין בשמן שריפה ביום טוב לפי שאין שורפין לא תרומות ולא קדשים ולא חמץ ביום טוב.
2. ר"א גולדברג מציין כי מ"ב מתפקדת כסדרה של הערות על מ"א – הסבירי.
 - א. במה שונה 'עטרן' (לשיטת ר' ישמעאל) משאר השמנים הפסולים המנויים במ"א?
 - ב. הסבר מחלוקת רבי טרפון והחכמים נמצא בתוספתא פ"ב ה"ג ובתנחומא (בובר) פרשת בהעלותך סימן א: ר' טרפון אומר אין מדליקין אלא בשמן זית בלבד, עמד ר' יוחנן בן נורי על רגליו ואמר מה יעשו אנשי בבל שאין להם אלא שמן שומשמן, ומה יעשו אנשי מדי שאין להם אלא שמן אגוזין, [ומה יעשו אנשי אלכסנדריא שאין להם אלא שמן צנונות], ומה יעשו אנשי קפוטקיא שאין להם לא זה ולא זה אלא נפט, אמר להם ר"ט הרי מצינו שחיבב הקב"ה שמן זית מכל השמנים בנר, ויתר מכל מנחות הנקרבות, תדע שהרי כל המנחות לא נאמר בהן אלא ונתת עליה שמן, ובהדלקת הנר כתיב שמן זית זך.
 - 1) מה המחלוקת העקרונית בין החכמים כאן?
 - 2) האם הקשר שיוצר רבי טרפון בין נרות שבת למנורה במשכן עשוי ללמד משהו על אופייה של מצוות נר שבת? כיצד זה מתחבר לרעיון שהעלינו בניתוח פ"א?
3. מדוע הובאו ענייני טומאה וטהרה במ"ג – האם מסיבות אסוציאטיביות בלבד?
 - א. האם ענייני טומאה וטהרה מופיעים או נרמזים במקומות נוספים בפרקנו?
4. מה הקושי בהבנת המילה 'פטור' ברישא של מ"ה, וכיצד ניתן ליישבו?
5. לפי מ"ו-מ"ז, מי מופקד על מצוות הדלקת נר שבת? האם תשובת שתי המשניות זהה?
 - א. מה עוד דומה ושונה בין מ"ו למ"ז?
 - ב. מה עשויות מ"ה-מ"ז ללמד על חשיבותו ותפקידו של נר שבת?
- ג. השווה/י את תשובתך לשאלה הקודמת לברייתא בבבלי לה ע"ב: תנו רבנן, שש תקיעות תוקעין ערב שבת: ראשונה להבטיל את העם ממלאכה שבשדות, שניה - להבטיל עיר וחנויות, שלישית - להדליק את הנר, דברי רבי נתן (השווה/י תוספתא סוכה פ"ד הי"א-י"ב).

6. עמדי על מבנה הפרק וחלוקתו. שים/י לב במיוחד לשימוש במילים המנחות: שמן, פתילה, נר, מדליקין/הדלקה. האם, וכיצד, תואמת חלוקת הפרק על פי לשונו לחלוקתו על פי תוכנו?
7. מדוע מביאה המשנה את דיני נר שבת כאן, פ"ב, של המסכת? כיצד מתחבר פרק זה לפ"א?

מסכת שבת פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. במה דומה רפ"ג לרפ"ב? עמדי על מילים ומוטיבים הקושרים את פתיחתם של שני הפרקים.
 2. כיצד מתחבר ספ"ג לפ"ב?
 3. האם יש הדים נוספים לפ"ב בתוך פ"ג? איך יש להבין את הזיקה/ות בין פ"ג לפ"ב?
 4. עמדי על חלוקת הפרק ומבנהו. כיצד החלקים מתחברים זה עם זה, מבחינה לשונית ועניינית? האם כל החלקים מתחברים היטב, או שיש חלקים (הנראה/ים חריגים)?
- א. הרשב"א בחידושו מוכיח מסדר המשניות ש'לא יתן' במ"ה מתייחס לשבת ולא לערב שבת – כיצד?
- ב. עמדי על מילים מנחות ו/או משחקי לשון בפרקנו ותפקידם.

מסכת שבת פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4

1. מצאי הדים בפרקנו לשני הפרקים הקודמים – כיצד יש להבין את הזיקה בין שלושת הפרקים? מה זיקתם של שלושת הפרקים לפ"א? (עיין ר"א גולדברג, עמ' 55)
2. אלו מילים ומוטיבים בפרק קושרים בינו לבין הפרקים הבאים?
3. עמדי על מילים מנחות ו/או משחקי לשון בפרקנו ותפקידם.

מסכת שבת פ"ה-פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #5

1. ר"א גולדברג, עמ' 88, מסביר את מיקומם של הפרקים האלו כך:
... התנא מקדים כמה כללים חשובים בענייני הוצאה בשבת, שהוא הנושא העיקרי של הפרק השביעי ושל פרקים שאחריו.
א. "כמה כללים חשובים" – מהם, ומדוע יש להקדימם לפרק השביעי? האם הסברו של גולדברג נראה לך? נמקי!
- ב. הסבר/י את מיקומם של שני הפרקים האלו על סמך כותרותיהם.
האם ניתן לראות את שני הפרקים כהמשך של הרצף הרעיוני שבפרקים הקודמים? כמבוא לפרקים הבאים?

2. בעל 'מלאכת שלמה' מביא בשם ר' יהוסף אשכנזי:

- דאע"ג דשביתת בהמה נזכרה בפסוק אחר שביתת אדם כדכתיב לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך ואמתך ובהמתך מ"מ תנא נקט למיתני דיני שביתת בהמה ברישא משום דזוטרן מילתא ועוד משום שאיסור בהמה יוצאת טעונה קל הוא שאפילו מלקות אין בו שאינו אלא בלאו הבא מכלל עשה...
- א. מה ההבדל העקרוני בין שני הסבריו?
- ב. לאיזה תירוץ של המלא"ש קרובים יותר דבריו של ר"א גולדברג, עמ' 88:
שהתנא שונה עניין בהמה לפני עניין אדם, לפי דרך התורה עצמה שהקדימה ענייני בהמה (פרשת שמיני) לענייני אדם (פרשת תזריע), וכסדר בריאתם כך סדר לימודם.
במה שונים דברי גולדברג מדברי המלא"ש?

3. מהו העיקרון המנחה של פ"ה – על פי מה קובעים 'במה בהמה יוצאה ובמה אינה יוצאה'?

- א. מהו/ם העיקרון/ות המנחה/ים של פ"ו? במה זה דומה ובמה שונה מפ"ה?
 ב. מצאי הקבלה (חוץ מהכותרת) בין פ"ו מ"א לפ"ה מ"א. איפה עוד בפ"ו ובפרקים שלפניו
 ג. הובא התחום ההלכתי הנדון כאן?

4. מהי המחלוקת העקרונית בין ר' אליעזר לחכמים בפ"ו מ"ד לגבי –
 (1) הגדרת 'תכשיט'? (2) הזיקה בין ימות המשיח לעולם הזה?
 הייתכן שיש כאן מחלוקת עקרונית לגבי –
 (3) אופייה של קדושת השבת? (4) השקפותיהם המדיניות של חכמי דור יבנה?
 א. בתוספתא פ"ד ה"ו מובאת דעת ר' אליעזר, המתיר לאשה לצאת ב'עיר של זהב' – האם, לדעתך, יש קשר בין שיטתו זו לשיטתו במ"ד?
 ב. מברייתא המבוארת בתוספתא פ"ד ה"א ובבבלי סב ע"א מסיק ר"א גולדברג, עמ' 108-107, כי "ר' אליעזר מתיר בכל התכשיטים לצאת לכתחילה ורואה בהם דברים של צורך". האם, על פי פירוש זה, ניתן לראות קשר בין שיטתו לגבי תכשיטי נשים לשיטתו לגבי כלי מלחמה של גברים?
 ג. בסוף מ"ד מובא עניין שאינו תואם את שאר ענייני המשנה (במה?) – ר"א גולדברג, עמ' 110 מציע כי מקרה זה משמש "כמעבר בין ההלכות על תכשיטים להלכות על לבושים... כשם שיש הבדל בין תכשיט לתכשיט, כך יש הבדל בין משמשי לבוש לבין משמשי לבוש...". התוכל/י לעמוד על כוונת דבריו?
 5. ר"א גולדברג, עמ' 123: "חלוקתן של המשניות [בפ"ו] נעשתה בהיגיון רב ובסדר נפלא" – הסביר/י את ההיגיון והסדר כאן.
 א. עמדי על הדים פנימיים בפרקנו (לדוגמה – הדים למ"ב במ"ח ובמ"י...).

מסכת שבת פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #6

- התלמודים (עייני בבלי סח ע"א) והמפרשים דנים במשמעות המונח 'כלל גדול' על פי הופעתו או העדרו מהמקבילות הבאות: שביעית פ"ז מ"א, מ"ג; שביעית פ"ח מ"א; מעשרות פ"א מ"א; פאה פ"א מ"ד. כיצד נוכל להסביר את השימוש במונח זה?
 - האם 'השוכח עיקר שבת' משמעו שידע ושכח, או שמא גם 'היתה שכוחה ממנו מראש' כלול? עייני במחלוקת רבי עקיבא ומונבז בתוספתא פ"ח ה"ה בעניין "גר שנתגייר בין הנכרים".
 - עמדי על המבנה של מ"א, מבחינה הגיונית (מה משתנה בין מקרה למקרה?) וספרותית (מבינה כיאסטי – כיצד ומדוע 'הקצוות נפגשים'?).
 - א. בכתב יד קויפן (לפני התיקון) ועוד כמה עדי נוסח משמיטים את ההבחנה בין 'שבתות הרבה' ל'מלאכות הרבה' – כיצד זה משליך על הבנת המשנה והמבנה שלה?
 ב. עייני במשנה כריתות פ"ג מ"י – האם ר"ע שואל כאן שאלה אחת או שתיים (האם שאלת ריבוי החטאות קשורה ל'שבתות הרבה' או ל'מלאכות הרבה'?)
 ג. במה נחלקו ר"ע ור' אליעזר?
- (1) י"ד גילת, פרקים בהשתלשלות ההלכה, עמ' 40 ואילך קובע כי בהלכה הקדומה לא סיווגו מלאכות כ'אבות ותולדות' אלא התייחסו לכל מלאכה כעניין נפרד, ורבי אליעזר משקף כאן – כהרגלו – את ההלכה הקדומה. האם יש יסוד לדבריו?
 ד. האם משנתנו שנויה כדעת ר' אליעזר או כדעת ר"ע?
 ה. כמה כתבי יד חשובים של המשנה משמיטים את המקרה השני ('חייב על כל שבת ושבת') – כיצד זה עשוי להשפיע על תשובותיך לשאלות הקודמות?

4. חלקי את ל"ט המלאכות במ"ב לקבוצות ועמדי על המבנה של משנה זו – מדוע שייכות מלאכות השבת לקבוצות הללו, ובסדר הזה?
5. מה מקומה של מ"ב בפרקנו? שתי גישות במחקר: (א) גילת, עמ' 39 – "הרחבה פרשנית, כעין באור בשולי הגליון" למ"א" (דוגמה לתופעה הזאת במשנה: ברכות פ"ב מ"א-מ"ב); (ב) גולדברג, עמ' 160: "למן מ"ג התנא מתחיל לדבר בפרוטרוט על המלאכות השונות שנזכרו במ"ב, והוא מקדים כלל על טיבה ועל שיעורה של הוצאה, שהיא המלאכה הראשונה שהתנא מטפל בה. הוא בוחר להתחיל מן האחרונה של הל"ט, הואיל וענייניה מרובים מכל שאר המלאכות... לבד ממה שהמלאכת ההוצאה היא מלאכה המיוחדת לשבת." (לפי גולדברג, מה תפקידה של מ"א בפרקנו?)
מה דעתך?
- א. עיין/י בתוספתא פ"ח ה"א-ה"ו – ככל הנראה המשנה שאליה התייחסה התוספתא נשנתה בסדר שונה מהסדר במשנתנו. באר/י משפט זה וחווה/י דעתך: איזה סדר נראה יותר הגיוני, ומה גורם לאחד העורכים לחרוג מסדר זה?
- ב. מה הזיקה של פרקנו לשני הפרקים הקודמים של המסכת? לפרק ו באופן מיוחד?
- ג. מה הזיקה של פרקנו לפרקים הבאים (ח-יא)?
6. מה משמעות הכלל המובא במ"ג? מה הזיקה בינו לדין המובא בפ"י מ"א?
א. הבבלי עו ע"א מביא דעה החולקת על משנתנו: "כלל אמר רבי שמעון בן אלעזר: כל שאינו כשר להצניע ואין מצניעין כמוהו, והוכשר לזה והצניעו, ובא אחר והוציאו - נתחייב זה במחשבה של זה." מה נקודת המחלוקת? (המעוניינות מוזמנות לראות את גולדברג, עמ' 156, המעיין בזיקה בין ברייתא זו לתוספתא פ"ח ה"ז)
ב. מדוע, לדעתך, פותח עורך המשנה את הדין במלאכת הוצאה בפרט ההלכתי הזה? כיצד רואים כאן את ייחודה של מלאכת הוצאה?
ג. האם יש קשר בין כלל זה לבין הכלל הראשון בפרקנו?
ד. כיצד מתייחסת מ"ד למ"ג?
ה. מדוע מקדים התנא במ"ד מאכלי בהמה למאכלי אדם? גולדברג, עמ' 157-158 מקביל לפ"ה-פ"ו – הסבירי!

מסכת שבת פ"ח – לימוד בקיאות: דף עבודה #7

1. גולדברג, עמ' 161: "במשניות של איסורי הוצאה בשבת בפרק הקודם סידר התנא עניינים כלליים... בפרק זה שונה התנא שיעורי איסור הוצאה בפרוטרוט, ולכן ראוי להתחיל פרק חדש."; א' ווייס, על המשנה, עמ' 91: "אחר אוכלין באים משקין" – מה תורם כל אחד מהחוקרים להבנת המבנה והסדר במשנתנו?
2. ווייס, עמ' 91-92: "אחר אוכלין ומשקין באים מכשירי כלי בית וכדומה או קרוב להם... מכאן לנייר שגם שיעורו בגדל השטח. מנייר לעור וקלף, חומרי כתיבה כנייר. ולרגלי חומר כתיבה: דיו. ומדיו לכחול שגם הוא כדיו... עתה עוברים למינים ששיעורם תלוי בכמות קמצית... אגב חרסית גם סיד ואדמה זבל וחול. אח"ז חומר הראוי לעצמו לשמש כלי: קנה, עצם, צרור, אבן וחרס." – האם דבריו מובנים ומשכנעים?
- א. השווה/י את סדר ההלכות בפרקנו לסדר העניינים במשנת 'אבות המלאכות' (פ"ז מ"ב) – במה דומה ובמה שונה? התוכל/י להציע הסבר לזיקה זו?

מסכת שבת פ"ט – לימוד בקיאות: דף עבודה #8

1. על מיקומן של מ"א-מ"ד במסכת שבת עייני רש"י ותוספות שבת פב ע"א ד"ה אמר ר"ע. מה ההבדל הבסיסי בין שני הפירושים, ואיזו דעה נראית לך?

א. לכאורה קשה להבין את דעת התוספות – הרי יש הלכות אחרות בש"ס שיש להן אסמכתאות מהמקרא?! האם ניתן למצוא מכנה משותף נוסף לאסמכתאות המובאות כאן?

ב. בעבודה זרה פ"ג מ"ו מובאת מ"א יחד עם דעה אחרת החולקת על דעת ר"ע. ר"א גולדברג, עמ' 179 מסביר שדעת ת"ק שם הושמטה ממשנתנו כאן, משום שהיא לא התאימה למסגרת של מ"א-מ"ד. התוכלי להסביר מדוע – האם מתאימים הדברים לתשובתך לשאלה א'?

ג. התוכלי לחשוב על סיבה נוספת לכך שרק דעת ר"ע הובאה כאן (רמז: מדוע מתאימה טומאת משא למסכת שבת יותר מטומאת מגע)?

ד. התוכלי למצוא קשרים אסוציאטיביים-ספרותיים נוספים המחברים בין מ"א-מ"ד למ"ה-מ"ז?

• התוכלי למצוא קשרים אסוציאטיביים-ספרותיים בין מ"א-מ"ד לבין פרק יא?

ה. קשרי בין עניין הטומאה שנדון כאן למקומות אחרים במסכת שבת.

2. עמדי על המבנה והסדר של מ"א-מ"ד.

א. כמה מקרים יש במשניות הללו?

ב.** ר"א גולדברג, עמ' 187 מציין כי בתוספתא פ"ח הכ"ג-ה"ל התוספתא מוסיפה עוד 12 אסמכתאות, וכי – "התנא של התוספתא מתחיל בעניין שבת ומסיים ביום הכיפורים, קרוב לצורתה של המשנה... כל שאר הדברים... (עם יוצא מן הכלל אחד – א.ו.). הם לבסס את הלימוד של שבעה משקין הנזכר במכשירין פ"ו מ"ד וחלק מן הדברים שהם 'תולדות למים' השנויים במ"ה שם." – האם מיצה המחבר את כל הקשרים בין המשנה לתוספתא? התוכלי לעמוד על מגמתו של עורך התוספתא בהבאת הקובץ הזה?

3. עמדי על מילים וביטויים המחברים בין מ"ה-מ"ז לפ"ח. האם הרשימה כאן היא המשך ישיר של הרשימה בפ"ח, או שמא יש להבחין ביניהן?

מסכת שבת פ"י-פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #9

1. מפרשים עומדים על הצורך לשנות כאן את פ"י מ"א, אחרי שכבר שנינו את פ"ז מ"ג (סיכום החומר אצל גולדברג, עמ' 197 ובהע' 1 שם), ומעלים שהדגשים בשתי המשניות שונים – כיצד? בתשובתך, תן/י דעתך לתפקיד של פ"ז מ"ג כהקדמה לפ"ז-פ"ט.

2. עמדי על הדמיון הלשוני והשנוני הענייני בין סוף פ"ט לפ"י מ"א (גולדברג, עמ' 197).

3. עמדי על הדמיון והשוני בין הדברים שנדונים במ"א ובמ"ב. מהו הנושא החדש שהמשנה מתחילה לדון בו החל ממ"ב?

א. חלקי מ"ב-מ"ה לתת-נושאים. שים/י לב שיש כאן כמה נושאים מרכזיים מאוד בכל

המערכת של הלכות שבת – האם אי-אלו מהם הופיעו גם בפרקים קודמים?

ב. האיזכור הראשון במסכת שבת של עבודת המשכן מופיע כאן – באיזה עניין?

4. מדוע מופיעה כאן מ"ו? כמה נקודות דמיון ומגע תוכלי למצוא בינה למשניות הקודמות? (מלאכת שלמה; גולדברג, עמ' 209)

א. ז' ספראי (331) מפנה לתוספתא פ"ט ה"א ואילך – כיצד הקובץ הזה עשוי להסייע בהבנת המיקום של מ"ו בפרקנו?

5. אלו נושאים מרכזיים השייכים למלאכת 'הוצאה' מובאים בפרק י"א? אלו מהם נרמזו בפרקים קודמים, ואלו מהם חדשים לגמרי?

א. האיזכור השני של עבודת המשכן – באיזה עניין? מה התפקיד של 'מלאכת המשכן'

במשניות מסכת שבת?

6. עמדי על המבנה והסדר של פרקנו.

7. מדוע מסתיים פרק י"א ב'זה הכלל'? התוכלי למצוא קשר בינו לבין 'כלל גדול' בפ"ז?

מסכת שבת פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #10

1. תד"ה הבונה (קב ע"א) מעירים: "צריך ליתן טעם אמאי תני בונה אחר זריקה והוצאה". נסי את כוחך – האם אפשר להציע טעם המבוסס על מיקומן של מלאכות 'הבונה' והוצאה ברשימת ל"ט מלאכות? (ניתן להיעזר בתוספות יום טוב ד"ה הבונה וגולדברג, עמ' 234-235).
 - א. התוספתא, אחרי הלכות 'בונה' (פ"א ה"א-ה"ג), עוסקת בהלכות 'המכבה והמבעיר' (ה"ד-ה"ה) – האם מיקום זה הוא הגיוני בעיניך?
 - ב. התוכלי להסביר את מיקומה של מלאכת 'הבונה' אחרי הוצאה בעניין אחר, על פי דמיון ו/או קשר רעיוני בין 'הבונה' ל'מוציא מרשות לרשות'?
 - ג. האם 'מכה בפטיש' כאן זהה ל'מכה בפטיש' ברשימת ל"ט מלאכות?
2. מה פירוש 'מלאכתו מתקיימת' במ"א (עייני תוי"ט)?
 - א. גולדברג, עמ' 238 מסביר: "'זה הכלל' כאן בא לצמצם את מה שנשנה בקשר ל'כל שהוא'" – מה כוונתו, והאם דבריו נראים לך?
 - ב. האם זהה משמעותו ההלכתית של המונח 'מתקיים' כאן למשמעותו במ"ה?
3. לדברי בעל תוי"ט במ"ב ד"ה החורש: "לפום סדרא דנקט עד השתא ה"ל להקדים לשנות הכותב... " – מדוע?
 - א. ממשיך התוי"ט: "... מ"מ הקדים החורש לפי שהוא הפך הבונה" – כיצד?
 - ב. התוכלי להציע הסבר אחר למיקומה של 'החורש' שים/י לב לנקודות דמיון בין מ"ב למשניות שהופיעו בעניין מלאכת הוצאה.
4. עמדי על נקודות דמיון ושוני בין ההלכות שהמשנה מונה לגבי מלאכת 'כותב' לאלו שנמנו לגבי מלאכת 'הבונה' ומלאכת 'החורש'.
 - א. גולדברג, עמ' 242 מעיר כי לשיטת ר' יוסי (מ"ג) יש נקודת דמיון מאוד מרכזית בין 'כותב' לשתי המלאכות האחרות של פרקנו – מהי?
 - ב. עמדי על הסדר של הלכות 'הכותב' בפרקנו – חלקי אותן לשתי קבוצות ועמדי על הזיקה בין שני החלקים.
 - ג. איזו משנה (או משניות) הקשורות למלאכת הוצאה מזכירה לנו מ"ו, וכיצד?

מסכת שבת פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #11

1. גולדברג, עמ' 250, מעיר כי "אמנם ראוי היה לו לתנא לשנות את פרטי דיניו של ה'צד' לאחר שגמר לפרש את פרטי מלאכת הכותב... " – מדוע?
 - א. מדוע, אם כן, הקדים העורך את דיני 'האורג'? האם יש דמיון בין דיני מלאכה זו לדיני 'הכותב' בסוף הפרק הקודם?
2. האם, לדעתך ועל פי לשון מ"ג, 'קורע בחמתו ועל מתו' נחשב 'מקלקל' או 'מתקן'? השווה/י לתשובתך את הפירושים הבאים: (1) בבלי קה ע"ב מעמיד את משנתנו כר"ש, הפוטר 'מלאכה שאינה צריכה לגופה'; (2) אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 1070 ואילך מראה שעדי הנוסח הטובים גורסים 'כל המקלקלין' במקום 'וכל המקלקלין', ולפיכך הוא טוען כי 'הקורע בחמתו ועל מתו' שייך לסוף המשנה הקודמת, ו'כל המקלקלין פטורין' פותח משנה חדשה. עמדי/י על ההבנות השונות האפשריות במשנתנו.
 - א. גם בפ"ב עמדה המשנה כמה פעמים על הצורך במלאכת שבת 'לתקן' – השווה/י את משנתנו למשניות של פ"ב.
3. מלאכת 'צד' מציבה בפנינו שאלה חדשה, הקשורה להגדרת המלאכה – מהי?

- א. השווה/י את מ"ז למשניות של עשיית מלאכה בשני שלבים או 'שנים שעשאוה' בפרקים הקודמים (החל מפ"י) – מה מיוחד במשנתנו?
- ב. ר"ן אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 1111-1113, מראה שהבבלי והירושלמי מפרשים אחרת את מ"ה: לפי הבבלי מדובר במי שצד צפור לתוך מגדל וצבי לתוך בית, ובהתאם לפירוש זה גירסת הבבלי לסוף המשנה היא: 'מחוסר צידה פטור, שאינו מחוסר צידה חייב'. לפי הירושלמי מדובר במי שצד צפור הנמצא כבר בתוך מגדל (ועדיין קשה לתפוס אותה) וצבי הנמצא כבר בתוך בית (למ"ד במובן של ב"ת) וגורסים בסוף המשנה (כמו כתבי יד ארצישראלים): 'מחוסר צידה חייב, שאינו מחוסר צידה פטור'. אפשטיין מקשה על פירוש הבבלי ממ"ו-מ"ז: "א"כ אף המכניס צבי למגדל ונעל בפניו חייב. ולמה לא שנו במ"ה גדולה מזו 'צבי למגדל'?", וכן מקשה: "ואף סדר המשניות קשה לפירוש הבבלי שא"כ צריכה היתה המשנה להקדים מ"ו-מ"ז למ"ה". מה דעתך?

מסכת שבת פי"ד-פט"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #12

1. מדוע הובאה כאן פי"ד מ"א, ומה זיקתה לסוף פי"ג?
- א. מה הזיקה בין מלאכת 'צד' למלאכת 'חובל' – עיין/י ברשימת ל"ט מלאכות, ואתר/י את אב המלאכה אשר אליו שייך ה'חובל'.
- ב. מדוע אין מ"א מופיעה בסוף פי"ג, במקום לפתוח את פי"ד?
2. שני הסברים הוצעו למיקומה כאן של מ"ב: (1) מלאכת שלמה: "וכיון שפירש 'הצד צבי והשוחטו' הנזכר באבות מלאכות אתא השתא לפרושי 'המולחו והמעבדו' דקתני באבות מלאכות בתרייהו וקתני אין עושין הילמי בשבת דהוי טעמא משום מעבד" (וכן גולדברג, עמ' 264); (2) אלבק, הקדמה למסכת שבת, עמ' 14 (וכן ספראי, עמ' 384): "הקשר בין ענייני רפואה לצידה מתבאר מן העובדה שצדו רמשים וחיות לשם רפואה, והיא קרויה 'לצורך' (השווה עדיות פ"ב מ"ה).
- א. איזו דעה נראית לך יותר, ומדוע?
- (1) התייחס/י בתשובתך לנקודות הבאות: (א) גולדברג, עמ' 264 מעיר כי "מליחה ועיבוד כאן הם ענייני אכילה, ולא, כבמשנת אבות מלאכות, בתיקון עורות"; (ב) לדעת ר' יוחנן בירושלמי, החיוב בעשיית הילמי היא משום 'גמר מלאכה', ולא משום 'מולח' או 'מעבד'.
- ב. איך יוכלו בעל המלא"ש וגולדברג להסביר את מיקומן של מ"ג ואילך?
3. הירושלמי (פי"ד ה"ג) מפרש את איסור רפואה (מ"ג ואילך) משום 'עובדין דחול' (וכן משמע לכאורה מהברייתא בבבלי קמז ע"ב "ת"ר סכין וממששין..."), אך המפרשים והפוסקים פירשו, כנראה על פי הבבלי נג ע"ב, שאיסור רפואה הוא 'גזירה משום שחיקת סממנין'. הסבר/י, על פי שתי הדעות, את המשנה בסוף פי"ד, לגבי 'שמן ורד'.
- א. האם, וכיצד, מחלוקת זו משפיעה על האופן שבו את מבנה פי"ד ומיקומו?
- (1) שיס/י לב גם לנקודה הבאה: המאירי (עמ' 416, 420) מעגן את איסור 'הילמי' (מ"ב) 'מחמת שנראית כמלאכה לצורך חול'.
4. גולדברג, עמ' 272, מסביר את מיקומו של פט"ו: "אחרי השורה של 'הצד' הוא חוזר וקופץ אל השורה של 'הגוזז'. אבל בכל השורה הזאת כבר הספיק לדבר על כל המלאכות שיש לו עניין בהן (היכן? – א.ו.), ואין לו אלא לסיים עכשיו בהקושר והמתיר" – האם דבריו נראים לך?
- א. בפ"ו מ"ט מופיעים ביטויים הקושרים משנה זו הן לסוף פי"ד והן לראש פט"ו – מהם?
- ב. האם יש קשר ענייני-רעיוני בין המשנה הזו לספי"ד ו/או לרפט"ו?
- ג. מצאי דברים נוספים המחברים בין פט"ו לפ"ה-פ"ו.

5. המאירי, עמ' 431 מסביר את מיקום פרקנו באופן אחר: אחרי פרקים שבאו לבאר מלאכות האסורות מן התורה באים פרקים "לבאר הדברים שאדם מותר לעשותם מן הדברים הדומים למלאכות", כפי שמובא בחלק השני של פרקנו.
- א. גולדברג, עמ' 272, מציע על פי דרך זו, הסבר ללשון הפתיחה של פרקנו: 'אלו קשרים... – כיצד? תן/י את דעתך גם להמשך במ"ב: "יש לך קשרים" (יש נוסחאות: "ויש לך..."), ויש גם עד נוסח שאינו מפריד בין מ"ב למ"א).
6. ניתן לראות בפט"ו סיום יחידה במסכת שבת.
- א. עמוד/י על רעיונות ומוטיבים בפרק (ובמיוחד בסופו) המתאימים ליחידת הסיום.
- ב. עמוד/י על חלוקת הפרקים עד כה במסכת שבת, ושימ/י לב לאופן שפט"ו מזכיר ביטויים ומוטיבים שעלו בפרקים קודמים.
- ג. על פי המאירי שהוזכר בשאלה 5 (וכן במלאכת שלמה, ועיין גולדברג, עמ' 272, 282), פט"ו גם פותח מוטיב חדש במסכת שבת. שימ/י לב במיוחד להקבלה בין לשון מ"ג לפתיחת פ"ח – גם בראש פט"ז יש ביטוי המוזכר בראש פ"ח.

מסכת שבת פט"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #13

1. בפט"ז מ"א-מ"ד יש שלוש קטגוריות של דברים שמותר להציל מפני הדליקה: מהן?
א. בשלוש הקטגוריות הללו ניתן למצוא רמז לשלושה ביטויים של כבוד ועונג שבת – מהם? (שימ/י לב: לגבי שניים מתוך השלושה, המשנה רומזת באופן ברור שמדובר בפעולה הנותנת ביטוי לקדושת השבת)
- ב. בשלוש הקטגוריות הללו נרמזו 3 קבוצות מתוך רשימת אבות המלאכה – אלו, וכיצד?
ג. אלו מלאכות נוספות עומדות ברקע של המשניות הללו?
2. עמדי על הבדלים בין מ"ג-מ"ד למ"א-מ"ב ועל משמעותם.
3. חלקי את מ"ד-מ"ח לשתי קבוצות ועמדי על הדומה והשונה בין שתי הקבוצות.
4. השווה/י בין האמור במ"ו ובמ"ח ל"אומר לאחרים בואו והצילו לכם/עמי" (מ"ג-מ"ד).
א. מה אומרת המשנה כאן על החברה השובתת בשבת, האם יש בפרק ביטויים אחרים הנוגעים בכך?
- ב. באלו מקומות קודמים במסכת התייחסה המשנה לגויים ומקומם בשבת של ישראל?
5. יש בפרקנו כמה מוטיבים המזכירים את פ"ב – אלו, ומדוע?
6. עמדי על ביטויים ומוטיבים בפרקנו המזכירים את פט"ו.

מסכת שבת פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #14

1. עייני רמב"ם וראב"ד הלכות שבת פכ"ד הי"ב-ה"ג. מה ההבדל בין שלושת ההסברים של הרמב"ם לאיסור "לטלטל מקצת דברים בשבת", ומה ההבדל העקרוני בין גישת הרמב"ם לגישת הראב"ד?
- א. עייני תוספתא פ"ד ה"א (עמ' 64), ובירושלמי פ"ז ה"א מוסבר האיסור 'בראשונה' בנטילת כלים: "... כיון שנחשדו להיות מחללין ימים טובים ושבבות, הדא היא דכתיב 'בימים ההמה ראיתי ביהודה דורכים גיתות וכו' (נחמיה י"ג, טו)". לאיזה מהטעמים שהציעו הרמב"ם והראב"ד דומה הטעם המובא בירושלמי?
- ב. ר"ש ליברמן, תוספתא כפשוטה, עמ' 224 מוכיח מהירושלמי: "ודווקא כלים... שהיו משתמשים בהם לפעמים גם לאיסור נכללו בראשונה בתוך כל הכלים שאסרו להם", וכשיטת 'המיוחס לר"ן' קכג ע"ב ש"אותן כלים שאין משתמשין אלא תשמיש של היתר ואינן ראויין לתשמיש אחר לא אסרו אפילו בראשונה". יש להוכיח כן גם מהעובדה שרק שלושה כלים הותרו 'בראשונה', וכן עולה מטעם ההלכה שהובא בירושלמי – הסבירי.

- ג. מה הזיקה בין איסור הטלטול שנדון כאן ל'אינו מן המוכן' (מ"א)? תנ"י דעתך: במ"ב הותר לטלטל כלים (איזה סוג?) 'לצורך' (איזה צורך?) - האם כלי שהוא 'מוקצה' מותר לטלטול 'לצורך'?
- ד. היכן כבר נתקלנו במסכת שבת ב'אינו מן המוכן'? התוכלי לזהות כלים בתוספתא (ה"א - השו"ה/י מ"ד) ש'אינם מן המוכן'? עייני גם פ"ד מ"ב. מה הנימוק(ים) שכל הכלים הנדונים אינם מן המוכן?
2. מפרשי המשנה מסבירים את המשפט במ"א 'אע"פ שנתפרקו בשבת' שלא כפשוטו (ע"פ הבבלי קכב ע"ב) - מדוע? התוכלי להסביר את המשנה באופן שיתאים לפשטות הלשון כאן (שפי שעושה הירושלמי)? באיזו הנחת יסוד נחלקו הבבלי והירושלמי כאן?
3. ר"א גולדברג, עמ' 306 מעלה כי רוב הכלים הנזכרים במ"ב הותרו לטלטול 'לצורך' תשיש של היתר שהוא דומה לעצם שימוש של הכלי במלאכתו לאיסור, אך חלקם הותרו גם לצורכי היתר שאינם דומים לשימוש האיסור שלהם (וכמו כן בתוספתא פ"ג הט"ז). היכן מתייחסת המשנה בפרקנו לחילוק כזה? השו"ה/י את המשנה היא לנאמר כאן.
- א. ר"ת בתוספות ד"ה הא ר"נ (לו ע"א) - בניגוד לפירוש רש"י קכד ע"א סד"ה א"ל רבא - מפרש את שיטת ר' נחמיה (מ"ד): "דלא שרי ר' נחמיה אלא תשיש הרגיל לעשות בו בחול אפי' אינו תשיש המיוחד לו ואפי' דבר שמלאכתו לאיסור שרי כיון שדרך אותו תשיש לעשות ממנו בחול".
- ב. לאור הדברים שנדונו בשאלה זו - התוכלי לשכלל את תשובתך לשאלה 1-ד?
4. בבבלי שבת קכג ע"א נחלקו אביי ורבא אם שווה מעמד של כלי דיני שבת למעמד של כלי דיני טומאה - האם מחלוקת זו רלוונטית להבנת מ"ג? נמקי את דעתך.
5. עמדי על מבנה הפרק. שים/י לב 'לחתימה מעין פתיחה' בפרק כולו ובכל אחד מחלקיו. מצאי עוד הדים ואסוציאציות לשוניות בפרק.
- א. על איזה איסור נחלקו חכמים במ"ז (פקק החלון)? האם נושא זה שייך לפרקנו? נמקי!
- ב. ר"א גולדברג, עמ' 313, חורג מההבנה הרגילה של מ"ז בהצעה "שאיין כאן דיון אלא על שאלה של טלטול". מדוע הוא מציע דבר כזה, וכיצד ניתן להבין משנתנו על דרך זו?
- ג. עמדי על קשר לשוני בין משנתנו למשניות נוספות בפרק.

מסכת שבת פ"ח - לימוד בקיאות: דף עבודה #15

1. עייני בבלי קכו ע"ב - קכז ע"א מחלוקת רב חסדא ושמואל בהבנת הדין של 'מפנים אפילו ארבע וחמש קופות... אבל לא את האוצר'. איזו דעה תואמת את השימוש ב'ארבע וחמשה' במקומות הבאים: פט"ו מ"ג, יבמות פ"ג מ"א, כתובות פ"א מ"ג, בבא קמא פ"ד מ"א בבא מציעא פ"ב מ"ט-מ"י, סנהדרין פ"ו מ"א, חולין פ"ב מ"ג, פרה פ"ב מ"ה?
- א. ר"א גולדברג, עמ' 319 טוען כי "אין לפרש את עניין משנתנו אלא במסגרת של מוקצה" - מדוע? (הערה: בהתאם לעמדה זו, גולדברג מתאמץ להראות כי עניין מוקצה שייך גם לדעת שמואל וגם לדעת ר' שמעון)
- ב. ניתן להביא חיזוק לטענת גולדברג מהמשך משנתנו - כיצד?
- ג. מה השוני בין עניין 'מוקצה' במשנתנו לעניין 'אינו מן המוכן' בפרק הקודם?
- ד. אלו ענייני 'מוקצה' עולים בהמשך הפרק, וכיצד הם משלימים את תמונת סוגי ה'מוקצה'?
2. "מפני האורחים ומפני ביטול בית המדרש" - אלו שני ענייני שבת חשובים נרמזו כאן? במה דומה פתיחת פרקנו לפתיחת פט"ז?
3. מ"ג היא משנת מעבר בין פ"ח לפ"ט - הסברי/י כיצד היא מתחברת לכל פרק, ומדוע היא שייכת לפ"ח.

מסכת שבת פ"ט – לימוד בקיאות: דף עבודה #16

1. התוכלי למצוא קשר בין מחלוקת ר' אליעזר ור' עקיבא במ"א למחלוקת ביניהם בפסחים פ"ו מ"ב? (הבבלי קלא ע"א ואילך מעלה כי דברי ר"א כאן הם שיטה כללית של ר"א בהרבה מקומות, ובירושלמי נחלקו אם "בכל הדברים חלוק ר' אליעזר").
- א. גם מחלוקת נוספת, בין ר' אליעזר לר' יהושע בהמשך פרקנו, מזכירה מחלוקת בין שני החכמים הללו בפסחים פ"ו, ע"ש.
2. בראש מ"ב חוזרת המשנה על משפט שהופיע כבר בסוף פ"ח – מדוע? (סיכום דעות אצל גולדברג, עמ' 329-330).
3. מצאי הדים בפרקנו למשניות קודמות במסכת: פ"ט, פ"ד.
4. עמדי על מבנה הפרק. שים/י לב במיוחד למיקום של מצוות מילה ופריעה בפרק.

מסכת שבת פ"כ – לימוד בקיאות: דף עבודה #17

1. בעל 'מלאכת שלמה' ור"א גולדברג (עמ' 345) מסבירים את מיקומה של מ"א בראש פרקנו על פי השוואתה לפתיחת פ"ט – הסבר/י את הקשר, מבחינה לשונית-ספרותית ומבחינה עניינית.
 - א. האם יש דברים נוספים בפרקנו המזכירים משניות מפ"ט?
 - ב. לשון משנתנו מזכירה את פ"ז מ"ז (כיצד?) – האם יש קשר ענייני בין שתי המשניות?
2. בתלמודים נחלקו אם 'הנותן לתלויה בשבת' חייב משום בורר או משום מרקד – איזו דעה תואמת טוב יותר את המשך הפרק?
 - א. מדוע מותר 'לגרוף מלפני הפטם' במ"ד (רש"י, רע"ב, קהתי)? האם יש קשר בין משנה זו למלאכה העיקרית שנדונה במשניות הקודמות?
 - 1) שים/י לב להבדל בין מ"ד לפסחים פ"ד מ"ז (אלבק, השלמות, עמ' 421).
 - ב. ר"ח אלבק (עמ' 421), ר"ש ליברמן (תוסכ"פ, עמ' 266) ור"א גולדברג (עמ' 351) מפרשים משנה זו באופן אחר: "מותר לגרוף אוכל ששור פטם הותר כדי לתת לשור מרעה... אבל אין לטלטל מה שהרעי מותר, שאוכל זה שוב אין שום בהמה אוכלתו, והוא מוקצה". האם לפי פירוש זה, קיים קשר בין משנה זו למלאכה שנדונה במשניות הקודמות?
 - ג. באיזו דרך נוספת ניתן להסביר את מיקומה של מ"ד?
 3. כיצד ניתן להסביר את מיקומה של מ"ה (רישא)?
 4. בסיפא של מ"ה מובאת הלכה שאיננה מתחברת לשאר הלכות הפרק. ר"א גולדברג (עמ' 353-354, הע' 9) מסביר את מיקומה על פי התוספתא פט"ז ה"ה: "מכבש של בעלתי בתים שהתירו להיות נוטל הימנו את הכלים, נוטל את המקל ואת הלוחם ומחזירן לשידה מפני שהן כלים".
 - א. התוכלי למצוא קשר בין משנתנו למשנה אחרת בפרק (היכן עוד בפרקנו מופיעה מלאכה הקשורה לבניין וסתירה)?
 - ב. במקומות נוספים במסכת מצאנו קשר בין מלאכות הקשורות לבניין וסתירה לאיסורים הקשורים לטלטול 'מוקצה' – עייני לדוגמה פ"ז. התוכלי להסביר תופעה זו?
 5. עמדי על המבנה של פרקנו. שים/י לב במיוחד לתופעת השרשור בפרקנו (כל משנה מתקשרת, מבחינה לשונית ו/או עניינית למשנה שלפניה). האם גם 'חתימה מעין פתיחה'?
 6. בכמה נקודות פרקנו מזכיר את פ"ח – היכן וכיצד?

מסכת שבת פכ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #18

1. כיצד מתחברת מ"א לסוף פ"כ? כיצד מחזקת התוספתא פט"ז ה"ה (עייני לעיל, פ"כ, שאלה 4) את הקשר הזה?
 - א. מה השייכות של דברי ר' יהודה למ"א (עייני קהתי)?
 - ב. ממשניות פרקנו ניתן לעמוד על זיקה מסוימת בין איסור טלטול מוקצה למלאכת בורר (ועייני היטב ביצה פ"א מ"ח ובבלי שבת קמב ע"ב, וע"ע תוספתא פט"ז ה"ח-ה"י) – כיצד?
 - ג. כיצד תוכל נקודה זו לתרום להבנת המבנה והסדר של פ"כ?
2. נחלקו אמוראים (קמג ע"א) אם ב"ה או ב"ש הם האוסרים להעביר את הקליפים והעצמות מעל השלחן, וקושרים זאת עם מחלוקת ר' יהודה ור"ש, אם מוקצה אסור בשבת – הסבירי.
 - א. בתוספתא פט"ז ה"ז מובאת מסורת מעניינת: "זכריה בן אבקילס לא היה נוהג לא כדברי בית שמיי ולא כדברי בית הלל, אלא נוטל ומשליך לאחר המטה (כלומר: לא היה מניח את הקליפים והעצמות על השלחן בכלל). אמר ר' יוסי: ענותנותו של ר' זכריה בן אבקילס היא שרפה את ההיכל" –
 - 1) כיצד רואים בנוהג זה את ענותנותו של ר' זכריה?
 - 2) החרבת ההיכל בגלל ענותנותו של ר' זכריה בן אבקילס מתוארת בגיטין נו ע"א – כיצד דומה התנהגותו שם להתנהגותו כאן?
 3. מה עניין היתר קינוח בספוג (סוף מ"ג) לפרקנו?
 - א. ניתן אולי להבין את מיקומה של המשנה הזאת על פי המשפט האחרון: "בין כך ובין כך ניטל בשבת...", אך משפט זה חסר מנוסחאות ארץ ישראל, הגורסות: "וכצים אומרים בין כך ובין כך מקנחים בו".

מסכת שבת פכ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #19

1. כיצד מתחברת מ"א לסוף פכ"א?
 - א. מה הזיקה של מ"א לפט"ז מ"ב-מ"ג?
 - ב. האם שווה איסור 'סחיטה' ברישא של מ"א ('ובלבד שלא יספג') לאיסור 'סחיטה' בהמשך המשנה? נמקי!
2. מדוע הוסמכה מ"ב למ"א, ובמה שונות שתי המשניות בעניינן?
 - א. גם בפ"כ הוסמכו שתי המלאכות הללו זו לזו – היכן?
3. לדברי ר"א גולדברג, עמ' 368, מיקומה של מ"ג מוסבר כך: "במשניות הקודמות שנה התנא פעולות שונות של היתר בגוף האוכלים עצמם. במשנה זו הוא עובר לשנות פעולות של _____". – השלימי!
 - א. מאיזו סיבה נוספת (ספרותית!) מביא התנא כאן את המשנה הזאת?
 - ב. באיזו מלאכה/ות מדובר במשנה זו, והיכן נתקלנו במלאכה הזו בפרקים הקודמים?
4. "ואת הצונן בחמה/בחמין (שתי גירסאות, עייני קהתי. כנראה חילוק בין משנת א"י למשנת בבל, עייני אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 1151, הע' 2) בשביל שיחמו" (מ"ד) – הסבר/י את ההבדל בין שתי הגרסאות.
 - א. "שוטחן בחמה" – כיצד הלכה זו מתקשרת להלכה הקודמת?
 - ב. "אבל לא כנגד העם" – מושג חדש! מהו?
 - ג. על ההלכה של "שוטחן בחמה אבל לא כנגד העם" חולקים ר' אלעזר ור' שמעון (ברייתא בבבלי קמו סע"ב), האוסרים בכל מצב – מדוע? (ר"ש ליברמן, תוסכ"פ, עמ' 279, שורות 54-55, מראה כי בארץ ישראל הבינו באופן אחר את שיטת ר' אלעזר ור' שמעון, ולא ראו כאן מחלוקת).

5. ר"א גולדברג, עמ' 376 מסביר את סדר המשניות בפרקנו: "התנא שנה בראש הפרק ענייני אכילה ושתייה, אחר כך עבר, במשנה הקודמת, לענייני רחיצה, ועכשיו הוא שונה היתרי סיכה (לפי הסדר של העיניים: אכילה-שתייה, רחיצה, סיכה)". –
- א. האם את מסכימה להסברו של גולדברג לסדר המשניות בפרקנו – למה כן ולמה לא, ומדוע?
- ב. האם הערתו בעניין סדר העיניים נראית לך? מה עניין סדר העיניים לכאן?
- ג. כיצד יש להסביר את המשך מ"ו, אחרי עניין סיכה?
- ד. מ"ו עוסקת בנושא שכבר נדון במקומות שונים במסכת – היכן?
6. עמדי על המבנה הספרותי של פרקנו, תוך שימת לב מיוחדת לאסוציאציות לשוניות והקבלות פנימיות. (הצעה: חלקי את הפרק לזוגות של משניות, ועמדי על היחס בין המשניות בכל זוג ו/או על היחס בין הזוגות).
- א. יש בפרקנו הרבה הדים לפ"ג – עמדי עליהם, ונסי לעמוד על משמעות התופעה.

מסכת שבת פכ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #20

1. ר"א גולדברג, עמ' 381 מסביר את מיקומה של מ"א: "התנא חוזר במשנה זו אל הנושא של _____, שהוא הדיון העיקרי של הפרקים הקודמים (כ-כב), אחר שהפסיק בעניינים של _____ ו- _____ במשניות האחרונות של הפרק הקודם.
- א. גולדברג גם מציע הסבר לשוני: "וכן הלשון 'שואל אדם' במ"א והלשון 'מונה אדם' במ"ב מתקשרות עם הלשון _____ במשנה _____ בפרק הקודם."
- ב. התוכלי/י למצוא הקבלות לשוניות/ענייניות בין מ"א לפכ"ב מ"א?
2. מהו הנושא החדש שעולה במ"א? האם נושא זה ממשיך להידון במשניות הבאות?
- א. ר"א גולדברג רואה את הנושא החדש בפכ"ג כהיתר/איסור דיבור; וייס, על המשנה, עמ' 127: דברים הקרובים למ"מ. מה ההבדל בין שני ההסברים (רמז: חשבי על הפסוק: ממצוא חפצך ודבר דבר)?
- ב. ר"א גולדברג, עמ' 381-382 מדייק מהירושלמי שביעית פ"ח ה"ד, דף לח ע"א שהאיסור כאן הוא 'עובדין דחול', ולעומת זאת הבבלי מבין שלפנינו 'גזירה שמא יכתוב' – כיצד כל דעה תסביר את החילוק במשנה בין 'שאל' ל'לווה'?
- ג. האם מחלוקת דומה שייכת גם במ"ב? עייני תוספתא פ"ז ה"ו ובבלי ריש קמט ע"א.
- ד. עמדי על לשונות דומות ועניינים דומים בין מ"א למ"ב.
- ה. במה מזכירה מ"א את פט"ז מ"ג?
- ו. במה מזכירה מ"א את סוף פ"א?
3. במה דומות ובמה שונות מ"ג-מ"ד מ"א-מ"ב, מבחינה לשונית ומבחינה עניינית?
- א. כיצד מקשרת מ"ג בין מ"א-מ"ב למ"ד?
- ב. באיזה ביטוי מזכירה מ"ג את פכ"ב מ"ה?
4. במה שונה מ"ה משאר משניות הפרק? מדוע היא הובאה פה?
- א. מבה מזכירה מ"ה את סוף פכ"ב?
5. סכמי את המבנה של פרקנו ועמדי על הדמיון בינו למבנה של פכ"ב.
- א. סכמי את ההקבלות הלשוניות בין פכ"ב לפכ"ג (שים לב במיוחד לאסוציאציה לשונית מפתיעה: 'מעצמן' [כב:א] – 'מעמצין' [כג:ה]).
- ב. מה הזיקה בין פרקנו לפט"ז-פכ"ב?
- ג. עמדי על הקבלות לשוניות וענייניות בין פרקנו לפ"א. התכולה להציע הסבר לריבוי ההקבלות? (רמז: כיצד מסתכלים שני הפרקים על הזיקה בין שבת לחול?)

מסכת שבת פכ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #21

1. לאיזו משנה בפכ"ג מתחברת מ"א, ובאמצעות איזה מונח משותף? ר"א גולדברג, עמ' 395
 מצוין שמונח משותף זה הוא בבחינת 'לשון נופל על לשון' – מדוע?
 א. מ"א מזכירה בלשונה גם את פ"ז – כיצד?
 ב. במה מזכירה מ"א את משניות פ"א? מה הזיקה בין פ"א למשנתנו? השווה/י את תשובתך כאן לתשובתך לשאלת 5- בפכ"ג.
2. ר"א ויס, על המשנה, עמ' 128 מתייחס למיקומן של מ"ב-מ"ד: "כל משנות אלו מדברות על צורכי אוכל בהמה ונכנסות לגדר בעית צער בעלי חיים. וכדאי לציין שבענין צעב"ח דנו כבר לעיל פ"ח מ"ב ומ"ג. ולכאורה אין להבין מדוע לא נצטרף הכל יחד."
 א. ר"א גולדברג, עמ' 397, מסביר את מיקום המשניות הללו על פי העובדה "ששנה התנא בשלושת הפרקים הקודמים את ההיתרים השונים בהכנת אוכל לאדם ובהבטחת אוכל לאדם בשבת..." – כיצד? האם פירושו נראה לך?
 (1) היכן עוד במסכת הסמיך העורך את צורכי האדם לצורכי הבהמה?
 ב. ויס, עמ' 129-130 משיב לקושייתו על פי הצעה להבין את החטיבה פכ"ב-פכ"ד (מדוע יש לראותן כ'חטיבה' במסכת?), אשר (עמ' 125) 'לכאורה אין [להם] שום מסגרת משותפת': "בג' פרקים אלה אנו מוצאים חמש פעמים את הלשון 'ובלבד שלא...' ... ובארבע משנות איתא גם הצד השני של המטבע המובע ג"כ בלשון: 'אבל'... המסגרת המשותפת היא קביעת תחומין בין האסור והמותר במעשים דונמים שאדם עלול לערבב אותם ולהתיר את האסור או לאסור את המותר מפני שהם קרובים להיות שוים או מפני שהם סמוכים זה לזה." כיצד, על פי דבריו, ניתן להבין את מיקומן משניות אלו כאן ולא בפ"ח?
3. במ"ד 'לפי שאינה מן המוכן' – היכן עוד הופיע מונח זה במסכתנו?
 4. ר"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 298 מעיר כי מ"ה "תלויה באויר" – הסבירי!
 א. ר"א ויס, עמ' 129, מציע הסבר למיקומה של הרישא של מ"ה: "אחרי שגמר את הבעיות על צרכיו החמריים של האדם מבוא בסוף ענין היוצר ממסגרת צרכים חמריים ונכנס לגדר חיי רוח האדם ונפשו..." לעומתו סובר ר"א גולדברג, עמ' 403: שהתנא ממשיך כאן לשנות היתרים של פעולות שונות בקשר להכנת אוכלים ולהשגתם, וכדומה, לצורך שבת. וכשם ששנה בפרק הקודם, למשל, עניין של השגת אוכלים על ידי שאילה... כך הוא שונה עניין של השגת אוכלים על ידי התרת נדר..." האם אחד ההסברים האלה נראה לך – מדוע?
- ב. לגבי 'פוקקין את המאור וכו'" במ"ה מקשה ר"א ויס, עמ' 129: "מדוע לא הביא כל זה לעיל פ"ז מ"ז...?" – הסבירי! האם אחד ההסברים של שאלה א' עשוי לעזור כאן?
 ג. השווה/י את הסבריהם של ר"א ויס ושל ר"א גולדברג למיקום הסיפא של מ"ה (מ'פוקקין את המאור... עד הסוף): ויס, עמ' 129: "לא ההלכה כאן העיקר אלא המעשה. כש'מדבריהם למדנו שפוקקין ומודדין וקושרין בשבת' ממילא יוצא מכאן שהשאלה נשאלה בשבת... הבי"ד אינו יושב אמנם ודן בשבת, אבל שואלים את החכמים בשבת שאלות שנוגעות בשבת." גולדברג, עמ' 404-405: "ונראה שרצה התנא לסיים את המסכת בלימוד הנוגע לצורכי אדם עצמו, ועוד יותר מזה, בהלכה שיסודה במעשה... שהמעשה והאגדה באים הרבה לציין סוף עניין או סוף מסכת."
 (1) מה ההבדל בין שני ההסברים?
 (2) האם אחד ההסברים נראה לך, ומדוע?
 (3) לפי איזה הסבר יתהדק יותר הקשר בין הרישא לסיפא של מ"ה?

5. שים י לב שגם במ"א וגם במ"ה יש הדים בולטים של משניות בפ"ז (היכן ממוקמות המשניות בפ"ז?) – כיצד ניתן להבין את מגמת המשנה לקשור בין שני הפרקים הללו?
א. במ"ה מצאנו רמז נוסף, ואחרון, לענייני טומאה במסכת שבת – נקודה למחשבה!

סיכום מסכת שבת – לימוד בקיאות: דף עבודה #22

עמדי על המבנה של המסכת, תוך התייחסות לנקודות הבאות:

1. ר"א ויס, עמ' 131 מחלק את המסכת לארבעה חלקים:
(א) פ"א – פ"א (חלוקת משנה: פ"א-פ"ו, פ"ז-פ"א)
(ב) פ"ב – פט"ו
(ג) פט"ז-פכ"א
(ד) פכ"ב-פכ"ד
ר"א גולדברג, מבוא, עמ' יד-טו מחלק כך:
(א) פ"א-פ"ד
(ב) פ"ה-פ"ו
(ג) פ"ז-פט"ו
- (ד) פט"ו/פט"ז – פכ"ד (הערה: גולדברג טוען שפט"ו הוא 'מעבר', השייך לשני החלקים).
- איזו חלוקה נראית לך יותר? האם היית מציעה חלוקה אחרת?
2. שים י לב להקבלות פנימיות והדים פנימיים רבים שמצאנו במסכת.
א. שים י לב במיוחד לזיקה בין תחילת המסכת לסיומה.
3. מתוך רשימת ל"ט המלאכות, אלו נדונו בהרחבה במסכת, אלו נדונו פחות בהרחבה ואלו לא נדונו כלל (חוץ ממשנת ל"ט המלאכות)?
4. אלו איסורי שבת נוספים נדונו במסכת, בהרחבה ושלא בהרחבה?
5. אלו מצוות חיוביות של שבת נדונו במסכת, ובאיזה אופן העלתה המשנה את העניינים הללו?

לאור הדברים הללו – האם ניתן לעמוד על הדגשים ההלכתיים והרעיוניים של מסכת שבת?

מסכת עירובין פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1

1. עייני תוספתא פ"א ה"א: מבוי שגבוה מעשרים אמה יתר מפתחו של היכל (עייני מידות פ"ד מ"א) – הרי זה צריך למעט כיצד ממעטו נותן עליה קורה מעשרים ולמטה הרחב מעשר אמות יתר מפתחו של היכל – הרי זה צריך למעט" – מדוע צריכות המידות של המבוי להתאים להגדרה של 'פתח'? (רמז: עמדי על השימוש במונח 'פתח' בהמשך משנתנו).
- א. שני הסברים הוצעו לשיטת ר' יהודה במ"א. רב (בבלי ב ע"א) לומד ר' יהודה מפתחו של אולם (מידות פ"ג מ"ז); לפי ר' אבין בירושלמי ר' יהודה סובר "את רואה את התיקרה כילו (= כאילו) יורדת וסותמת" – מה ההבדל העקרוני בין שתי הגישות?
- ב. התוכלי לחשוב על סיבה רעיונית לקשור בין הגדרת רה"י בשבת למקדש (באיזה הקשר הופיע המקדש במסכת שבת?)
- ג. עמדי על נקודות הדמיון והשוני בין פתיחותיהן של מסכת עירובין ומסכת סוכה, וחשבי על ההשלכות הרעיוניות של השוואה זו. (השווה/י סוכה דף #1 סוכה, שאלה 1).
2. מה ההיגיון להצריך לחי וגם קורה (ב"ש)? מה ההבדל ביניהם, וכיצד משלימים זה את זה?
 - א. האם עשוי להיות קשר, לדעתך, בין הצרכת 'לחי וקורה' למושג 'צורת הפתח' במ"א?
 - ב. מדוע, לפי ר' אליעזר, צריכים דווקא לחי, ולא קורה, ומדוע שניים?
 - 1) לפי הירושלמי מצריך ר' אליעזר שתי לחיים נוסף לקורה – הסבר/י שיטה זו!
 - ג. מדוע מבחין ר' ישמעאל בין מבוי שיש לו רוחב ארבע אמות למבוי קטן יותר? האם זה קשור, לדעתך, להלכות שבמשנה שבת פ"א מ"ג-מ"ד ו/או לשיטת רבי (סוכה ז ע"ב) – "כל סוכה שאין בה ארבע אמות על ארבע אמות פסולה"?
3. מה ההלכות של מ"ג-מ"ה מלמדות על התפקיד של קורה בהתרת המבוי?
 - א. האם כל ההלכות משקפות רעיון אחד, או שמא רעיונות שונים?
 - ב. האם מחלוקת ר' יהודה ות"ק במ"ד משקפת תפיסות שונות?
 - ג. על מנת להבין את ההלכות במ"ה של 'רואין אותו... השווה/י מקומות נוספים שהוא מופיע במשנה, כגון: פאה פ"ו מ"ז, כלאים פ"ו מ"ט, שביעית פ"א מ"ג, חולין פ"ו מ"ה.
4. השווה/י את מ"ו לכלאים פ"ד מ"ד (עמדי על הקבלות נוספות בין משנה זו לפרקנו).
 - א. השווה/י את מוקדי ההתעניינות של המשנה בעניין לחי (מ"ו-מ"ז) לעניינים שנדונו לגבי קורה. מה ניתן ללמוד מכאן על ההבדל בין קורה ללחי?
 - ב. מדוע הובאו עניין הגולל והגט במ"ז?
5. ר"א גולדברג, עמ' 32, מסביר את מיקומן של מ"ח-מ"י בפרקנו ברצונו של עורך המשנה להסמיק 'הכשר בקעה' להכשרת מבוי' – הסבר/י את דבריו.
 - א. כבר עמדו החוקרים (תוספתא כפשוטה, עמ' 318; ר"א גולדברג, עמ' 33, עמ' 35 הע' 1) על הבדל בין סדר ההלכות בתוספתא לסדרן במשנה:

תוספתא	משנה
פ"א ה"א-ה"א	פ"א מ"א-מ"ז
פ"א ה"ב-ה"ט"ז	פ"ב מ"א ואילך (פסי ביראות)
פ"ב ה"א-ה"ו	פ"א מ"ח-מ"י.

- ברם יש לעיין היטב בתוספתא פ"ב ה"א: "שיירה ששרתה בבקעה והקיפוח בגמלים ובעביטין ובאכיפות ובסקין ובקנין ובקשין ובקילחות אפילו שלשה חבלים זה למעלה מזה מטלטל בתוכה..." – מה ניתן ללמוד מכאן על רקע הסמכת פ"א מ"ח למ"ז?
- ב. עמדי על הקבלות בין המשניות הללו למשנה/יות של תחילת הפרק, והציעי נימוק להבאת נושאי השיירה והמחנה בפרקנו, ובניגוד לעריכת התוספתא.
 - ג. השווה/י את נושא 'שתי וערב' במ"י למחלוקת ב"ה וב"ש במ"ב.

- ד. 'לא דברו... אלא בהווה' (מ"י) – ביטוי זה מופיע שבע פעמים במשנה, ומתוכן פעמיים במסכת שבת (פ"ו מ"ו, מ"ט).
6. מדוע הובאו במ"י 4 הדברים שפטרו במחנה – האם מנימוקים הקשורים לפרקנו ו/או הקשורים למסכת בכללותה?
- א. מדוע נפטרו 4 הדברים הללו במחנה?
- ב. איזה פטור שונה מהאחרים, ובמה?
- ג. ניתן לראות את 4 הפטורים כמסודרות במבנה כיאסטי – כיצד?
- ד. במה מזכירים 4 הפטורים את מסכת שבת?
7. סכמי את המבנה של פ"א, ועמדי על מהלכו ההלכתי-הרעיוני.
- א. במסכת שבת רשות היחיד הופיעה בד"כ בצורת בית (פ"א מ"א, פ"י ורוב פ"א). על פי זה עמדי על מגמתו של עירובין פ"א. האם, לדעתך, רשות היחיד כאן היא הרחבה של מושג הבית או שמא פועלת כאן תפיסה אחרת של רשות היחיד?

מסכת עירובין פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. מדוע הובאו הלכות פסי ביראות ברפ"ב? במה דומה ובמה שונה עניין זה מדברים שנדונו בפ"א?
- א. הבבלי כ סע"ב והירושלמי מביאים מסורת ש"לא הותרו פסי ביראות אלא לעולי רגלים בלבד" – מה הסיבה?
- ב. כיצד עשויה מסורת זו להדק את הקשר בין פתיחת פ"ב לפתיחת פ"א?
- ג. רוחב הפתחים של פסי ביראות נקבע לפי הרוחב של רבקות בקר – לפי איזו בהמה נקבעו שעורים המופיעים בפ"א?
- ד. תד"ה עושין ארבעה (זו ע"ב) מסבירים את דין פסי ביראות – "דהואיל ואיכא בכל צד אמה מכאן ואמה מכאן חשיב פתח". כיצד זה מתחבר לרעיונות שעלו בשאלות הקודמות?
2. מדוע פוסל ר' יהודה במ"ד את המחיצות אם עברה ביניהן דרך הרבים? מה זה מלמד על אופיין ותפקידיהן של מחיצות?
- א. מדוע חולקים עליו החכמים, ומהי הבנתם בדין מחיצות?
- ב. עייני תוספתא פ"ז ה"ג: "אמ' ר' יהודה שתי חצרות זו כנגד זו ברשות הרבים נותנין לחי מיכן ולחי מיכן או קורה מיכן וקורה מכאן ומערבין ונושאין ונותנין באמצע וחכמים אומ' אין מערבין רשות הרבים בכך" – כיצד ניתן ליישב את שיטות ר' יהודה וחכמים כאן עם שיטותיהם במשנתנו? (עייני בבלי כב ע"א).
3. מדוע מסמיכה המשנה את דין 'הגינה והקרפף' לדין פסי ביראות? עמדי על ביטוי, בתוך הדיון על פסי ביראות, הקושר אותו לגינה וקרפף וכן על ביטוי, בתוך הדיון על גינה וקרפף, הקושר אותו לפסי ביראות.
- א. שני התלמודים לומדים את את השעור של 'שבעים אמה ושיריים' מחצר המשכן – הסבר/י מבחינה רעיונית.
- ב. 'בלבד שיהא בה שומירה או בית דירה' – מדוע? קשרי בין הלכה זו לשאלה האחרונה בדף עבודה #1.
4. עמדי על הקבלה בין מ"ו למשנה האחרונה של פ"א (שים/י לב: נושא שהובא 'אגב גררא' בשני המקומות).
5. ר"א גולדברג, עמ' 55 מסכם את פרקנו: "פרק זה עוסק בבהיתר טלטול מרשותלשרות על ידי מחיצות שאינן שלמות" – האם את מסכימה לדבריו? נמקי.

א. עמדי על מבנה הפרק, ושיים/י לב לתופעת 'חתימה מעין פתיחה' ולחזרות והקבלות לשוניות נוספות.

מסכת עירובין פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. נחלקו רש"י ותוספות בראש הפרק אם 'בכל מערבין' מוסב על עירובי חצרות ו/או עירובי תחומין. כיצד את מבינה, לאור השיקולים הבאים: (1) הצירוף 'מערבין ומשתתפין' (ר"א גולדברג, עמ' 59 מפרש "משתתפים – שיתופי תחומים, שאחד מניח עבור כל בני החבורה ומייחד להם" [עייני רפ"ח], וזאת בניגוד למפרשים שקדמוהו); (2) המשך משניות הפרק (האם כל הפרק אחיד?); (3) השוואת משנתנו עם פ"ז מ"י (הירושלמי דן בזה בה"א, דף כ ע"ג, וע"ש קרבן העדה)?
- א. מה הגיוני יותר לשנות בשלב זה של המסכת – חצרות או תחומין? אם תשובתך שונה מהסדר שננקט בידי המשנה – מה יש לומר?
- ב. לאור תשובתך לשאלה א, הסבר/י את המעבר מפ"א-פ"ב לפ"ג.
- ג. התוכל/י לחשוב על כותרת רעיונית שתכלול את כל הנושאים הנדונים במסכת?
2. מדוע הובאו במ"א הדינים של 'נלקח בכסף מעשר' ו'הנודר מן המזון' – האם רק מנימוקים אסוציאטיביים, או שמא יש בהם ללמד משהו על מושג העירוב?
- א. מה המחלוקת העקרונית בין סומכוס לת"ק?
- ב. במה דומה ובמה שונה מחלוקת ר' יהודה ות"ק למחלוקת סומכוס ות"ק?
3. מה הזיקה בין מ"ב למ"א? הסבר/י את מהלך הרעיונות בשתי המשניות.
- א. לאיזה נושא 'צדדי' של מ"א יש הד במ"ב?
4. כיצד ממשיכות מ"ג-מ"ד את מהלך הרעיונות של מ"א-מ"ב?
- א. מה מלמדת מ"ג על האופן שבו קובע העירוב את מיקומו של האדם בעיני ההלכה?
- ב. ר"א גולדברג, עמ' 78 כותב: "על הסדר של הקלקולים בעירוב הנזכרים במשנה אפשר לראות סולם, מן קלקול קל לקלקול חמור" (דבריו תואמים חלקית את ה'צריכותות' שבבבלי לה ע"א) – כיצד?
- ג. גם במ"ד וגם בפ"ד מ"י מתייחסים ר"מ ור' יהודה למושג 'חמר גמל' – מה הזיקה בין שתי המשניות? (הירושלמי כא ע"א מתייחס לנקודה זו, והובא בידי גולדברג, עמ' 78)
5. התוספתא פ"ב מביאה הלכות (ה"י-ה"טז) המקבילות לפ"ג מ"א-מ"ד, ואילו ההלכות המתייחסות לפ"ג מ"ה ואילך מופיעות במקומות אחרים בתוספתא (פ"ג ה"א-ה"ד – מ"ה; פ"ד ה"א-ה"ג – מ"ו-מ"ח). מדוע הפריד התוספתא את פרק המשנה שלנו לשלושת החלקים הללו? (ר"א גולדברג מתייחס לכך בעמ' 98)
- א. במ"ד מופיעים מושגים ונושאים ההופכים להיות מרכזיים במ"ה ואילך – מהם? מה ההבדל בין המסגרות שבהן הועלו במ"ד ובמ"ה ואילך?
- ב. המפרשים – בעקבות הבבלי – מנמקים את ההלכה של 'מתנה אדם על ערובו' בסברה של 'יש ברירה', ברם ר"א גולדברג, עמ' 83-84 טוען: "כל מקורות התנאים בענין קנין עירוב, אם קונה העירוב או אינו קונה, אינם קשורים כלל בשאלת ברירה... כוחו של העירוב לקנות שביתה משתנה לפי המצב וכל מחלוקת התנאים בשאלת כוחו של העירוב לקנות שביתה במצב מסוים נובעות מגישתם השונות לגבי כוח קנין העירוב עצמו."
- ג. הצורך של האדם לצאת ממקומו בשבת עשוי לנבוע, לפי מ"ה, משני מצבים – מדוע נבחרו שני מצבים אלה? היכן הופיעו שני הרעיונות הללו במסכת שבת?
6. במה דומה ובמה שונה הנושא של מ"ו מזה של מ"ה?

- א. "אמר להם ר"א מודים אתם לי שהן שתי קדושות" – מה יענו החכמים לטענת ר"א? לדעת הבבלי לח ע"א: "רבנן ספוקי מספקא להו והכא לחומרא והכא לחומרא", ואילו ר"ש ליברמן בתוספתא כפשוטה, עמ' 362 מציין: "אבל בירושלמי אין זכר לזה. ולשיטת הירושלמי צריך לפרש שהחכמים סוברים ששבת ויום טוב קדושה אחת היא לעניין זה שאינו יכול לחלק עירובו, אבל הרי קדושת שבת חורה מקדושת יו"ט, ו למעשה הם שני ימים, ואינו יכול להניח עירוב אחד לשני ימים שקדושתם שונה...".
7. הסבר/י את מיקומן של כל המקרים במ"ז-מ"ט. עמדי על משפט מנחה במשניות אלו וציני את הקשר הלשוני בינו למשפט המופיע במ"ו.
8. לסיכום הפרק: עמדי על החלוקה הבסיסית של הפרק ועל חלוקתו המשנית, ותני כותרת לכל יחידה.
- א. רשמי, לפי הסדר, את הנושא בהלכות עירוב שנדון בכל יחידה ועמדי על ההיגיון בסידור הפרק.

מסכת עירובין פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4

1. ר"א גולדברג, עמ' 101 מסביר את מיקום פרקנו: "בפרק הקודם דן התנא במי שנמצא בתוך התחום ורוצה לצאת חוץ לתחום על ידי עירוב. בפרק זה דן התנא במי שנמצא...". – השלימי את הרעיון.
- א. לדעת גולדברג, ההסבר הזה מוכיח שסדר הפרקים הוא כלפנינו, ולא כפי שמופיע בכ"י מינכן (פ"ה קודם לפ"ג) וכ"י אוקספורד (פ"ו, ה, ז, ד) – נ"ל כי סידורים אלו של מס' עירובין מעוגנים בשיקולים שהועלו בדף עבודה #3, שאלה 1-א.
- ב. המיכלתא ויסע פ"ה, עמ' 170 שונה: "שבו איש תחתיו (שמות ט"ז, כט) – אלו ארבע אמות, אל יצא איש ממקומו – אלו אלפים אמה" – כיצד הדרשה הזאת מסייעת לנו להבין את סדר הפרקים, והאם היא מחזקת את גישתו של גולדברג?
- ג. "מי שהוציאוהו גוים או רוח רעה...". – צירוף זה מזכיר משנה ממסכת שבת – איזו? השווה/י דף עבודה #3, שאלה 5-ג.
- ד. מהן הנסיבות של יציאה חוץ לתחום בהמשך (מ"א-מ"ג)?
2. התוספתא פ"ג הי"א מסבירה את השעור ארבע אמות (מ"א): "שבו איש תחתיו – כמה תחתיו, מלוא קומתו ופשוט ידיו, הרי ארבע". האם יש ברעיון הזה הסבר גם לשעור ד' אמות בשבת פ"א מ"ג-מ"ד?
3. השווה/י את לשון "שכל היוצאים להציל חוזרים למקומם" (מ"ג) עם לשון הפתיחה של מ"א, והסבר/י את הזיקה בין שתי משניות אלו (משנת הפתיחה והחתימה של הקובץ הראשון של פרקנו).
4. במה שונה הנושא של מ"ד-מ"ו מזה של מ"א-מ"ג?
- א. משניות אלו מחדשות את נושא הכוונה – מה תפקידו כאן?
- ב. יש כמה מילים ממ"א-מ"ג המופיעות במ"ד-מ"ו בשינוי משמעות – אלו?
5. במ"ז ואילך מופיעות כמה דרכים שאדם יכול לקבוע את מקום שביתתו – מהן?
- א. דרגי את דרכי קביעת מקום השביתה, והתייחסי לחילוקי דעות בין התנאים בנדון.
- ב. 'מערבין בפת' (מ"ט) – האם דווקא פת (מניין לך?), ואם לא – למה הוזכר 'פת'?
- ג. האם יש המשך כאן לרעיון הכוונה שעלה במ"ד-מ"ו?
6. השווה/י פתיחת מ"י לפתיחת מ"א – מה זה מלמד?
- א. האם יש המשך כאן לרעיון הכוונה?
7. השווה/י מ"א למ"א – מה נלמד מהשוואה זו?
8. עמדי על מבנה הפרק, תוך שימת לב לנקודות הבאות:

- א. חתימה מעין פתיחה של הפרק ושל הקבצים שבפרק
- ב. לשונות הפתיחה של משניות הפרק
- ג. משחקי לשון בפרק
- ד. פיתוח הרעיונות המרכזיים של הפרק

מסכת עירובין פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5

1. עמדי על הקשר הלשוני והענייני בין סוף פ"ד לתחילת פ"ה.
 - א. מצאי אסוציאציה לשונית המחברת רפ"ה לרפ"ב. מצאי הקבלות נוספות בין 2 הפרקים.
 - ב. לפי מ"א ואילך תחום שבת בנוי על קונסטרוקציה דמיונית של העיר, כאילו היא היתה 'טבלה מרובעת' – מה עשוי להיות נימוקו של הדין הזה? השווה/י דין זה לפ"ד מ"ח.
2. בגמרא ובמפרשים דנים אם הסיפא של מ"ב ('אם יש לזו שבעים ושירים...') ומ"ג נשנו על פי דעתו של ר"מ או על פי דעתם של חכמים – איזו דעה נראית לך?
 - א. כיצד מ"ג מזכירה לנו את פ"ד מ"ו?
3. רב בבבלי נח ע"א לומד את שעורו של חבל המדידה (מ"ד) מרוחב חצר המשכן – מה הקשר, והיכן עוד נתקלנו במסכת עירובין במידות המשכן?
 - א. האם עניין ה'הבלעה' ו'מקדרין' תואם את רעיון המדידה שהצעת לשאלה 1-ב?
4. איזה רעיון משותף יש לכל ההלכות של מ"ה?
 - א. האם הרעיון הזה מצוי במשניות נוספות במחצית הראשונה של פרקנו?
 - ב. המשחק הלשוני מרובעת/מרובה ממסגר יחידת מ"א-מ"ה. חלקי יחידה זו לשני חלקים.
 - ג. "לא אמרו חכמים... אלא להקל" – מזכיר ביטוי שהופיע בפ"ד. איזה?
5. ר"ח אלבק (השלמות, עמ' 433-434) מסביר (מדוע?) שמ"ו עוסקת הן בעיבור העיר והן בעירוב/שיתוף חצרות (מביא ראיה מהתוספתא פ"ה ה"ד, אך ר"ש ליברמן, תוסכ"פ, עמ' 387-388 חולק עליו בפירוש התוספתא). ר"א גולדברג, עמ' 149 מציע "לחפש את הקשר בעניין חיצוני, לשוני... אין שום קשר בפרקנו כאן בין 'מעברין' ל'מעברין', אבל דווקא מלים אלו מתחלפות... לפעמים מוצאים לשון 'עירוב' כשהכוונה ל'עיבור', וכן להיפך" (בהמשך הוא מראה שלשתי המילים משמעות משותפת עם 'חיבור' – חילוף רגיל בין ע"ן לח"ת).
 - א. הסברי/ את דברי ר"א גולדברג ועמדי על המחלוקת העקרונית בינו לאלבק.
 - ב. האמנם "אין שום קשר... בין 'מעברין' ל'מעברין'? היכן עוד מצאנו במסכת 'בלבול' בין שני תחומי ההלכה הללו?
 - ג. עוד מציע גולדברג, עמ' 150 ששיבוץ מ"ו כאן באה "כדי להפריד בין שני הצדדים של הדיון הרחב בתחומים" – מה הם שני התחומים? (שים/י לב: בתוספתא החומר המקביל למ"א-מ"ה מובא בפ"ד והחומר המקביל למ"ז-מ"ט מובא בפ"ה; המקבילה למ"ו מובאת בפ"ה ה"ד, אחרי החומר המקביל למ"ז-מ"ט).
 - ד. מהי המחלוקת העקרונית בין ר' יהודה לר' שמעון במ"ו?
 - ה. איזו מילה (בדברי ר"ש) מחברת בין מ"ו למ"ז-מ"ט?
 - ו. איזו מילה נוספת מחברת בין מ"ו למ"ט?
6. מהי 'ברירת המחדל' של מקום שביתת האדם, לפי מ"ז, ומדוע?
 - א. 'הנותן את עירובו בעבורה של עיר לא עשה כלום' – מדוע, וכיצד זה מתחבר למ"א?
 - ב. 'נתנו חוץ לתחום...'. – לפי הבבלי יש לפרש 'חוץ לתחום' = חוץ לעיבור העיר. מדוע, וכיצד ניתן לחזק הבנה זאת מלשון המשנה?

- ג. לדעת ר"ן אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 513, "חוץ לתחום" = "חוץ לתחום שבת", ומקשה ר"א גולדברג, עמ' 153: "קשה יהיה לפרש את המשך המשנה לפי זה: מה שנשכר הוא מפסיד" – מה הקושי?
- ד. על מנת להתמודד עם קושיית גולדברג, עייני תוספתא פ"ה ה"א: "נתנו חוץ לתחום אמה אחת, אם היה בתוך אלפים אמה שלו, עירובו עירוב, ואם לאו, אין עירובו עירוב", ומפרש ליברמן, תוסכ"פ, עמ' 386: "יש לחלק בין אם העירוב הוא בתוך אלפים אמה מן המקום שהיה שם בשעת חשיכה, ובין אם הוא מחוץ לאלפים אמה, אבל אם שבת בעיר, הרי כל מחוץ לתחום הוא ממילא מצוץ לאלפים אמה". מה הסיבה לחלק בין המצבים הללו, וכיצד דברים אלו עונים על קושיית גולדברג?
7. יש שתי גירסאות במ"ח: "אנשי עיר קטנה מהלכים/אין מהלכים את כל עיר גדולה", ומסביר זאת רב נמחן בר יצחק בבבלי סא ע"א: ה'מודד' (= מי שמחשב אם העיר כלולה בתחום שבת שלו מהמקום שהוא שובת שם) אינו מהלך את כל העיר הגדולה, אבל ה'נותן' (= מי ששם עירובו בתוך העיר הגדולה) מהלך את כולה. מה הסיבה להבחין בין שני המצבים?
- א. מה ההיגיון של החכמים במ"ח-מ"ט לחלק בין מקום שיש בו דירין למקום שאין בו דירין, ומדוע שולל ר"ע את החילוק הזה?
- ב. באלו מקומות נוספים בפרקנו – ובמסכת כולה – ראינו את חשיבות 'דירין' (המושג, לאו דווקא המילה) לגבי דיני עירובין?
8. סכמי את מבנה הפרק. שים' לב במיוחד למילים מנחות של הפרק ו לזיקה ביניהן: עיבור/עירוב/מרובע/מרובה.

מסכת עירובין פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #6

1. ר"א גולדברג, עמ' 161: "אחרי שהפסיק התנא בענייני עירובי תחומים בפרקים ג-ה, חוזר הוא לענייני עירובי חצירות ושיתופי מבואות, הנושא של פרקים א-ב, אלא שבפרקים א-ב שנה בעיקר את _____, ובפרק זה מתחיל לשנות את ענייני _____.
- ההבדל בין פרקים א-ב לבין פרקנו והפרקים הבאים בעצם הנושא של עירובי חצירות מודגש על ידי מסדר המשנה, כדרכו הרבה, על ידי ההפסקה בפרקים ג-ה.
- א. היכן עוד הציע גולדברג (בפ"ה) שמפריד עורך המשנה בין שני נושאים קרובים על ידי הפסקה בעניין אחר?
- ב. האמנם החלוקה בין עירובי חצרות לעירובי תחומים היא ברורה וחדה כל כך במסכת?
2. בבבלי מט ע"א נחלקו אמוראים אם עירוב משום קניין (כאילו הקנו זה לזה בעלות מלאה בבית שמונח בו העירוב) או משום דירה (כאילו דרים ביחד באותו בית) – איזו דעה הולמת יותר את המהלך הרעיוני האופייני למסכת עירובין?
- א. הבבלי סב ע"א מפרש את שיטת ראב"י במ"א: "דכ"ע דירת גוי לא שמה דירה והכא בגזירה שמא ילמד ממעשיו קא מיפלגי", אך ליברמן (תוסכ"פ, עמ' 403-405) וגולדברג (עמ' 162) מפרשים על פי התוספתא פ"ה ה"ט-ה"כ ("חצר של גוים הרי הוא כדיר של בהמה...") שלדעת ראב"י אין דיר של בהמה אוסר "אולם כשיש שני ישראלים, הגוי אוסר מפני ששני ישראלים צריכים לערב ביניהם, והגוי מעכב עליהם מלערב" (ולדעת ת"ק – גם דיר של בהמה אוסר).
- ב. ממ"ב רואים שלדעת ר"ג אין צדוקי נחשב כגוי – הגדירי את מעמדו של הצדוקי לפי דעתו. האם מסכים אתו התנא של מ"א?
3. הבבלי כו ע"א עומד על כך שמ"ג חולקת על שיטת ר' אליעזר בפ"ב מ"ו – מהי המחלוקת?
- א. הבבלי (סט ע"ב) והירושלמי מפרשים את מ"ג שמדובר במי שביטל את רשות חצירו (מושג 'ביטול רשות' מופיע במ"ז ונרמז גם במ"ד), ונחלקו ר"א וחכמים אם מן הסתם

ביטל גם את רשות ביתו (עייני קהתי בשתי המשניות). לדעת אלבק (השלמות, עמ' 435), ליברמן (תוסכ"פ, עמ' 400) וגולדברג (עמ' 168), יש להבין את משנתנו בביטול רשות "מן הסתם" ולא בביטול רשות מפורש. האם ביטול רשות הוא מושג של 'קניין' או של 'דירה'?

- ב. האם תשובתך לשאלה הקודמת תושפע ממחלוקת התנאים במ"ד?
4. מפ"ז מ"י מוכיחים המפרשים (וכן עולה מהתלמודים) שמ"ה עוסקת בשיתוף מבואות, אך אפשטיין, מבואות לספרות התנאים עמ' 314 מוכיח מלשון המשנה שמדובר בעירובי חצרות – כיצד? (עוד הוכחה שלו: התוספתא מקדימה מ"ו למ"ה).
- א. מדוע עשויה שותפות להוות תחליף לעירוב/שיתוף? האם מדובר במושג של 'קניין' או של 'דירה'?
- ב. מה מלמדות מ"ו-מ"ז על מהותו של מושג העירוב?
5. 'שהמבוי לחצרות כחצר לבתים' (מ"ח) – משוואה גמורה, או מוגבלת לעניין מסוים?
 - א. במ"ט נחלקו החכמים אם דריסת רגל אוסרת – מה 'אוסר' בתחילת הפרק? מדוע שם ברור שזה אוסר, ואילו לגבי דריסת רגל נחלקו?
 - ב. האם המושג 'דריסת רגל' מתחברת למושגים דומים במהלך המסכת?
6. חלק את הפרק לחלקים ועמדי על מבנהו. עמדי במיוחד על מילים ומוטיבים המחברים בין היחידות השונות.
 - א. יש מקום להשוות מושגים מסוימים מפ"ה עם מושגים מפ"ו: 'שתי חצרות זו לפניו מזו' (ו:ט) עשוי להזכיר 'עיר גדולה ועיר קטנה' (ה:ח); 'אם היו של יחידים' (ו:י) – 'עיר של יחיד' (ה:ו) – מצאי דוגמאות נוספות.

מסכת עירובין פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #7

1. ר"א גולדברג, עמ' 220: "בחצי הראשון של פרק זה (מ"א - ?) ממשיך התנא בנושא של חצרות סמוכות זו לזו שהתחיל בו בשלוש המשניות האחרונות של הפרק הקודם, אבל בצד חדש של דיון בתוך הנושא הכללי של חצרות סמוכות זו לזו: _____ – הסברי/ והשלימי!
2. במה עוסק החצי השני של הפרק? חלקי אותו לשני חלקים.
 - א. שמי לב להקבלה בין 'קטנים' במ"ו ל'תינוקות' במ"ט – מה עשוי זה לתרום להבנת מבנה היחידה?
 - ב. מה ההבדל בין תפקיד הקטנים בשתי המשניות?
3. האם תיאור העירוב במשניות פרקנו מתאים יותר לתפיסה של 'דירה' או של 'קניין'?
4. על דרך הפשט, באיזה עירוב מדובר במ"י "בכל מערבין ומשתתפין"? השווה/י משנה זו לרפ"ג.
5. בסוף פרקנו מופיעים ביחד עירובי חצרות, שתופי מבואות ועירובי תחומין – האם מצאנו את שלושתם ביחד בעוד מקום במסכת, או רק בזוגות?
6. מדוע סודרו ביחד שתי מחציות פרקנו?

מסכת עירובין פ"ח – לימוד בקיאות: דף עבודה #8

1. ר"א גולדברג, עמ' 249: "שתי המשניות הראשונות של פרקנו דנות בשיתופי תחומין והן משלימות מה ששנה התנא בחצי האחרון של הפרק הקודם החל ממ"ו ענייני שיתופי מבואות".
 - א. האם יש דבר(ים) נוסף(ים) בפ"ז אשר פתיחת פ"ח עשויה להתחבר אליו/הם?
 - ב. השווה/י פ"ח מ"ב עם פ"ז מ"ח – במה שונים שני העירובים? התוכל/י לנמק הבדל זה?

2. ר"א גולדברג, עמ' 249: "במ"ג חוזר התנא לנושא של עירובי חצרות כמהשך החצי הראשון של פ"ז, אלא שכאן אין הדיון בשתי חצרות אלא – _____".
- א. גולדברג, שם: "מ"ד ומ"ה מפסיקות בין 'אנשי חצר' במ"ג לבין 'בור שבין שתי חצירות' במ"ו, בדיון על _____". צייני במה דומות מ"ג ומ"ו. מדוע היה לתנא עניין להפריד בין שתי המשניות הללו?
- ב. גולדברג מציג שמ"ד מתקשרת למ"ג על ידי קשר אסוציאטיבי – מהו?
- ג. בהמשך דבריו (עמ' 250) מציין גולדברג שמ"ו פותחת יחידה חדשה ונושא חדש בפרקנו – מהו? האם, חוץ מהקשר האסוציאטיבי, ניתן למצוא נושא משותף למ"ג-מ"ה?
- ד. האם ניתן ללמוד ממ"ג-מ"ה באשר לשאלת 'דירה' לעומת 'קניין'?
- ה. השווה/י מ"ג-מ"ה לרפ"ו.
3. מה דומה ומה שונה בין מ"ו-מ"ח ומ"ט-מ"א?
- א. מדוע הנושא הזה מעסיק כל כך את המשנה? אפשר לומר שנושא זה מעמיד במבחן את היכולת לשמור על חלוקת הרשויות בשבת – הסבירי.
- ב. לכאורה נושא זה אינו שייך כלל לחלק הזה של מסכת עירובין – איפה במסכת היה הגיוני יותר לשבץ אותו?
- ג. כיצד בכל זאת מתחבר הנושא הזה לפרקנו, מבחינה לשונית ועניינית?

מסכת עירובין פ"ט – לימוד בקיאות: דף עבודה #9

1. ר"א גולדברג, עמ' 265 רואה בפרקנו המשך טבעי לנושא שנדון בפרק הקודם (חלק ראשון) – כיצד? צייני משפט מ"א המבטאת זיקה זו.
- א. מדוע, לפי חלק מהתנאים, שונים גגות מחצירות? האם גם כאן השלכה על שאלת דירה/קניין?
2. כמה מילים וביטויים במ"ט מזכירים את פ"א – אלו?
- א. התוכלי/י למצוא הדים בפרקנו גם לפרקים אחרים של המסכת?
- ב. באיזה מובן ניתן לראות את פרקנו כמעין פרק סיכום של המסכת? חשבי על מהלך הרעיונות של המסכת ועמדי על מקום פרקנו במהלך זה.

מסכת עירובין פ"י – לימוד בקיאות: דף עבודה #10

1. ר"א גולדברג, עמ' 266: "בפרק הקודם שנה התנא היתרים שונים בענייני גגות וחצרים בקשר למקום מסוים, למצב מסוים או לזמן מסוים. בפרק זה ממשיך התנא לשנות יתרים שונים בענייני שבות או למה שקרוב לשבות בהוצאת דברים שיש בהם קדושה בקשר למצב מסוים או מקום מסוים" – האם הסברו משכנע? (שים/י לב לדמיון בין דברי גולדברג כאן להסברו לפרקים האחרונים של מסכת שבת)
- א. גולדברג ממשיך: "לכאורה סידור פרק זה בסוף עירובין תמוה קצת, שהרי ענייניו כולם שייכים לשבת... השערה לא רחוקה היא שהתנא רוצה לרמוז על ידי סידור פרק זה בסוף עירובין שמסכתות שבת ועירובין הן כעין מסכת אחת, ואולי באמת היו פעם מסכת אחת, אלא נחלקה מחמת גודלה." – לאיזה מקום במסכת שבת מתחברות המשניות הראשונות בפרקנו, לדעתך?
- ב. האם יש ביחידת הפתיחה של פרקנו מילים ו/או רעיונות המחברים אותה דווקא למסכת עירובין?

- ג. גולדברג, עמ' 267 ממשיך לחפש קשרים בין תחילת מסכת שבת לסוף מסכת עירובין (פ"ט-פ"י) – אלו קשרים ניתן למצוא? השווה/י את גישת גולדברג לתשובתך לשאלה א'.
- ד. השווה/י לדבריך בתשובה לשאלה ב' את המשך דברי גולדברג, שם: "אולם מעבר מכל הקשרים שאפשר למצוא בין התחלת מסכת שבת לסיום מסכת עירובין, נראה שפרשקנו זה, אף שענייניו שבת, מקומו באמת במסכת עירובין – אבל יותר כנספח מאשר חלק אינטגראלי... יש כאן עניין של 'תחומים', שהרי התנא דן במקומם של חפצים הקובע את האיסור בשימוש בהם או את ההיתר בשימוש בהם...".
2. כיצד מתחברת מ"ג למ"א-מ"ב?
3. לפי גולדברג, עמ' 317 "מ"ד מגשרת בין המשניות שלפניה לבין משניות ה-ט שלאחריה" – כיצד?
- א. שים/י לב לשורש 'עמד' המחבר בין מ"ג למ"ד ואילך.
- ב. חלקי מ"ד-מ"י לשלושה קבצים.
- ג. גולדברג, עמ' 317-318 מעיר כי מבחינה לשונית ועניינית מ"ט דומה מאוד למ"ד-מ"ו. מדוע, אם כן, היא מופיעה במקומה? שים/י לב לזיקה בינה למ"ח ולמ"ט-מ"י.
4. כיצד מתחבר הקובץ מ"א-מט"ו לפרקנו?
- א. חלקי את הקובץ הזה לשלוש קבוצות. עמדי על נקודת החיבור של כל אחת מהקבוצות לפרקנו ו/או למסכת עירובין בכלל.
- ב. מדוע מתאים לסיים את מסכת עירובין עם קובץ העוסק בדיני שבות במקדש?
- (1) עמדי על המקומות האחרים שנרמז נושא המקדש במסכת.
- (2) עמדי על עיסוק המסכת ביחידות הגיאוגרפיות-החברתיות: בית-חצר-מבוי-עיר. כיצד המקדש משתלב כאן?
5. עמדי על החתימה מעין פתיחה בפרקנו – מה דומה ומה שונה?
- א. משה קליין, "כל חלקי הבית אחוזים זה בזה", עלי ספר יד (תשמ"ז), עמ' 13 משווה את דברי ר' שמעון במ"ג (סוף הקובץ הראשון של הפרק) ובמט"ו (סוף הקובץ האחרון).
- ב. קליין, עמ' 15 ואילך גם מוצא משחקי לשון המחברים בין הקובץ הראשון לקובץ האחרון של הפרק: ובסכנה **מכסן** (מ"א) – **כופק** עליו **פסכתר** (מט"ו); **התכו** על **הכתב** (מ"ב) – **כופין** עליו **פסכתר** (מט"ו). האם משחק הצלילים מורה גם על זיקה עניינית ורעיונית בין משניות אלו?
- ג. התוכל/י למצוא משחקי לשון נוספים בפרקנו?
6. סכמי את מבנה הפרק ועמדי על הזיקה בין כל חלקיו.
7. סכמי: כיצד פרקנו משמש סיום נאה למסכת עירובין ו/או לשתי המסכתות שבת-עירובין?
- א. השורשים 'יצא' ו'כנס' בפתחת הפרק (השווה/י סוף הפרק) ממלאים תפקיד מרכזי גם בפרקים נוספים במסכת (אלו פרקים?) – מה משמעות הדבר?
- ב. עמדי במיוחד על משמעותה של המשנה האחרונה (מט"ו) כמשנת סיום (שים/י לב למרכזיות מוטיב הטומאה והטהרה במסכת שבת).

מסכת פסחים פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה

1. מדוע צריכים לבדוק את החמץ – במה שונה חמץ משאר איסורים שאין חובה לבדוק אחריהם? (רמז: אלו חיובים ואיסורים מיוחדים יש לגבי חמץ?)
 - א. עייני פ"ג מ"ז – כיצד יכול האדם להתמודד עם החיובים המיוחדים של חמץ על פי משנה זו? מדוע, לדעתך, אין משנתנו מסתפקת בדרך זו, אלא מחייבת בדיקה?
 2. האם, ובאיזו מידה, מעוגנת בדיקת חמץ בחשש ממשי שאמנם ימצא חמץ? עמדי על מגמות שונות (דעות שונות?) העולות מתוך מ"א-מ"ג.
 3. הפועל 'בדק' מופיעה במקרא פעם אחת בדברי הימים ב, ל"ד, י במובן של 'בחן לשם תיקון' (השווה שם העצם בְּדָק: מ"ב י"ב, ו-יג; כ"ב, ה; יחזקאל כ"ז, ט, כז). האם ההקשר הזה יש בו כדי ללמד גם על בדיקת חמץ (רמז: עייני שם סוף פרק ל"ד ותחילת פרק ל"ה)?
 - א. עייני משנה עבודה זרה פ"א מ"ט – במה דומה משנה זו למשנתנו? מדוע, לדעתך, משווה המשנה בין חמץ לעבודה זרה?
 - ב. עייני תוספתא פ"א ה"א: מדוע מזכירה התוספתא את צפניה א', יב, ומה ניתן ללמוד מכאן על המשמעות של בדיקת חמץ?
 4. ממתאי נאסר החמץ מדין תורה, ומדוע? עמדי על שני המקורות לאיסור זה במכילתא, מסכתא דפסחא, פרשה ח, עמ' 27-28 (ר' יונתן ור' יוסי הגלילי נחלקו כיצד לומדים מהמקור השני, אך הסכימו לגבי המקור עצמו; והשווה/י ברייתא בבבלי דף ה, סוף ע"א). מה ההבדל העקרוני בין שני המקורות?
 - א. חוקרים שונים הציעו כי י"ד בניסן מופיע במקרא כיום חג, הנקרא 'חג הפסח (= קרבן פסח, בניגוד ל'חג המצות' המתחיל בט"ו בניסן) – עייני ר"מ ברויאר, פרקי מועדות, ח"א, עמ' 94-95; י"ד גילת, פרקים בהשתלשלות ההלכה, עמ' 126 ואילך. כיצד מתחברת התובנה הזאת עם מחלוקת התנאים שהוזכרה בשאלה הקודמת?
 5. מדוע משתמשים בחלות תודה שנפסלו (בלינה = נותר) כסמל לחמץ, לפי עדותו של ר' יהודה במ"ד – במה דומה חמץ לחלות תודה של נותר?
 - א. השוואה בין חמץ לנותר מופיעה גם במכילתא, מסכתא דפסחא, פרשה ח, עמ' 27-28 (ר' יוסי – השווה/י בבלי כז ע"ב -כח ע"א בהסבר דעת ר' יהודה).
 6. מדוע אומר ר' יוסי במ"ז 'אינה היא המדה'? מה ההבדל העקרוני בין מקרי מ"ו לדברי ר"מ?
 - א. שמא ניתן להסביר את ר"מ על סמך ההנחה שיש דמיון בין איסור חמץ לאיסור טומאה – עייני פ"ג מ"ז-מ"ח, ושים/י לב לקשר בין נותר לטמא (פ"י מ"ט; ע"ע זבחים פ"ד מ"ה, מנחות פ"א מ"ח ועוד).
 7. חלקי את הפרק לחלקים, על פי בחנים תכניים ולשוניים. כיצד מתחברים החלקים זה לזה?

מכילתא דרבי ישמעאל, מס' דפסחא בא פרשה ח, עמ' 27-28

- אך ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם – מערב יום טוב.
 אתה אומר מערב יום טוב או אינו אלא ביום טוב עצמו?
 ת"ל לא תשחט על חמץ דם זבחי (שמות לד כה) – לא תשחט את הפסח ועדיין חמץ קיים – דברי רבי ישמעאל
 רבי יונתן אומר: אינו צריך: הרי כבר נאמר כל מלאכה לא יעשה בהם, שריפה מעין מלאכה היא הא מה תלמוד לומר תשביתו שאור? מערב יום טוב
 רבי יוסי הגלילי אומר: ביום הראשון תשביתו שאור מבתיכם – מבערב יום טוב
 אתה אומר כן או אינו אלא ביום טוב עצמו? תלמוד לומר אך ביום, חלק.

רבי יוסי אומר: תשביתו שאור מבתיכם – בשריפה

אתה אומר בשריפה או אינו אלא בכל דבר?
 הרי אתה דן: נותר אסור באכילה וחמץ אסור באכילה
 אם למדת על נותר שאינו אלא בשריפה אף חמץ לא יהא אלא
 אמר לו ר' יהודה בן בתירה: סבור אתה שאתה מחמיר עליו ואינך אלא מקל עליו –
 הא אם לא מצא אור ישב לו ולא ישרוף?!
 אלא בלשון הזה הוי אומר: עד שלא תגיע שעת הביעור מצות כילוי בשריפה.
 משהגיעה שעת הביעור מצות כילוי בכל דבר.
 רבי אומר: בדבר שהוא ב'בל יראה ובל ימצא'
 ואי זה הוא דבר שהוא בב'ל יראה ובל ימצא? אין אתה מוצא אלא בשריפה.

מכילתא דרבי ישמעאל, מס' דפסחא פרשה י

שבעת ימים שאור לא ימצא – אין לי אלא 'בל ימצא', 'בל יראה' מניין?
 ת"ל לא יראה לך שאור בכל גבולך.

אין לי אלא שאור שהו' ב'בל יראה ובבל ימצא', חמץ מניין?
 ת"ל לא יראה לך חמץ ולא יראה לך שאור (שמות יג ז).

הקיש שאור לחמץ וחמץ לשאור:

מה זה ב'בל יראה ובבל ימצא' – אף זה ב'בל יראה ובבל ימצא'
 מה זה מחמשת המינין – אף זה מחמשת המינין.

בבתיכם למה נא' – לפי שנו' בכל גבולך שומע אני כמשמעו? ת"ל בבתיכם –

מה בתיכם ברשותכם אף גבולך ברשותך:

יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי – אף על פי שיכול לבערו אבל אינו ברשותו;

יצא חמצו של נכרי שהוא ברשות ישראל וחמץ שנפלה עליו מפולת –

אף על פי שהוא ברשותו אבל אינו יכול לבערו

מסכת פסחים פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. עמדי על מילים משותפות ונושאים משותפים במשניות א-ג.
 - א. עמדי על מילים משותפות ונושאים משותפים בין מ"א-מ"ג לפ"א מ"א-מ"ד.
 - ב. התוכלי לעמוד על רעיונות ו/או דגשים שונים בין פ"א לפ"ב?
 - ג. במ"א נחלקו תנאים אם 'אין בעור חמץ אלא שריפה' – איזה רושם מתקבל ממשניות פ"א?
 - ד. השווה/י את דעת החכמים במ"א לעבודה זרה פ"ג מ"ג – מה ניתן ללמוד מהשוואה זו?
2. כיצד מתחברת מ"ד למ"א-מ"ג?
 - א. הציעי כותרת למ"א-מ"ד.
3. התוכלי למצוא לשונות ו/או עניינים משותפים המחברים בין מ"ז-מ"ח למ"ה-מ"ו?
 - א. להלן לשונה של ברייתא שנשנתה בתוספתא בהקשר של מ"ה-מ"ו (תוספתא פ"ב הכ"ב):
 "החזרת והמצה והפסח לילי יום טוב הראשון חובה ושאר ימים רשות ר' שמעון או' לאנשים חובה לנשים רשות הלל הזקן היה כורכן שלשתן זה בזה ואוכלן מאימתי אוכלן משתחשך לא אכלן משתחשך אוכלן כל הלילה לא אכלן כל הלילה לא יאכלם מעתה החזרת והמצה והפסח אינן מעכבין זה את זה".
 - האם ברייתא זו מסייעת לנו להבין את הזיקה בין מ"ז-מ"ח למ"ה-מ"ו?
4. מדוע שני הקבצים, מ"א-מ"ד ומ"ה-מ"ח, מופיעים ביחד בפרק אחד?
 - א. היעזרי בברייתא הבאה, שהובאה בבבלי דף לה ע"א כהסבר למ"ה:

"תנא דבי רבי ישמעאל, וכן תנא דבי רבי אליעזר בן יעקב: אמר קרא (דברים טז) לא תאכל עליו חמץ שבעת ימים תאכל עליו מצות דברים הבאים לידי חימוץ - אדם יוצא בהן ידי חובתו במצה, יצאו אלו שאין באין לידי חימוץ אלא לידי סירחון".

מסכת פסחים פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. עמדי על הדומה והשונה בין משניות פ"ג למשניות פ"ב.
א. עמדי על מקבילות או נקודות מגע בין פ"ג לפ"א.
ב. האם, וכיצד, ניתן לראות את פ"ג כסיום וסיכום של יחידה (פ"א-פ"ג)?
2. חפשי חזרות לשוניות ומשחקי לשון במהלך הפרק, ונתחי על פיהן את מבנה הפרק.

מסכת פסחים פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4

1. פרקנו בנוי מסביב למשניות הקשורות בקשר אסוציאטיבי. התוכלי למצוא, בחלק מהמשניות או בכלן, סיבות נוספות (כגון: קשר לשוני ו/או רעיוני) להביא משניות אלו במסכת פסחים?
2. מדוע הובאו מ"ח-מ"ט בפרקנו – על ידי איזה פרט מתחברת יחידה זו לפרקנו, וכיצד 'נגרר' השאר?
א. התוכלי למצוא פרטים נוספים במ"ח-מ"ט המצדיקים הכללת משניות אלו במסכת פסחים?
3. איזו מילה מחברת את פ"ד לסוף פ"ג?
4. מדוע אסורה המלאכה בערב פסח מחצות ואילך? מדוע נהגו מקומות מסוימים לאסור מלאכה כל היום?
- א. עייני בדברי ר"מ ברויאר ו"ד גילת שהובאו לעיל, דף עבודה #1 - כיצד תורמים דבריהם להבנת איסור המלאכה בפרקנו?

מסכת פסחים פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5

1. השעה המיוחדת ששוחטים את קרבן התמיד בערב פסח מלמדת על תכונה ייחודית של קרבן הפסח – מהי?
א. ישנה דרישה הלכתית משותפת לקרבן התמיד ולקרבן פסח – מהי?
ב. מבין שני הקרבנות, איזה 'גובר' על חברו לגבי אותה דרישה משותפת, ומדוע?
2. מ"ב-מ"ד מציגות הלכות נוספות המייחדות את קרבן הפסח משאר הקרבנות – במה מתבטא ייחודו של קרבן הפסח, ומדוע?
3. גם מ"ה ואילך מתארות טכס הקרבה המיוחד לקרבן פסח – במה שונה קרבן פסח משאר קרבנות, ומדוע?
א. "שחט ישראל וקבל הכהן" (מ"ו) – הרע"ב ד"ה שחט ישראל – אם ירצה שהשחיטה כשרה בזר בכל הקרבנות. ברם ש' ספראי וז' ספראי, הגדת חז"ל, עמ' 14, מציינים כי בכל הקרבנות "בוודאי שהשחיטה היתה בידי הכוהנים", ואילו כאן "בוודאי... שכל אחד ואחד שחט בעצמו את פסחו" (וראיתם מהסיפור של הלל ובני בתירא בבבלי סו ע"א, שכל אחד בא למקדש והביא את סכיניו עמו) – מדוע קרבן הפסח שונה משאר הקרבנות?
- ב. ספראי את ספראי, שם, טוענים כי לקרבן פסח המקורי במקרא היה אופי של 'זבח משפחה' ולא של 'קרבן' – עייני בשמות פ"ב ודברים פט"ז ובססי טענה זו. לדעתם, כאשר קרבן הפסח הפך להיות קרבן במלוא מובן המילה (עייני דברי הימים ב, ל', טז;

ל"ה, יא), הוא עדיין שמר על אלמנטים של 'זבח משפחה' – מה תורם רעיון זה להבנת פרקנו?

מסכת פסחים פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #6

1. השווה/י בין שיטת ר' אליעזר במ"א-מ"ב לשיטתו בשבת פ"ט.
א. התוכל/י לסכם, על סמך הדיון שבמ"ב, את סלע המחלוקת בין ר' אליעזר לר' יהושע ור' עקיבא?
ב. האם יש נקודות מגע או דמיון בין הדיונים במ"ב ובמ"ה?
2. מ"ג: 'אימתי מביא חגיגה עמו' – מדוע הובאה משנה זו בפרקנו?
3. אלו משניות בפרקנו מזכירות משניות בפ"ה? מה הזיקה בין משניות פ"ו למשניות פ"ה?

מסכת פסחים פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #7

1. גם פרקנו מעמידנו על תכונות ייחודיות של קרבן הפסח – מהן?
2. עמדי על מבנה הפרק (3 חלקים) – התוכל/י למצוא נקודות מגע לשוניות ו/או רעיוניות בין חלקי הפרק השונים?
3. יש משנה/יות המזכירה/ות משנה בסוף פ"ג – מהי?

פסחים פ"ח - דף עבודה #8

1. עמדי על הנושא הראשי של כל הפרק ו/או הציעי כותרת לפרק. מהם נושאי המשנה של הפרק?
א. עמדי על מילים מנחות בפרק ועל מיקומן.
2. כיצד מתחבר פרקנו למשנה האחרונה של הפרק הקודם - האם משנה זו שייכת בעניינה לפרק הקודם או לפרק שלנו? נמקי את דבריך.
3. מ"ז סוגרת מעגל בפרק, הן מבחינה לשונית והן מבחינה עניינית - כיצד? במה דומה ובמה שונה מ"ח משאר משניות הפרק?

פסחים פ"ט - דף עבודה #9

1. עמדי על האופן שפרקנו מתחבר למשנה האחרונה של פ"ח.
2. מ"א ומ"ב מחדשות דברים חשובים לגבי קרבן פסח שני - מהם?
א. מהי המחלוקת העקרונית בין רבי עקיבא לרבי אליעזר בנוגע למושג 'דרך רחוקה'?
3. מ"ג ומ"ה מתארות שלושה סוגים של קרבן פסח: פסח מצרים, פסח דורות ופסח שני - מה הדמיון ומה ההבדל העקרוניים בין שלושת הסוגים הללו?
4. יש שני נושאים עיקריים בפרקנו - עמדי על החלוקה ביניהם.
א. התוכל/י למצוא קו רעיוני המחבר בין שני הנושאים הללו?

פסחים פ"י - דף עבודה #10

1. חלקי את פרקנו לשלושה חלקים, ועמדי על סימני המעבר הלשוניים ביניהם.
א. התוכל/י לעמוד, על פי ניתוח מבנה הפרק, על הסמלים העיקריים של ליל הסדר?
ב. עמדי על המבנה של ליל הסדר, כפי שהוא משתקף ממבנה הפרק.
ג. התוכל/י לעמוד על דגש ענייני ו/או רעיוני בכל אחד מחלקי הפרק וחלקי הסדר?
2. התוכל/י להסביר מדוע מובאים שלושת הדינים של מ"א בראש פרקנו - מה משותף לשלושתם?
א. עמדי על מאפייני הלשון המחברים בין דין אחד למשנהו במשנה זו.

- ב. מה מלמדת משנתנו על אופיו של ליל הסדר?
3. המשנה האחרונה של הפרק חורגת לכאורה מנושא הפרק - כיצד? התוכל/י לראות כיצד היא מתחברת לפרק?
- א. כיצד משנה זו מתחברת לפרקים קודמים במסכת?
4. עמדי על קווים המחברים את פרקנו לשאר פרקי המסכת.

מסכת שקלים פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1

1. מדוע משמיעים על השקלים באחד באדר – האם יש לזה קשר מהותי עם מצוות חודש אדר?
 א. מדוע מזכירים במ"א את קריאת המגילה של כרכים?
 ב. הגמרא (מגילה יג ע"ב) קושרת את מצוות מחצית השקל לסיפור פורים, וכן קושרת את חג הפורים לחג הפסח (שם ו ע"ב: "מסמך גאולה לגאולה עדיף" – וכן עולה גם מדין 'ארבע פרשיות' במגילה פ"ג מ"ד). במסכת מגילה נלמד גם על הזיקה בין כרכים המוקפות חומה לירושלים.
 ג. "ומתקנין את הדרכים וכו'" – מדוע הוזכרו כאן?
 ד. האם ניתן לראות את מצוות 'מחצית השקל' כביטוי לרעיון רחב יותר, המחבר בין כל מצוות חודש אדר שהוזכרו כאן?
2. יש סדר והיגיון (בד"כ) לשימוש המשנה ב'נשים עבדים וקטנים' לעומת 'חרש שוטה וקטן' – מדוע כאן מתקמדת מ"ג ב'נשים עבדים וקטנים' כפטורים ממצוות מחצית השקל?
 א. מדוע 'אם שקלו מקבלים מהם' (מ"ה), אבל לא מגוי וכותי? היעזרי בפסוק מספר עזרא המובא במשנה.
 ב. מה הרעיון מאחורי הדין שמקבלים מגוי ומכותי רק דבר הנידר ונידב?
 3. בַּמָּה טעו הכוהנים בדרשתם במ"ד? האם ניתן להבין את טעותם על פי החילוק שמחלק הרמב"ן (ויקרא א:ב, מלחמת ה' לברכות פ"ג) בין 'רבים' (= שותפים מרובים) ל'ציבור'?
 4. הסברי את העקרון/ות ההלכתי/ים העומד מאחורי רשימת החייבים והפטורים מהקלבון (מ"ו-מ"ז).
- א. האם מההלכות האלו ניתן ללמוד משהו על מושגים כמו אחדות ישראל ואחריות הדדית? האם מושגים אלו נרמזו במקומות נוספים בפרקנו.
 5. פרקנו מתחלק לשלושה קבצים – כיצד? (שים י לב: ניתן לחלק גם באמצע משנה, ולא בטוח שחלוקת המשניות שלפנינו היא מקורית)
 א. חובת הקלבון מעוגנת במציאות (החלפת כסף בידי שולחני) המוזכרת בקובץ הראשון, ויש התאמה בין החייבים בקלבון לרשימת הממושכנים בקובץ השני – מה זה מלמד על מבנה הפרק?
 ב. סכמי את מבנה פ"א. התייחס/י גם ל'חתימה מעין פתיחה': כרכין (מ"א) – עירו (מ"ז).

מסכת שקלים פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. כיצד מתחברת פתיחת פרקנו לסוף פ"א (חשבי על הקשר בין 'מצרפים שקלים לדרכונות' לנושא שסיים את פ"א)?
 א. מצאי קשרים אסוציאטיביים וענייניים גם בין רפ"א לרפ"ב.
 ב. מצאי קשר אסוציאטיביים וענייניים גם בין פ"א מ"ו לפ"ב מ"ב.
2. חלקי את הפרק לשני קבצים ותני כותרת לכל קובץ. מה מובא בפרקנו 'אגב גררא'?
 א. מצאי קשרים אסוציאטיביים וענייניים בין שני הקבצים.
 ב. התוכל/י למצוא נושא או רעיון משותף המחבר בין שני הקבצים?
3. "מותר עניים לעניים" – זה מתחבר אסוציאטיבית לספ"א: כיצד?
 א. כיצד באים רעיונות האחדות והאחריות לידי ביטוי בפרקנו? השווה/י לפ"א.

מסכת שקלים פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. ש' ספראי, בימי הבית ובימי המשנה, עמ' 62 מציין שיש הבדל עקרוני בין תרומת הלשכה בפרוס הפסח לתרומה בפרוס העצרת ובפרוס החג. התרומה בפרוס הפסח מעוגנת בהלכה ש"ניסן ראש השנה... לתרומת שקלים" (תוספתא ראש השנה פ"א ה"א), ואילו זמנן של שתי התרומות האחרות (על הסיבה לתרומות אלו עייני מ"ד) מקורו "בעובדא שרק לשעה זו הגיעו התרומות של יהודי חוצה לארץ שעלו לרגל לעצרת ולחג".
 - א. מדוע ניסן הוא ראש השנה לתרומת השקלים? כיצד זה מתחבר לדברים אחרים הקשורים לאחד בניסן בתורה ובספרות חז"ל (משנה ותוספתא בתחילת מסכת ראש השנה)?
 - ב. מדוע הועידו חז"ל תרומות מיוחדות ליהודי חו"ל? כיצד זה מתחבר לרעיונות שמצאנו בפרק א'?
2. "שמא יעני... שמא יעשיר" (מ"ב) – כאן יש קשר אסוציאטיבי עם פרקים א-ב. מהו ומה משמעו?
 - א. "לפי שאדם צריך לצאת ידי הבריות..." – רעיון זה מתחבר לרעיונות וערכים אחרים שמצאנו במסכת שקלים. אלו וכיצד?
 - ב. גם הביטוי 'כרכים המוקפים' במ"ד מעורר אסוציאציות מפ"א – אלו?
3. האם מעשהו של רבן גמליאל (הזקן – מ"ג) תואם את מערכת הערכים של מסכת שקלים? נמקי את דבריך.
 - א. "אין התורם תורם עד שיאמר להם אתרום..." – הירושלמי פ"א ה"א מנמק: "כדי לעשות פומבי לדבר" – מדוע חשוב היה לעשות פומבי לדבר?
 - ב. אפשר שהפומבי שעשו לדבר יסודו במקורות הבאים:
 - 1) "איש כפר נפשו מחצית השקל רק פעם אחת יתננו" (מגילות מדבר יהודה, מובא בידי רא"א אורבך, ההלכה, עמ' 42)
 - 2) מגילת תענית: "מן ריש ירחא דניסן עד תמניא ביבה אתוקם תמידא דילא למספד – סכוליון: שהיו ביתוסין אומרים מביאים תמידים משל יחיד... וכשגברו עליהם ונצחום התקינו שיהו שוקלים שקליהם ומניחים אותם בלשכה והיו תמידים קרבים משל צבור וכל אותן הימים שדנום עשאוים ימים טובים".
 - 3) השוה"י למשנה מנחות פ"י מ"ג.
4. שים/י לב למרכזיותו של המספר שלוש בפרקנו.
 - א. אורבך, שם, טוען כי "ביטויי ההתנגדות הם מסוף ימי הבית ואף אלה חלשים הם ומוכיחים עד כמה היתה הלכה זו מושרשת", ועל כן הוא רואה את ההתנגדות כתגובה למתן הפומבי ולא כמקורו.

מסכת שקלים פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4

1. חלקי את ה'דברים אשר עשו' בתרומה (מ"א-מ"ב) לקבוצות ועמדי על מאפייניהן המיוחדים של כל קבוצה.
 - א. 'שומרי ספיחים בשביעית...' (מ"א) – מה החידוש הגדול של דין זה, ומדוע דווקא בקשר עליו מצאנו מחלוקת (ר' יוסי וחכמים)?
 - ב. גדליה אלון, תולדות היהודים בארץ ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, א, עמ' 29 טוען כי "העלאת המס לבית-המקדש... שימשו לא רק את המקדש והקרבת בלבד... בית-המקדש שימש בעקיפין מעין צינור, המספק אותם אמצעים פינאנסיים לכלכלת צרכיה הישוביים והצבאיים של עיר-הבירה, היינו – של המדינה". ממה הוא לומד זאת, ובמה מתבטא בהלכה ההבדל צרכים אלה לצרכי המקדש עצמו?

- ג. היכן מצאנו כבר במסכת שקלים התייחסות לאותם צרכים 'מדיניים' המוזכרים כאן?
 ד. רא"א אורבך, ההלכה, עמ' 42 משער: "אפשר ודרכי השימוש במחצית השקל לא היו לרוחם של חוגים מסוימים" (השווה דף עבודה #3, שאלה 33-ב). איזה צד במחלוקת זו יכול להביא חיזוק לדבריו ממקראות כגון: מל"ב י"ב, יט; י"ח, טז; שם, כ"ד, יג?
 (1) יש גם להשוות יפה בין פרקנו למל"ב י"ב, ז-ז.
2. עמדי על ההבדלים בין ההצעות השונות לשימוש בשיירי התרומה (מ"ד) לשימוש בשיירי הלשכה (מ"ג). בהנחה שהשימוש ב'מותר' משקף את אופיו הבסיסי של הדבר שנותר, עני על השאלות הבאות:
- א. מדוע יש הבדל בין שיירי תרומה לשיירי הלשכה? (קשרי בין שאלה זו לשאלה 1-ב).
 ב. לפי כל אחת מהשיטות במ"ד מה הוא אופיו הבסיסי של: (1) תרומה; (2) קיץ המזבח; (3) נסכים? לקידום החשיבה בשאלה זו, תן/י דעתך – על פי השיטות השונות במשנה, האם היעד העיקרי של 'התרומה' הוא קרבנות ציבור, או שמא 'התרומה' היא הביטוי המרכזי של רעיון בסיסי יותר? האם הרעיון הבסיסי הזה משתקף בהלכות נוספות שראינו בפרקנו?
 ג. מדוע משלבת המשנה בדיון של מ"ג את 'משל עניים'? השווה/י לפרקים קודמים במסכת.
3. במה שונה השימוש ב'מותר הקטרת' מהשימוש בשאר ה'מותרים' (מ"ה), ומדוע?
 א. עמדי על קשר לשוני-אסוציאטיבי בין מ"ג למ"ה.
4. עמדי על הדירוג בסידרת המקרים הנדונים במ"ו-מ"ח, ונסי לעמוד על ההבדלים בין שלב לשלב.
- א. ר"ד גילת בספרו על ר' אליעזר בן הורקנוס (בגירסה האנגלית, עמ' 129-130) רואה בדברי ר"א במ"ז ביטוי לשיטה כללית שלו בהלכה, להשוות את מידותיו. לעומתו, סובר רא"א אורבך (גילת, שם, הע' 4) שהשוואת המידות היא שיקול של ר"ע בלבד, ואילו שיטת ר"א מבוססת רק על מסורת עתיקה (כשיטת ר"א בכל מקום). האם לדעתך 'השוואת המידות' תואמת יותר גישה שמרנית-מסורתית (ר"א) או גישה חדשנית-יצירתית (ר"ע)?
- ב. דומה כי יש סתירה בעניין 'השוואת המידות' בין דברי ר"ע במ"ו ובמ"ז – האם יש לחלק? אם תתקשי לענות בעצמך, היעזרי בדברי ר"ש ליברמן, תוספתא כפשוטה לשקלים (חלק ד), עמ' 685 ד"ה ופירושו: "וסובר ר"ע שבכגון דא...".
- ג. מדוע מגבילים התלמודים (עייני קהתי מ"ו ד"ה והיו בהן דברים) את מ"ו לקטורת או סממנים של הקטורת? (רמז: מה ההבדל בין מ"ו למ"ז?)
- ד. ר"נ אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 322 ואילך (וכן: מבואות לספרות התנאים, עמ' 344) מקשה על פירוש התלמודים מברייתות השונות במ"ו "ראויין לכל קרבנות הצבור", ולדעתו: "מ"ז-מ"ח הן משניות של תנא אחר, שלא נכנסו כאן אלא אגב מ"ו השנויה אף היא כאן אגב 'ונותנין אותה לאומנין בשכרן של מ"ה" –
- (1) כיצד הוא מיישב בכך את הקושי שבאו התלמודים לפתור?
 (2) הסברי/י את דבריו באשר לסיבה שהובאו מ"ו-מ"ח כאן. האם, לדעתך, ההבאה בדרך אגב היא מסיבות אסוציאטיביות בלבד, או שמא יש בהבאת המשניות הללו השלכה רעיונית התורמת להבנת המושגים הנדונים בפרקנו?
5. מה עושה מ"ט בפרקנו? עמדי על קשרים בינה למשניות אחרות, מבחינת התוכן, הרעיון והלשון. שים/י לב במיוחד למשחק לשוני 'שיירי' (מ"ב-מ"ג) – 'משערין' (מ"ט) ועמדי על חיבורים לשונים-אסוציאטיביים נוספים ממ"ט למשניות אחרות בפרק.

- א. "יד הקדש על העליונה", "... עד שיהא המזבח מרצה" – היכן נתקלנו במושגים דומים בפרקים הקודמים?
6. סכמי את מבנה פרקנו, ועמדי על מהלך רעיונותיו.
- א. עמדי על קשרים לשוניים, ענייניים ורעיוניים בין הפרקים ב, ג, ד.

מסכת שקלים פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5

1. עייני בשלושת ההסברים ל'ממונין' שהיו במקדש' שהובאו בהקדמת קהתי, והם מתבססים עלן הירושלמי בשם ר' סימון ורבנן: "אחד אמר הכשירים שבכל דור ודור הוא מונה, ואחד אמר מי שהיה באותו הדור מנה מה שבדורו." גם חוקרי המשנה נחלקו בדבר. ר"ח אלבק (השלמות, עמ' 462) מציין "שאינן נזכרים בכל המשנה כולה אלא הממונים בשמות אלו בלבד" (יומא פ"ג מ"א ומ"א; תמיד פ"ג מ"ב ומ"ת, פ"ז מ"ג; מדות פ"א מ"ד), ומכאן "שבכל הזמנים נקראו הממונים בשמות הללו" (וחידושי הגר"א משווה לשמות 'פרעה' ו'אבימלך' [להבדיל]). ר"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 25 ואילך מוכיח מברייתא ביומא כ ע"ב (וירושלמי שקלים מח ע"ד) שגביני כרוז היה בימי אגריפס המלך וממלחמות היהודים של יוספוס ו, ח, ג שפנחס המלביש חי בזמן החורבן, ומסיק ש"כל הממונים האלה היו בין אגריפס הראשון לחורבן". לדעתו המקורות האחרים במשנה שצוינו על ידי אלבק שייכים למסכתות שנסדרו בסוף ימי בית שני (גם על הנקודה הזאת חלוק עליו אלבק).
- א. בתוספתא פ"ב ה"ד יש רשימה אחרת של מנויים במקדש, ובפירוש המיוחס לראב"ד למסכת תמיד כז ע"א מעיר: "ועל זה יש לתמוה דבתוספתא לא קא חשיב אלא ח' ממונים, וגם אותם ממונים שמזכיר את שמם במסכת שקלים משנה את שמם בתוספתא" – כגון: יוחנן בן גודגדא על נעילת שערים (בתוספתא, וכן בערכין יא ע"ב). מה תוספתא זו מלמדת על השאלה שנדונה בירושלמי ובמחקר?
1) שים/י לב: "בן ארזא על הדוכן" בתוספתא זהה ל"בן ארזא על הצלצל" במשנה, שהרי גם "דוכן" וגם "צלצל" מציינים את שירת הלוויים.
- ב. "פתחיה זה מרדכי. למה נקרא שמו פתחיה...". – תוספתא מאוחרת למשנה על פי ברייתא בבבלי מנחות סה ע"א (אלבק, השלמות, עמ' 462; אפשטיין, מבוא לניסוח המשנה, עמ' 952).
- ג. מדוע מביאה המשנה את רשימת המנויים במקדש במסכת שקלים?
2. השווה/י את מ"ב לפאה פ"ח מ"ז, ועייני בהסבריו של קהתי להלכות האלו. האם יש קשר בין ההלכות האלו למושגים אחרים שמצאנו במסכת שקלים?
א. האם מ"ד ומ"ה בהמשך פרקנו עשויות להשפיע על תשובותייך לשאלה הקודמת?
3. "שתי לשכות היו במקדש... (מ"ו) – מה מיוחד דווקא בשתי הלשכות האלו?
א. 'לשכת חשאי' מתחברת למוטיב שמצאנו גם בכל הפרקים הקודמים של המסכת – איזה, והיכן?
ב. קיומה של 'לשכת חשאי' עשוי להעמיק את הקשר בין המוטיב שצוין בשאלה הקודמת למסכת שקלים – כיצד?
ג. אורבך, חז"ל – פרקי אמונות ודעות, עמ' 519 ואילך מציין מגמה של חז"ל לשתף את רחבי העם בהווי של המקדש. כיצד משתקפת מגמה זו במשנתנו ובמקומות נוספים במסכת?
ד. תוספתא פ"ב ה"ז: "לשכת חשאי במקדש כך היתה בכל עיר ועיר מפני שעניים בני טובים מתפרנסין מתוכה בחשי" – כיצד מקור זה מתחבר לרעיון של שאלה ג'?
- ה. אורבך, שם, עמ' 366 מעיר לגבי "יראי חטא" במשנתנו – "שבאותה מידה שנזהרו מעברות דייקו בקיום מצוות מתוך מסירות ואהבה". האם פירוש זה הכרחי במשנתנו?

4. עמדי על המבנה של פרקנו. מה מקומה של מ"ו כאן?

מסכת שקלים פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #6

1. "שלשה עשר שופרות... שלחנות... השתחויות" – איזה מן הנושאים האלה קשור למסכת שקלים, וכיצד?
א. אחרי העיון בכל הפרק יש לתת את הדעת: מדוע הובאו שני הנושאים האחרים? האם רק בגלל המספר 13?
2. בתוספתא פ"ב ה"ח נחלקו חכמים: "ר' ליעזר אומ' ארון גלה לבבל... ר' יהודה בן לקיש או' ארון במקומו ניגנז" – מי במשנתנו נהג על פי כל אחת משתי השיטות בתוספתא?
א. "שכן מסרת בידם..." – מסורת זו נשמרה בידי כוהנים (ר' חנינא, והשווה מ"ב), אך גם בידי בית הנשיא. היכן עוד במסכת שקלים מצאנו התייחסות לתפקידו המיוחד של הנשיא בבית המקדש?
3. במסכת מידות פ"א מ"ד ואילך מביאה המשנה מספר אחר של שערי העזרה: שבעה. המשנה שם משמיטה את שער העליון בדרום, את שער יכניה בצפון (ומכנה בשמות אחרים את השאר), את 'שני הפשפשין' במזרח (במקום: שתי לשכות, ועיין מבוא לנוסח המשנה, עמ' 4) ואת שני השערים במערב. כמו כן מסכת מידות פ"ב ה"ג מביאה הסבר אחר לשלוש עשרה השתחויות: בסורג היו 'שלוש עשרה פרצות שפרצום מלכי יון חזרו וגדרום וגזרו כנגדן שלש עשרה השתחויות' (פיה"מ לרמב"ם: דרך תודה על עקירת מלכות יון הרשעה). זה הרקע לירושלמי המובא בסוף דברי קהתי למשנתנו לדעת ר"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 26, אבא יוסי בן חנן (מדות ספ"ב) הוא המסדר של מסכת שקלים.
א. תוספתא פ"ב ה"ז: "שלש עשרה השתחוואות היו במקדש ר' יהודה או' כנגד שער השתחוואה כנגד פרצה שחייה ושאר השתחוואות שבמקדש שעל גבי קרבן חובה היו קבע היו וכאן וכאן לא היתה שחייה (= הרכנת הראש) אלא כריעה ופשיטה (= פישוט ידים ורגלים) בלבד." אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 34 מסביר: "אבל נפלא הדבר, שר' יהודה התנא מבקש פתרון לסתירה זו בין מדות לשקלים בדרך אחרת." – הסבר/י את דבריו.
- ב. תוספתא כפשוטה, עמ' 696 מביא ממקור תנאי נוסף, "אין לי אלא שעת קרבן לכריעה ולהודיה ולהשתחויה", ומסיק – "ומכאן שהשתחויה היא מעין עבודת פנים... אבל שחייה אינה עבודת פנים." מה, לדעתך, הסיבה להבדל העקרוני בין השתחויה כלפי השערים (או: הפרצות) להשתחויה בשעת קרבן?
- ג. "ר' אליעזר בן יעקב אומר בו המים מפכים..." (מ"ג) – לדעת אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 352, ראב"י חולק על הקביעה "שבו מכניסין צלוחית של מים...", ולדבריו: "וכך היא בוודאי דעתו של השונה בסוכה פ"ה מ"ה שלא שנה 'שלש לשער המים' אלא 'שלש למילוי המים'". האם לדעתך הכרחי שראב"י חולק על ת"ק במשנתנו?
- ד. במ"ב ובמ"ג יש שתי יחידות אגדיות: מעשה בכהן אחד ודברי ראב"י ש'בו המים מפכים' – מה הרעיון של כל אחת מהן, ומה הן מוסיפות לרעיון של השתחויה במקדש? עייני גם תוספתא סוכה פ"ג ה"ג, הקושרת את דברי ראב"י ליחזקאל פרק מ"ז.
4. לפי איזה סדר מוזכרים השלחנות במ"ד? התוכל/י להסביר את הסדר הזה על פי רעיון הלכתי המובא במשנתנו?
א. לפי ברייתות המובאות בירושלמי כאן ובבבלי מנחות צט ע"א, לחם הפנים היה ניתן בכניסתו על שולחן של כסף, ולא של שיש, ומוסבר בירושלמי שם ובבבלי תמיד לא ע"ב מדוע אין להשתמש בשולחן של כסף – מדוע?

5. שלשה עשר השופרות של מ"ה ואילך מחברים בין הנושא שפתח את מסכת שקלים (פ"א-פ"ג) לנושאים (ים) שהובאו (ו) בהמשך המסכת – אלו נושאים?
א. על ידי איזו מילה (חוץ מהמספר 13) מתחברת מ"ה למ"ד?
ב. "זהב לכפרת" – עייני שני הפירושים בקהתי, וצייני כיצד מפרש כל אחד מהם את המילה 'כפרת'.
- ג. ר"ש ליברמן, יונית ויונות בארץ-ישראל, עמ' 276 מפרש: "שופר (ארגז) מיוחד היה במקדש בשביל נודבי זהב ל'כפרת', ואפשר שמשמעו 'לכפרה', כלומר: תרומות של נדרים."
- ד. ליברמן, שם, מציינ כי גם במידות פ"ג מ"ח מופיעה מסגרת אחרת לתרומות של זהב – מה ההבדל בין שתי המסגרות?
6. "זה מדרש דרש יהודיע כהן גדול" – כיצד מוכיחה המשנה מהפסוק במלכים שיהודיע דרש את הפסוק בויקרא?
א. רא"א אורבך, ההלכה, עמ' 71-72, לחיזוק טענתו "שקיים היה מעמד של סופרים מעתיקי ספרי הקודש, שומרי מסורתה, מורי התורה ודורשיה" בין כוהני בית שני: "והלא דבר הוא, שהמסורת על הדרשות הקדומות שבידינו קשורה בכהנים". ניתן לחזק רעיון זה ממקום נוסף במסכת – היכן? (השווה/י: מבואות לספרות התנאים, עמ' 512 ואילך).
- ב. איזה דמיון ערכי-רעיוני יש בין דרשות הכהנים בשני המקומות?
7. עמדי על חתימה מעין פתיחה בפרקנו (מילת המפתח מופיעה גם במ"ב). האם תופעה זו תורמת להבנת צירוף הנושאים בפרקנו?
א. צרפי לכאן את תשוביתך לשאלות קודמות (לדוגמה: שאלה 5-א), והסבר/י את המהלך הרעיוני של פרקנו.

מסכת שקלים פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #7

1. ר' זכריה פרנקל, דרכי המשנה, עמ' 313-314, כלל לט: "לפעמים יחוברו אל איזה הלכה של המסכתא הלכות אחרות אשר אין מקומן במסכתא זאת, וזה: או משום שיש להן יסוד אחד עם הלכות של המסכתא... [ולדוגמה:] שלקים פ"ז מ"א בענין שקלים שנמצאו נוסדה על היסוד דאזלינן בתר המקום אשר שם נמצאו ועל זה היסוד נשנו ג"כ המשניות הבאות שם עד מ"ה" –
- א. מדוע מקומה של מ"א כאן, במסכת שקלים?
ב. ליד היסוד שציין רז"פ יש רעיון הלכתי מרכזי אחר במ"א – מהו? מבין שני הרעיונות האלו, איזה מהם העיקרי במשנה זו, לדעתך?
ג. האם מ"ה שייכת באופן אורגני לקובץ הפותח במ"א, כפי שסובר רז"פ? נמקי!
ד. גם מ"ה מתחברת למילים ורעיונות שנדונו במקומות אחרים במסכת שקלים – אלו?
ה. לאור מהלך הרעיונות שמצאנו במסכת שקלים, האם ניתן להעלות נימוק(ים) נוסף(ים) למיקומן של משניות אלו כאן?
2. האם יש היגיון מאחורי הסדר שבו הובאו סוגי המעות במ"א - מהו?
א. השווה/י את סדר סוגי המעות במ"א לסדר בפ"ו מ"ה – מה דומה ומה שונה?
3. 'בן-שלום, בית שמאי ומאבק הקנאים נגד בית הלל, עמ' 67 מעיר, בקשר למ"ה-מ"ז: "בספרות תלמודית מוזכרים... בתי-דין הקשורים למקדש, ולא ברור אם היו בתי-דין על טהרה הכהונה, או שישבו בהם גם נציגים אחרים." האם ניתן להביא ראיה, בעניין זה מהמקורות הבאים: ראש השנה פ"א מ"ז, מידות פ"ה סמ"ד?
א. בן-שלום עצמו מביא ראיה מ"עדותו של יוספוס על ההשפעה הגדולה של הפרושים על העם ועל הנעשה בבית-המקדש". האם דבריו תואמים את העולה מדברי חז"ל?

4. חלקי את שבעת הדברים שהתקינו בית דין לקבוצות. שים/י לב לשתי נקודות: (1) אחת התקנות נראית שלא במקומה ברשימה – התוכל/י לחשוב על סיבה שהיא הובאה כך? (2) אחת התקנות משמשת כמעבר מנושא לנושא – איזו וכיצד?
- א. בעניין 'נכרי ששלח עולתו ממדינת הים' – היכן עוד התייחסה המסכת שלנו לנכרים, וכיצד מתקשר לכאן?
- 1) יש לציין כי בזמן בית שני היתה דעה שהתנגדה לקבלת קרבנות מהנכרים, והיא משתקפת בכמה מדרשים (ילקוט שמעוני, בלק, רמז תשסו; תנחומא ראש פרשת צו; ועוד) ובכתבי יוספוס (מלחמות, ב, יז, ב). נחלקו החוקרים אם מקור הדעה הזאת הוא מתוך חכמי הפרושים ("ד גילת, תרביץ מט [תשס], עמ' 423-422) או מתוך כיתות שהתנגדו לפרושים (י' קנוהל, תרביץ מח [תשל"ט], עמ' 345).
- ב. בעניין כהן גדול שמת, עייני מנחות פ"ד מ"ה, ואל תסתפקי בסיכום העניין אצל קהתי.
- ג. ר"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 153 טוען כי שיטת ר' יוסי (סמ"ז) היא כסתם משנה בפ"ד – איזו, ומדוע?
5. ר"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 153 כותב: "מ"ה-מ"ז כולה ר"ש, שהרי במ"ו שנינו _____ וזה (השנוי במ"ה) אחד מהם... ואם מ"ה היא ר"ש, הרי גם מ"ד (מדוע?), ומ"ד באה כאן אגב מ"א-מ"ג (מדוע?), ונראה על כן שפרק ז' כולו – ר"ש הוא. האם טענתו משכנעת?
- א. עוד קובע אפשטיין (שם): "ונראה שפ"ז הוא המשכו של פ"ב" – מדוע?

מסכת שקלים פ"ח – לימוד בקיאות: דף עבודה #8

1. ר"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 345: "מ"א-מ"ג הן המשך של _____".
- א. לפי הבבלי פסחים יט ע"ב (ע"ש רש"י ד"ה ספק הרוקין), ר"מ בשוק העליון (מ"א) משום חשש לזבים ישראלים, ואילו לפי הירושלמי למשנתנו (נא ע"א) חששו משום 'קצרן של גוים' = "הנכרים [של תקופת השלטון הרומי] השוכנים במצודתם שבקרבת השוק" (א' אדרת, מחורבן לתקומה, עמ' 308). הירושלמי – הקרוב יותר למציאות ההסטורית שמאחורי משנתנו – מעלה היבט אחר של יחסנו לנכרים ממה שראינו במקומות אחרים במסכת.
- ב. 'שלא בדרך ירידתן עליתן' (מ"ב) – כאן ביטוי לזהירות המופלגת שנהגו בירושלים של בית שני בענייני טומאה וטהרה.
2. 'וקופיץ... שונה ומטביל' – הבבלי פסחים ע ע"א – ע"ב מעמיד אוקימתא למשנתנו: "לא צריכא דנשיא גוסס בשלשה עשר...". (הרקע לאוקימתא זו מסוכם על ידי קהתי למשנתנו). 'י תבורי, פסח דורות, עמ' 43 טוען כי "יש מספר מקורות שמהם ניתן ללמוד שהקרבת החגיגה היתה, לכל היותר, מקרה נדיר ביותר", ומציין כהוכחה את משנתנו – מהי הוכחתו?
3. ר"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 345 מעיר כי מ"ו-מ"ז נשנו אגב מ"ד-מ"ה. הסבר/י את דבריו, והתייחס/י גם לשאלה שלא התייחס אליה אפשטיין: מה מקומן של מ"ד-מ"ה כאן –
- א. מה זיקתן של מ"ד-מ"ה למ"א-מ"ג?
- ב. "כדי שיראו העם את מלאכתה שהיא נאה" – האם ניתן לראות כאן רעיון שמתחבר למסכת שקלים, וכיצד? שים/י לב שמ"ה ממשיכה לפתח את הרעיון שבסוף מ"ד.
- ג. "ומשמנים ושתי רבוא נעשית" (מ"ה) – עייני פירושים שונים בקהתי, ור"ן אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 952 (וכן ר"ח אלבק, מבוא למשנה, עמ' 149) מחזק את הגירסה 'ריבות' (והוא טוען כי זו ברייתא שנוספה למשנה אחרי עריכתה בידי רבי). ר"ש ליברמן, יוניות ויוונות בארץ ישראל, עמ' 274 וג' אלון, מחקרים בתולדות ישראל, א,

- עמ' 297-298, הע' 3 מביאים בשם המפרש לתמיד כט ע"ב: "נערות שלא באו עדיין לכלל נידות מתעסקות בה שרוצים לעסוק בו בטהרה". האם פירוש זה מהדק את מחליש את זיקת העניין הזה לפרקנו?
4. הסבר/י את המחלוקת הקוטבית בין ר' אליעזר לר"ע במ"ז – מה קובע את מקום שריפת הבשר שנטמא? (תני דעתך: איזה הבדל עקרוני יכול להיות בין שרפה בחוץ לשרפה בפנים? האם חובת השרפה וחובת הוצאת טומאה מהמקדש נובעות ממקור משותף או משני מקורות שונים?)
- א. הסבר/י כיצד ומדוע מרכיבים בית הלל ובית שמאי במ"ו אלמנטים משיטות ר"א ור"ע.
 ב. השווה/י משניות אלו לעירובין פ"י מט"ו ופסחים פ"ג מ"ח.
5. ר"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 345: "אבל מ"ח כולה היא הוספת תנאים שבסוף המסכת. ורישא: אברי התמיד נתנין מחצי כבש ולמטה וכו' – אין לה כל קשר כאן, אלא שנשנית כנראה אגב פ"ז מ"ג." אלבק בהשלמותו, עמ' 464 (והש' שם, עמ' 186): "ההלכה השקלים והביכורים אין נוהגין וכו' היא השלמה לפרקים הראשונים העוסקים בענייני שקלים, ואין מקומה כאן. ונראה שגם הרישא אברי התמיד וכו' היא השלמה לפרק ו', ד". (השלמה' בלשונו של אלבק כוונתה: אחרי שכבר נקבע סידור מסוים של משניות, בא העורך האחרון של המשנה להוסיף עוד משנה [או משניות], ובמקום לשבצה במקומה, ובכך לשנות את הסידור המקורי שכבר נקבע, שם אותה בסוף בתור נספח)
- א. מבין שתי ההצעות להסבר מיקום הרישא של מ"ח, איזו נראית לך יותר, ומדוע?
 ב. במה הסכימו ובמה נחלקו אפשטיין ואלבק באשר לסיפא של מ"ח? מה דעתך?
 1) האם מחלוקת המפרשים (עייני קהתי, עמ' תסז) בעניין 'המקדיש שקלים ובכורים' משפיעה על תשובתך לשאלה זו?
- ג. עייני שני ההסברים שהובאו על ידי קהתי (עמ' תסז) למיקומה של הרישא, וחוו את דעתך לגביהם.
- ד. האם את רואה קשר ספרותי בין הרישא של מ"ח למשנה אחרת בפרקנו?
6. באשר לחילופי הנוסחאות מזרח/מערב ברישא של מ"ח (עייני קהתי) – ר"ש ליברמן, תוספתא כפשוטה, עמ' 709 מראה שעיקר עדי הנוסח מקיימים את הגירסה: תמיד במערב ומוספין במזרח (וכן הוא במשנה תמיד ספ"ד). שתי הגירסאות מושרשות במחלוקת תנאים בתוספתא פ"ג הי"ז-הי"ח, והסברים לשיטות השונות מצויות בתו"ט.
7. עמדי על המבנה של מסכת שקלים וסכמי את מהלך הרעיונות בה.

מסכת יומא פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1

1. עייני ויקרא ט"ז, סדר העבודה של יום הכיפורים, ועמדי על הנקודות הבאות:
 - א. מפתחת הפרשה ניתן ללמוד כי מגמת כל העבודה היתה לאפשר לאהרן הכהן "לבא אל הקדש" (= קדש הקדשים), אך מהמשך הפרשה נראה כי הביאה אל הקדש היא אמצעי על מנת "לכפר על הקדש מטומאות בני ישראל ומכל פשעיהם לכל חטאתם" – מהי המטרה ומה האמצעי? האם ניתן ליישב את הסתירה?
 - ב. בסוף ספר 'חכמת אדם', עמ' קלח ע"ב, מובאת דעתו של הגר"א: "שדוקא שאר כהנים גדולים אסורים לכנוס לקדשי קדשים אלא ביום הכפורים, אבל אהרן היה מותר לכנוס בכל שעה ושעה רק שיכנוס בסדר העבודה" – בססי את דעתו של הגר"א מהפסוקים. כיצד הגר"א מיישב את הסתירה ששאלנו עליה בשאלה א?
 - ג. עמדי על התפקיד של כל אחד מהקרבת העיקריים (הפרה ושני השעירים) – מה הזיקה ביניהם?
 - ד. ר' יואל בן-נון, מגדים ח' (תשמ"ט) עומד על הקבלות רבות (וגם על שינויים מספר) בין סדר העבודה המתואר כאן לסדר המתואר ביום השמיני למילואים (ויקרא ט' - שים/י לב לפתיח של פט"ז!) – מדוע קושרת התורה בין שני האירועים האלה? (רמז: בעבודת השמיני למילואים ניתן לעמוד על שלושה מוטיבים – סיום התהליך של חנוכת המשכן; התגלות השכינה; התפייסות ה' עם העם אחרי חטא העגל. כיצד רעיונות אלה יכולים להתחבר לסדר העבודה של פט"ז?)
2. מדוע מפרישים את הכהן הגדול מביתו ללשכת פלהדרין? התייחס/י לנקודות הבאות ועמדי על תשובות שונות לשאלתנו העולות מהמקורות והשיקולים השונים:
 - א. מה משמעות המילה 'מביתו' – הציעי שני פירושים אפשריים. האם אחד מהם – או שניהם – נתמך על ידי המשך המשנה?
 - ב. תוספתא פ"א ה"א: "למה מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין פירש ר' יהודה בן פתירה שמא תמצא אשתו ספק נידה ויבא עליה נמצא טמא שבעת ימים". (האם התוספתא מסבירה את הטעם העיקרי של הפרשה, או מדוע היו צריכים להפריש אותו "מביתו"? השווה/י גם את לשון הספרא, להלן ג-1)
 - ג. השווה/י לשון משנתנו ללשון פרה פ"ג מ"א: "שבעת ימים קודם לשרפת הפרה מפרישין כהן השורף את הפרה מביתו ללשכה שעל פני הבירה צפונה מזרחה ובית אבן היתה נקראת ומזין עליו כל ז' הימים מכל חטאות שהיו שם... ר' חנינא סגן הכהנים אומר על הכהן השורף את הפרה מזין כל שבעת הימים ועל של יוה"כ לא היו מזין עליו אלא בשלישי ובשביעי בלבד" – האם הדמיון בלשון מלמד בהכרח על דמיון במטרה? שים/י לב להבדלים: את מי מפרישים? להיכן? שיטת ר' חנינא סגן הכהנים (ומעניין שהמשנה ביומא אינה מתארת שהיו מזים על הכה"ג בכל יום, אך בהמשך היא כן מתארת דברים אחרים שהיו עושים במשך זמן הפרשתו!).
 - ד. הדמיון בין שתי המשניות משקף מסורת המובאת בספרא פרשת צו מכילתא דמילואים (ובבבלי ב ע"א): "כאשר עשה ביום הזה צוה ה' (ויקרא ח', לד) - מיכן אמרו שבעת ימים קודם יום הכפורים מפרישין כהן גדול מביתו ללשכת פרהדרין. וכשם שמפרישים כהן גדול מביתו כך מפרישים כהן השורף את הפרה מביתו. ולמה מפרישים שבעה שמא תמצא את אשתו ספק נידה וידחה כל שבעת הימים".
 - ד. ברייתא בבבלי ד ע"א, כמו הספרא, לומדת מימי המילואים: "בזאת יבא אהרן אל הקדש (ויקרא ט"ז, ב) - במה שאמור בענין. מאי היא 'בענין'? דמילואים. ומה אמור בענין דמילואים? אהרן פירש שבעה ושמם יום אחד ומשה מסר לו כל שבעה כדי לחנוכו

- בעבודה; ואף לדורות כהן גדול פורש שבעה ומשמש יום אחד, ושני תלמידי חכמים מתלמידיו של משה - לאפוקי צדוקין - מוסרין לו כל שבעה כדי לחנכו בעבודה".
- ה. ברייתא אחרת בבבלי שם לומד ממוקם אחר: "משה עלה בענן ונתכסה בענן ונתקדש בענן כדי לקבל תורה לישראל בקדושה, שנאמר: *וישכן כבוד ה' על הר סיני* (שמות כ"ד, טז)".
- ו. ר"ד סולובייצ'ק, קונטרס בעניין עבודת יום הכיפורים, עמ' ז מסביר את המחלוקת בין שתי הברייתות (ד-ה): "אם הילפותא היא מסיני הרי שהמחייב הוא ביאת מקדש, שהרי בשעת מתן תורה היה לסיני דין מקדש... ואילו מי שלומד ממלואים נראה שההפרשה היא בבחינת הכשר והכנה לעבודת יום הכפורים שיש כאן חובה להיערך כדי שתתקיים עבודת היום בהכשרה" – האם את מסכימה לניתוח שלו? האם דבריו מכסים את כל האפשרויות?
- ז. שים/י לב לשימושים המגוונים של המילה 'בית' במ"א-מ"ה. האם השימוש של המשנה במילת מפתח זו תורם להבנתנו את תפקיד ההפרשה? שים/י לב להופעת המילה 'ביתו' גם בפ"ז מ"ד.
3. ג' אלון, תולדות היהודים בא"י בתקופת המשנה והתלמוד, א, עמ' 126: "בכמה תחומים מעבודת-מקדש מצינו במסורת-תנאים עדות לכך, שהסנהדרין היתה משמשת מוסד פעיל, מפקח, ומכריע" – מדוע בולטת נקודה זו כל כך בפרקנו? (שים/י לב גם לעניין הנדון – עבודת יום הכיפורים – וגם לאישיות המרכזית: כהנים גדולים של בית שני).
- א. מדוע "מסרוהו זקני בית דין לזקני כהונה", ומדוע השביעוהו בעיתוי הזה?
- ב. "ואתה שלוחנו ושליח בית דין" – את מי מייצג הכהן הגדול? מה החשיבות של הרעיון הזה? (השווה/י לדברים העולים מהמקרא – את מי מייצג הכהן הגדול ביה"כ?)
- ג. "הוא פורש... והן פורשין" – סוגר מעגל של "מפרישין" במ"א – מה משמעות התופעה?
4. מדוע קוראים לפניו דווקא בספרים המנויים במ"ו – האמנם רק משום "שהם דברים המושכים אל לבו לשומעם ומפיגים את השינה" (קהתי, בשם רש"י ורמב"ם)?
- א. אבות פ"ה מ"ה: "עשרה נסים נעשו לאבותינו בבית המקדש... ולא אירע קרי לכהן גדול ביום הכפורים" – מדוע, אם כן, כל העצבנות שמא יישן הכהן?
- 1) איזו תשובה לשאלתנו ניתן להעלות מדברי פירוש הארוך של אבן עזרא לשמות י"ט, יא.
- ב. ר"ש ליברמן, יוונית ויוונית בא"י, עמ' 281, הע' 120: "לאמיתו של דבר, אירע פעם מקרה-לילה לכהן גדול, לפי דברי יוספוס (קדמוניות, יז, ו, ד) ונמצא אישור לכך באדר"ן נו"א פל"ה, עמ' 105 ובירושלמי יומא פ"א ה"א, לח רע"ד... אבל אין ביוצא-מן-הכלל כדי לשלול נס... אין הוא אלא סימן רע ואזהרה" (והשווה תוסכ"פ, עמ' 723-724).
5. עייני קהתי, מ"ח, ד"ה ביום הכיפורים מחצות – מחלוקת המפרשים אם תרומת הדשן נעשית על ידי הכהן הגדול. איזו דעה הגיונית יותר – האם תרומת הדשן היא 'עבודת יום הכיפורים' או שהיא שייכת לעבודות של היום הקודם?
- א. "ולא היתה קריאת הגבר מגעת עד שהיתה עזרה מלאה מישראל" – מדוע סבורים חלק מהמפרשים שמשפט זה מוסב על הרגלים בלבד? התייחס/י בתשובתך הן לתחביר והן לצד הענייני.
- ב. מדוע סבורים בעל תפא"י ואלבק שמשפט זה מוסב (גם) על יום הכיפורים?
- 1) מה משתמע מהמשך המסכת?
- 2) התוכל/י למצוא לרעיון המובע במשנתנו (לפי הבנה זו) ביטויים נוספים בפרקנו?

- ג. ש' ספראי, בימי הבית ובימי המשנה, עמ' 42 רואה במשנתנו ביטוי למגמה כללית בספרות חז"ל לשתף את הציבור הרחב בהווי של המקדש – התוכלי/י למצוא דוגמאות נוספות לרעיון הזה בסדר מועד?
- ד. מדוע מסתיים פרקנו בנקודה זו (שים/י לב שפתיחת הפרק הבא היא המשך ישיר של סיום פרקנו)?

מסכת יומא פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. בעל המאור, דף א ע"א מדפי הר"ף מקשה: "והוי יודע כי בעלי הקרובות שהכניסו בפיוטיהן בסדר עבודת היום ארבעה פייסות טעו כולן במשנתנו ולא הבינו כי הפייסות החשובים במשנתנו לשאר ימות השנה הם ולא ביום הכפורים לפי שכל עבודות היום אינה כשרה אלא בכהן גדול". מפרשים אחרים (רמב"ן במלחמת ה' שם, תד"ה משום כ ע"ב, רמב"ם הלכות מעשה יום הכיפורים פ"ד ה"א, חידושי הריטב"א ד"ה הכי גרסינן יב ע"ב) טענו כי כן התקיימו פייסות ביום הכיפורים, ויש עבודות גם ביום הכיפורים הכשרים בכוהן הדיט (סיכום השיטות אצל ר"ד סולובייצ'ק, קונטרס בענייני עבודת יוה"כ, עמ' כא ואילך; ר' נחמן לנדאו, סדר יומא, עמ' נט ואילך). לפי בעה"מ עולה השאלה – מה מקום לפרקנו במסכת יומא? עייני במקורות הבאים:

א. רד"צ הופמן, המשנה הראשונה ופולגתא דתנאי, עמ' 19-20: "סדר העבודה של יום הכפורים... יש לו גם כן שייכות אל המסכת תמיד. הרבה מקומות נעתקו משם מלה במלה" (וכן ר"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 36).

ב. לדברי פרופ' אברהם גולדברג, "תוספתא למסכת תמיד", ספר הזכרון לבנימין דה-פריס, עמ' 18 ואילך, יש שקובץ משניות שנערך בסוף בתקופה התנאית משמש מעין 'תוספתא' לקובץ קדום יותר, ולדוגמה (עמ' 19 ואילך): "הפרק השני שבמסכת יומא הוא כעין פרק בסוגריים. אינו דן כלל על העניינים המיוחדים ליום הכיפורים... למעשה, כל פרק שני והרבה מפרק שלישי, וכולל ההלכות המקבילות בתוספתא יומא, אינם שייכים למסכת יומא, אלא למסכת תמיד... הלכות אלו ביומא הקשורות למעשה ל'תמיד' היוו פעם קובץ של הלכות שראויות היו להיכלל בתוך תוספתא לתמיד, לו סודרה תוספתא לתמיד (בהמשך המאמר הוא מציע נימוק לכך שאין תוספתא למסכת תמיד)... מסדר משנת יומא הכניס בתוך מסכת זו לימוד הרחבה למסכת תמיד בחלק גדול".

(1) גולדברג מדגים רעיון זה בהשוואת –

(א) יומא פ"ב מ"א-מ"ב עם תמיד פ"א סמ"ב ורמ"ד: "והממונה בא... אמר להן מי שטבל יבא ויפיס. הפיסו, זכה מי שזכה... מי שזכה לתרום את המזבח הוא יתרום את המזבח".

(ב) מ"ג בפרקנו מוסיפה על תמיד פ"ג מ"א את דברי בן עזאי.

(ג) מ"ד היא "קיצור ועיבוד בהוספת עניין ופירוש... לתמיד פ"ה מ"ב... משנתנו ביומא מוסיפה פירוש לתמיד שהפייס לקטורת הוא הפייס השלישי, ושהעלאת איברים מן הכבש למזבח הוא הפייס הרביעי. אין היא מזכירה את הדעה החולקת של ראב"י מפני שאין היא טורחת לחזור על מחלוקת מפורשת בתמיד בזמן שאין לה מה להוסיף עליה".

האם כל הדוגמאות הללו תואמות את הזיקה שגולדברג רואה בין שתי המסכתות?

ג. יש להציע כי מסכת יומא משתמשת בחומר ממסכת תמיד כחומר רקע, על מנת להבליט את הייחוד של עבודת "היום" (= יומא) המיוחד: נושא הפייסות, ושאר הדברים המתוארים בפרקנו, מבליטים נושא שהוא מרכזי במסכת תמיד (מאמרי ב"מחקרי יהודה ושומרון ז' [תשנ"ח], עמ' 85) – סידור עבודתם המשותפת של הכהנים. כיצד רעיון זה

מחדד את ההבדל בין העבודה היומיומית במקדש לעבודת יוה"כ? היכן מצאנו רעיון זה בפ"א?

2. מדוע בראשונה קבעו מי יתרום את הדשן על פי מירוץ, ולא על פי פייס – (א) מדוע היה צורך לתת עידוד לתרומת הדשן (התייחס/י לאופייה ועיתויה של עבודה זו)? (ב) מה מוסיף האלמנט של מירוץ לתהליך?

א. בתוספתא פ"א הי"ב מובא סיפור אחר של כהנים שהתחרו על תרומת הדשן, ואחד רצח את חברו, ומהמשך הסיפור התברר "שטומאת סכין קשה להן לישראל יותר משפיכות דמים... מיכן אמרו בעון שפיכות דמים שכינה נעלית ומקדש נטמא" (ניתוח הסיפור אצל י' פרנקל, תרביץ מז [תשל"ח], עמ' 159 ואילך) –

1) בבלי כג ע"א: "לעולם דשפיכות דמים קדים ומעיקרא סבור אקראי בעלמא הוא כיון דחזי אפילו ממילא אתו לידי סכנה תקינו רבנן פייסא" – מדוע מסיקה הגמרא כי "שפיכות דמים קדים", ולא להפך?

2) פרופ' י' פרנקל, עיונים בעולמו הרוחני של סיפור האגדה, עמ' 120-121 מסביר מדוע המשנה השמיטה את הסיפור שבתוספתא, ודבריו חכמי המשנה "באים לשמור את בית המקדש בזכרון העם כמקום עבודת ה' אידיאלי... אם שני כוהנים רצו על כבש המזבח 'ודחף אחד מהן את חברו' וקרה שאחד 'נפל ונשברה רגלו', אז – לפי המשנה – 'ראו בית דין... ובא השלום על הכוהנים... מה שאין כן בסיפורי האגדה של תנאים ואמוראים על בית המקדש". (השווה/י : תוספתא פ"ב ה"ז: "אין אנו רשאים לספר בגנותן של אל", ועייני אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 36-37).

3) למרות דברי פרנקל, ניתן לראות גם במשנה הסתייגות (אם כי מתונה) מהיבט שלילי של שיטת ה'מירוצים' – כיצד? סכמי: מהו המאזן הרוחני של שיטת המירוצים, לפי המשנה ולפי התוספתא?

4) אלו ערכים דתיים באים לידי ביטוי במשנה זו, ומה חשיבותם למסכת יומא?
3. "במה דברים אמורים? בקרבנות ציבור..." – מדוע מחלקת ההלכה בין קרבנות ציבור לקרבנות יחיד בענייננו? כיצד משלימה הלכה זו את הרעיון המרכזי של פרקנו?

מסכת יומא פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. השווה/י מ"א-מ"ב לתמיד פ"ג מ"ב, והסבר/י את הזיקה ביניהן על פי דבריו של ר"א גולדברג (הובאו בדף עבודה #2, שאלה ב1).

2. ר"ן אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 462: "ברור שחלוקת המשנה למ"ב ומ"ג אינה נכונה, שכן 'אין אדם' וכו' של מ"ג שייך ל'כלל' של מ"ב: הורידו כהן גדול לבית הטבילה. זה הכלל היה במקדש... אין אדם וכו'. וכל טעמה של טבילה זו של כ"ג הוא הוא 'אין אדם' וכו'". – מדוע מערער אפשטיין על חלוקת המשניות שלפנינו?

א. אפשטיין מחזק את טענתו באשר לחלוקת המשניות מגירסה המצויה במעט עדי נוסח: "ואין אדם..." – הסבירי.

ב. אפשטיין מראה שלפני הבבלי והירושלמי היו גירסאות שונות של מ"ג, והוא מציין שלוש גירסאות הקיימות בעדי הנוסח: "אין אדם נכנס לעזרה לעבודה...", "לעזרה ולעבודה", "לעזרה". עמדי על ההבדל במשמעות בין שלוש הגירסאות.

ג. אפשטיין מביא את טענתו באשר לחלוקת המשניות על מנת להוכיח שהגירסה "לעזרה לעבודה" (גירסת הירושלמי) היא המקורית – מהי ההוכחה, והאם היא משכנעת?

ד. באופן כללי, טבילה עשויה למלא שני תפקידים: לטהר מטומאה או לקדש (לדוגמה: טבילת גרים – ברם יש יסוד במקורות להבין גם את זאת כמעין טהרה מטומאה: כיצד? משתקפות שתי ההבנות האלה בשני הסברים לטבילה במ"ג, המובאים

- בגמרא ובמפרשים? (ניתן ליישם את שני כיווני החשיבה גם לגבי המנהג לטבול בערב יום הכיפורים).
- ה. איזה הסבר לטבילת כה"ג ביוה"כ נראה לך יותר, ומדוע? האם הטבילה של "זה הכלל" במ"ב ושל מ"ג דומות באופיין ומטרתן?
- 1) יוספוס, מלחמות היהודים ב:149, ט, ט מציינ את מנהג האיסיים לרחוץ את כל הגוף אחרי עשיית צורכיהם, כאילו נטמאו.
- ו. מה באשר לקידוש ידים ורגליים (מ"ב, מ"ג, מ"ו) – האם גם לו יש אופי כפול?
- ז. ר"ד סולובייצ'ק, עבודת יום הכפורים, עמ' כה ואילך מציע שביום הכיפורים – בניגוד לטבילות כל השנה – יש קיום מיוחד לטבילה, כחלק מעבודות היום. האם יש ביסוס לרעיון הזה במשנה? איזו משמעות עשויה להיות לטבילה כחלק מעבודות היום?
3. באלו פרטים שינו את העבודות היומיומיות בשל הצורך שכולן ייעשו בידי הכהן הגדול?
- א. בתלמודים (בבלי מב ע"א – מג ע"ב, ירושלמי פ"ג ה"ז, מ ע"ד) מתחבטים האמוראים אם שחיטת הקרבנות בידי הכהן הגדול ביום הכיפורים היא לעיכובא, שכן כלל נקוט בידינו ש"לא מצינו שחיטה בזר פסולה".
4. מה תפקידו של הקהל הממלא את העזרה (ספ"א), ובאלו נקודות בעבודת היום בא תפקיד זה לידי ביטוי?
5. בלשון הוידוי (פ"ג מ"ח) גורסים רוב עדי הנוסח כלפנינו: "אנא השם" (פעמיים), אך ר' חגי בירושלמי אומר: "בראשונה הוא או' אנא השם ובשנייה הוא אומר אנא בשם" (ועיי' תו"ט פ"ו מ"ב ד"ה אנא בשם, וסיכום הגירסאות בתוספתא כפשוטה, עמ' 753 ואילך). התו"ט מבאר: "דבראשונה כשמתחיל צריך שיאמר בה"א הקריאה שקורא להש"י בשמו כדי שיתודה לפניו. ובשניה שמבקש הכפרה אומר בשם ר"ל שבשם הזה יכפר כי הוא המקור לכל השמות". ויש המפרשים כלשון שבועה, ומשמעה: משביעך אני בשמך שתכפר (וע"ע דעה שלישית אצל אלון, מחקרים בתולדות ישראל, א, עמ' 195 ואילך). הסבר/י את ההבדל בין שני הפירושים.
6. מדוע מביאה המשנה את כל הרשימה של 'מזכירים לשבח ולגנאי' – האם רק 'אגב גררא' תנ"י דעתך: 1) כמה מהפריטים שנמנו כאן קשורים לעבודות המתוארות במסכת? 2) מה מאפיין את אלה שנזכרו לשבח ואת אלה שנזכרו לגנאי, והאם לרעיון הזה חשיבות מיוחדת ביום הכיפורים? 3) לשון הפסוק 'שם רשעים ירקב' מזכירה מוטיב חשוב בפרקנו – איזה?
7. פרקנו מסיים את תיאור העבודה בנקודה שבה עומד הכה"ג בפני הגרלת השעירים ולפני ההגרלה עצמה – האם יש משמעות לדרך עריכה זו?

מסכת יומא פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4

1. איזו מילת מפתח מחברת בין ספ"ג לרפ"ד (מ"א-מ"ב)?
2. שמואל ספראי, בימי הבית ובימי המשנה, עמ' 29 כותב על מ"א: "ולסימן ברכה נחשב הדבר אם של שם עלה בימין. הצדוקים הרשו לעצמם להחליף את הגורלות אם של שם עלה בשמאל, והסגן וראש בית-אב היו מקפידים עליו שלא יחליף" (על פי בבלי מ ע"ב: "שאלו תלמידיו את ר"ע עלה בשמאל מהו שיחזור בימין..."), וספראי מפרש בסוגיא באופן שונה מרש"י והמאירי, ע"ש) – מה מוסיפים דברים אלו להבנת המשנה?
- א. הסבר/י את הויכוח העקרוני בין הפרושים לצדוקים בנקודה זו.
- ב. יש גם במ"ב דבר שנעשה משום סימן ברכה – מהו?
- ג. מאחר שצריכים להניח את שני הגורלות על שני השעירים ("נתנן על שני השעירים"), מדוע מדברים הסגן והכה"ג רק על החטאת לה? מה זה מלמד על משמעותם של שני

- הקרבנות ועל הזיקה ביניהם? (רמז: חשבי על החשיבות של 'הגרלה' כאן, ועייני רמב"ן ויקרא ט"ז, ח).
3. מ"ד-מ"ו מתחברות למוטיב מרכזי במסכת יומא – מהו?
א. איזה רעיון(ות) מרכזי(ים) מבטאים ההבדלים האלה בין 'כל יום' ליום הכיפורים?
4. באיזו נקודה מסתיים תיאור העבודה בפרקנו, ומדוע?

מסכת יומא פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5

1. הבבלי נב ע"ב מתקשה בהבנת מ"א: "במאי עסיקנין? אילימא במקדש ראשון, מי הוו פרכות; אלא במקדש שני – מי הוה ארון? לעולם במקדש שני, ומאי הגיע לארון – מקום ארון." ר"ן אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 519 טוען, לעומת זאת, "אבל מכיון שמ"ב סמוכה למ"א שלנו... משמע שמ"א שנויה בבית ראשון... אלא שסידרו ענין הפרוכות פי מצבם בבית שני (ורבי יוסי חולק באמת)."
- א. מה ההבדל בין תירוציהם של הגמרא ושל אפשטיין?
ב. מהי הוכחתו של אפשטיין מסמיכותה של מ"א למ"ב? האם ראייה זו משכנעת?
ג. מה ההבדל בין פירוש הגמרא לפירושו של אפשטיין באשר להבנת דברי ר' יוסי?
2. היכן הכוהן הגדול "צבר את הקטורת ע"ג גחלים" (מ"א)?
א. מקור הדין הזה, לשיטת הפרושים, הוא תחילת הפסוק ויקרא ט"ז, יג, "ונתן את הקטורת על האש לפני ה'". לעומתם דרשו הצדוקים את ויקרא ט"ז, ב: "כי בענן אראה על הכפרת – מלמד שיתקין מבחוץ ויכניס". הסבר/י את מחלוקת הפרושים והצדוקים בהבנת הפסוקים.
ב. רד"צ הופמן מסביר את שיטת הפרושים בכך שתמיד מניחים את הקטורת על הגחלים במקום שבו יש להקריב את הקטורת, ויש מן החוקרים (עיין ר"י תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 264-265) המנמקים את שיטת הצדוקים בחשש להיכנס לקודש הקדשים בלי הסתר של ענן הקטורת. הסבר/י את נקודת המחלוקת העקרונית בין הפרושים לצדוקים כאן. (ניתן להשוות את דבריך עם דברי ר"י בן-נון במגדים ח (תשמ"ט), עמ' 25, הע' 52).
3. "ולא היה מאריך בתפלתו שלא להבעית את ישראל" – משפט זה עשוי ללמדנו על הצד הרוחני-הערכי של עבודת יום הכיפורים בשלושה מישורים: (א) ההוה אמינא שיש לכוהן להאריך בתפלתו; (ב) הסיבה לדאגה ופחד מצד הקהל; (ג) העדפת ההלכה את השיקול של 'להבעת את ישראל' על פני הרצון להאריך בתפילה. הסבר/י את הנקודות האלו העולות מהמשנה. ניתן להעזר בתוספתא פ"ב ה"ג, ותני דעתך גם לדברי ר"י תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 268-269: "שעת הקטרת הקטורת נחשבת כמועד אופטימלי לתפילה" – מדוע?
4. מדוע הניחח הכה"ג את המחתה 'בין שני הבדים'? האם ניתן לקשור פרט זה לברייתא המובאת בבבלי נד ע"א, שהבדים היו "דוחקין ובולטין ויוצאין בפרוכת ונראין כשני דדי אשה, שנאמר 'צרו המור דודי לי בין שדי ילין'?"
א. מדוע, לדעתך, הונח הארון במקום אשר 'ממנו הושתת העולם'?
ב. מה החשיבות, לגבי הקטרת הקטורת, לכך שעדיין בבית שני היתה אבן השתיה קיימת?
ג. מה תפקידם של 'נביאים ראשונים' במשנתנו?
5. מדוע הסדר מעכב בעבודת יום הכיפורים (מ"ז) – האם רק בשל גזירת הכתוב?
א. נחלקו ראשונים אם הסדר המעכב הוא סדר בתורה או סדר העבודות במשנה (עייני אלבק, השלמות, עמ' 470) – האם מחלוקת זו משפיעה על תשובתך לשאלה הקודמת?

- ב. מדוע בחרה המשנה להדגים את החשיבות של סדר העבודה במקרה של דם הפר ודם השעיר? האם ניתן ללמוד מכאן על הזיקה בין הפר לשעיר?
 ג. כיצד יש להבין, מבחינה רעיונית, את המחלוקת בסוף מ"ז?
 6. באיזו נקודה מסתיים תיאור העבודה בפרקנו, ומדוע?

מסכת יומא פ"ו – לימוד בקיאות: דף עבודה #6

1. מדוע מ"א מופיעה כאן, ולא בספ"ג או רפ"ד? (רמז: עייני בדף עבודה #4 שאלה ג2).
 2. במשניות שלפנינו "והכהנים והעם העומדים בעזרה כשהיו שומעים שם... מופיע רק בפ"ו מ"ב ולא בשני הוידוים הקודמים (פ"ג מ"ח, פ"ד מ"ב). ברם ברבים מעדי הנוסח חסרה הבבא הזאת גם בפ"ו, ולדעת ר"ן אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 971-972 משפט זה הוא הוספה מאוחרת למשנה מתוך סדרי העבודה שנהגו בעם ישראל בימי הבינים.
 א. מדוע מתוודה הכהן הגדול שלוש פעמים (פעמיים על הפר ופעם אחת על השעיר המשתלח)? אפשר לענות על סמך הפסוקים: ויקרא ט"ז: ו, יא (עייני רש"י בשני הפסוקים), כא; ניתן גם לקשור זאת לדף עבודה #1 שאלה ב3.
 3. מ"ג ומ"ד מתארות שתי תפיסות לגבי השעיר המשתלח הנוגדות את תפיסת החכמים – מה היסוד הרעיוני מאחורי כל אחת מהתפיסות?
 א. הירושלמי פ"ו ה"ג, מג ע"ג מלמד כי בריחת השעיר נחשבה לסימן רע. השווה/י זאת עם הסימן המתואר במ"ח (ונרמז במ"ו) – האם יש הבדל בין שני הסימנים?
 ב. כיצד ניתן לסכם את תפיסת השעיר המשתלח של חז"ל, לעומת התפיסה/ות העממית(ות)?
 4. התוכל/י לעמוד על הקשר הרעיוני בין המחלוקות במ"ו ומ"ז?
 5. מה הנושא של פרקנו?

מסכת יומא פ"ז – לימוד בקיאות: דף עבודה #7

1. "אם רצה לקרות בבגדי בוץ קורא... (מ"א) – מכאן מסיק הבבלי סח ע"ב: "מכלל דקריאה לאו עבודה היא". הקריאה גם מתבצעת במקביל לעבודות המתוארות במ"ב, וגם מכאן משתמע שמדובר במעין 'פסק זמן' בעבודות היום. מה תפקידו של 'פסק זמן' זה?
 א. האם יש קשר בין קריאת התורה כאן לפ"א מ"ו (שים/י לב: פ"א ופ"ז הם הפתיחה והחתימה של עבודת יום הכפורים)?
 ב. האם, חוץ מכבוד לכה"ג, סדר מסירת הספר תורה לכוהן הגדול מבטא רעיון כלשהו? השווה/י סוטה פ"ז מ"ז-מ"ח.
 ג. חלקי את שמנה הברכות של הכה"ג לקבוצות.
 ד. "על המקדש בפני עצמו ועל ישראל בפני עצמן ועל הכהנים בפני עצמן" – קשרי זאת עם הכפרות שמכפר הכה"ג במשך עבודת היום.
 2. ר"י תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 262-263 מציין הנחה משותפת לר' אליעזר ור"ע (מ"ג): "שהאיל האמור בחומש הפקודים (= ספר במדבר כ"ט, ח) הוא האיל של תורת כהנים (= ויקרא ט"ז, ה) = "עלת העם" של ויקרא ט"ז, כד. זו דעתו של רבי יומא ע"ב, ובניגוד לדעת ר' אלעזר בר"ש [שם], הטוען כי בחומש הפקודים מתואר איל שלישי שיש להקריבו כחלק מקרבן מוסף). קביעה זאת אינה עניין טכני בלבד; היא קובעת ששתי מערכות הקרבנות אינן עצמאיות, אלא הן משתלבות ביום הכיפורים ליחידת כפרה אחת. מה המשמעות של שילוב קרבן המוסף (= קרבן של קדושת היום) עם 'סדר העבודה' של יוה"כ במערכת אחת?

- א. מה ההבדל הרעיוני בין הקרבת "אילו, איל העם ושבעת הכבשים" בטבילה השלישית, אחרי עבודות היום (= ר"א) להקרבתם בטבילה הראשונה, יחד עם תמיד של שחר, ולפני עבודות היום?
3. "נכנס להוציא את הכף ואת המחנה" (מ"ד) – כך התמודדו חז"ל עם הפסוק הקשה, ויקרא ט"ז, כג (ואשר לפשוטו של מקרא עיני שם רמב"ן, רדצ"ה ודעת מקרא). מדוע צריכים כניסה מיוחדת לקדש הקדשים – כולל החלפת בגדים, טבילה, קידוש ידים ורגלים – לצורך זה?
4. "ומלויין אותו עד ביתו" – סגירת מעגל מפ"א: כיצד, ומה משמעות התופעה?
- א. "ויום טוב היה עושה לאוהביו..." – בעוד כמה מקומות מתארת המשנה "ימים טובים" כאלה: תענית ספ"ג וספ"ד ומידות ספ"ה – מה משותף לכל המקומות? איזה מקום הוא הדומה ביותר למשנתנו? (שי"ם/י לב: כל המקומות הם בסוף יחידה במשנה).
5. מ"ה היא מעין נספח ליחידה פ"א-פ"ז. מה תקפידה כאן? (עיני גם בדף עבודה #8, שאלה 1).

מסכת יומא פ"ח – לימוד בקיאות: דף עבודה #8

1. יש אסוציאציה לשונית המחברת את רפ"ח לספ"ז – מהי?
2. מתענית פ"א מ"ד ואילך מוכח כי עיקר התענית הוא איסורי אכילה ושתייה, ושאר העינויים הם תוספת – איך זה משתקף במשניות פרקנו (לא רק לדעת ר' אליעזר)?
- א. ר"י תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 275: "אחד מחוקרי המקרא מציין שהצום המקראי 'כרוך בבכי, בלבישת שק ובשאר סימני אבלות". האם חמשת העינויים של משנתנו ו/או של המשנה תענית יכולים להיתפס כסימני אבלות – האם אבלות מתאימה לשתי המסגרות הללו?
- ב. הספרא אחרי מות פ"ז והגמרא עד ע"ב מביאה כמה דרשות להראות שעיקר העינוי ביה"כ הוא מניעת אכילה ושתייה, וביניהן: (1) "אסרתי לך במקום אחר מלאכה ואסרתי לך במקום אחר עינוי, מה מלאכה אסרתי לך במקום אחר מלאכה שחייבים עליה כרת, אף עינוי שאסרתי לך במקום אחר עינוי שחייבים כרת (= פיגול ונתר)"; (2) "תענו את נפשותיכם – עינוי שיהא בבית נפשותיכם". מה ההבדל העקרוני בין שתי הדרשות?
- ג. דרשה אחרת בספרא אמור פרק י"ד מרבה את שאר העינויים: "ומניין שיום הכיפורים אסור באכילה ובשתייה וברחיצה ובסיכה ובתשמיש המיטה ובנעילת הסנדל? תלמוד לומר: שבתון – שבות". איזו תפיסה של משמעות העינויים ניתן להפיק מהכללתן תחת הכותרת של 'שביתה', ובמה שונה הבנה זו מהבנתן כסימני אבלות?
- 1) האם הדרשה הזאת מתיישבת עם דברי מ"ג: "אכל ועשה מלאכה חייב שתי חטאות"?
- ד. פדר"א פמ"ו מתאר את דברי סמאל בפני הקב"ה ביום הכיפורים: "רבון כל העולמים יש לך עם אחר בארץ כמלאכי השרת שבשמים, מה מלאכי השרת יחפי רגל כך הן ישראל יחפי רגל ביה"כ, מה מלאכי השרת אין בהם אכילה ושתייה כך ישראל אין בהם אכילה ושתייה ביה"כ..." – איזו הבנה של העינויים עולה ממקור זה?
3. תוספתא פ"ד ה"ב: "ר' עקיבא היה מפטיר בבית המדרש בשביל תינוקות שיאכילום אבותיהם מעשה בשמי הזקן שלא רצה להאכיל את בנו וגזרו עליו והאכילוהו בידו". (שריד לדעתו של שמאי התקיים בא"י בתקופת הגאונים, עיני מס' סופרים פ"ח ה"ז).
- א. תבורי, עמ' 279 מציע: "היה אפשר לשער ששיטת שמאי נועדה להגביר את עגמת הנפש של היום, כמו שמצאנו אצל אנשי נינוה שגזרו צום ולבקשו שקים 'מגדולם ועד קטנם'".

- (יונה ג:ה) ומנעו אוכל גם מן הבהמה (שם:ז) – מהי 'הגברת עגמת הנפש', מדוע היא חשובה, וכיצד היא מוכחת מהפסוקים בספר יונה?
- ב. יש להבין את שיטת שמאי באופן אחר, כפי שעולה מסוכה פ"ב מ"ח – כיצד?
- ג. מדוע לא התקבלה דעתו של שמאי, ואף גזרו עליו חכמים שלא ינהג על פי שיטתו (ובניגוד למשנה בסוכה שם)? חזקי את תשובתך על פי המסופר בתוספתא אודות ר"ע.
- ד. ר"מ שורקין, הררי קדם, עמ' קו ואילך מביא בשם רי"ד סולובייצ'ק שחינוך למצוות עשה חל רק כשהקטן מסוגל לבצע את המצווה בשלמותה (עייני לדוגמה סוכה ס"ג), ועל כן יש להבין את 'חינוך לשעות' של מ"ד כדין של הפרשת הקטן ממעשה איסור, וזאת בניגוד לדעת ר"א ממיץ בת"י דף פב ע"א, המבין שאין חינוך אלא למצוות עשה. להבנת מחלוקת זו יש להתייחס לשתי נקודות: האופי של איסור האכילה ביה"כ, והאופי של חינוך למצוות עשה – הסבירי.
- 1) כיצד יתמודד ר"א ממיץ עם הוכחת הרב סולובייצ'ק מהמשנה בסוכה?
- ה. כיצד מתחברת מ"ד למשניות הסמוכות לה?
4. אברהם אדרת, מחורבן לתקומה, עמ' 75-85 מביא את מ"ח בתוך דיון ב'דרכים ואמצעים [של כפרה] שהיו מקובלים בישראל מקדמת-דנא, והמשיכו להתקיים בדורות שלאחר-החורבן; אלא שחלה בהם תמורה, בתוקף החורבן, מבחינת תפיסת עוצמת כוח-הכפרה הצפון בהם: דרכי-הכפרה שהיו בימי-הבית נלוים למעשי הקרבנות – הפכו לדרך-כפרה העומדת בזכות עצמה ופועלת מכוחה שלה". כיצד משנתנו מלמדת על התמורה הזאת?
- א. האם מ"ח-מ"ט הן חתימה לפ"ח ו/או למסכת יומא? בתשובתך, תן/י דעתך גם לשאלות הבאות.
- ב. "מיתה ויום הכפורים מכפרין עם התשובה" – האם יש דמיון בין יה"כ למיתה? היעזרי בשאר משניות הפרק ובמקורות נוספים שהובאו בדף עבודה זה.
- ג. התוספתא פ"ד ה"ו ואילך מרחיבה, בשם ר' ישמעאל, את רשימת הכפרות ("ארבע חילוקי כפרה..."), ומוסיפה את כוח הכפרה של ייסורין – עמדי על הזיקה בין יום הכיפורים לכפרה זו.
5. "האומר אחטא ואשוב... אחטא ויה"כ מכפר" – במה מבחינה המשנה בין כפרת התשובה לכפרת יה"כ, ומה השורש הרעיוני להבחנה זו?
6. עמדי על ההבדל בין ראב"ע ור"ע באשר לפיסוק המשפט "מכל חטתיכם לפני ה' תטהרו".
- א. לאלו משניות אחרות במסכת יומא מתחברת הסיפא של מ"ט, העוסקת בשתי הדרשות של הפסוק "לפני ה' תטהרו"?
- ב. כיצד משמשת משנה זו חתימה נאה, הן לפרק והן למסכת?
- ג. עמדי על הזיקה בין פ"ח לשאר חלקי המסכת – האם נושא חדש, או השלמת הנושא של שאר הפרקים, וכיצד?
7. סכמי את המבנה של מסכת יומא: כיצד חילקה המסכת את סדר העבודה, וכיצד משתלב פ"ח במסכת?

מסכת סוכה פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה

1. הירושלמי לומד את הדין של "למעלה מעשרים אמה" (מ"א) משעורים הקשורים למקדש – עייני מדות פ"ד מ"א). מה הקשר הרעיוני בין סוכה למקדש?
 - א. לפי הירושלמי, שיטת ר' יהודה נלמדת ממדות פ"ג מ"ז.
 - ב. העניין של 'עשרה טפחים' (מ"א) מוסבר בשני אופנים בגמרא: 'דירה סרוחה' (עייני רע"ב ו/או קהתי) ו'מעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים' (דף ד ע"ב ואילך). איזה רעיון מרכזי של הסוכה מסומל בכל אחד מההסברים הללו?
 - ג. התוכל/י למצוא את שני הרעיונות הללו במקומות נוספים בפרק א?
2. "כל שאינו מקבל טומאה וגידולו מן הארץ מסכין בו" – מה הסמליות של כל אחת מהדרישות ההלכתיות הללו? (ניתן להיעזר בדעות השונות בבבלי יא ע"ב – יב ע"א).
 3. באלו הלכות מתייחסת המשנה לזיקה בין סוכה לבית?
 4. במשנה יא יש הד לאחת המשניות המרכזיות של הפרק – איזו?
 - א. איזה רעיון מחבר בין מ"א לפתיחת פ"ב?

מסכת סוכה פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה

1. לאורך מרבית פרקנו ניתן להבחין בתופעת ה'שרשור' (כל משנה מתחברת לקודמתה על ידי מילה משותפת או מוטיב משותף) – צייני את מילות החיבור היוצרות תופעה זו.
 2. צייני את ה'חתימה מעין פתיחה' בפרקנו, ונסי לעמוד על משמעותו הרעיונית.
 3. עמדי על גלגולי הרעיון קבע/עראי לאורך פרקנו.
 4. השווה/י את פרק א לפרק ב בנקודות הבאות:
 - א. הזיקה בין סוכה לבית
 - ב. הזיקה בין סוכה לאילן
 - ג. הסוכה והשכינה.

מסכת סוכה פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה

1. עמדי על המבנה של פרקנו כדלקמן:

מ"ט-מ"א (3)	מ"א-מ"ג (3)	
מ"ב (1)	מ"ח (1)	מ"ד (1)
מ"ג-מ"טו (3)		מ"ה-מ"ז (3)

- א. איפה מזכירה המשנה 'נענוע', ומה תפקיד המונח הזה במבנה הפרק?
 - ב. איפה מזכירה המשנה את צירוף המינים ביחד, ומה תפקיד הרעיון הזה במבנה הפרק?
 - ג. מה ההבדל העיקרי בין שתי מחציות הפרק?
 - ד. היכן מתייחסת המשנה לנושא הבעלות על המינים?
 - ה. עמדי על ה'חתימה מעין פתיחה' בפרקנו, וחשבי על משמעותה.
 2. שניים מההסברים שהוצעו על ידי הראשונים לפסול 'יבש' רומזים לרעיונות מרכזיים של מצוות ארבעת המינים: 'הקריבהו נא לפחתך' (בעל המאור בראש הפרק, על פי מלאכי א', ח); 'לא המתים יהללו י-ה' (הראב"ד, בשם הירושלמי). כיצד בא כל אחד מהרעיונות האלו לידי ביטוי בפרקנו?

מסכת סוכה פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה

1. לפי איזה סדר מופיעות ארבע ההלכות של מ"א? שים/י לב לתבנית הספרותית של משנה זו.
2. השווה/י את פ"ד מ"ד לפ"ג מ"ב מבחינה הלכתית ומבחינה רעיונית – במה דומה ובמה שונה נטילת לולב במקדש ובבית הכנסת?
3. פרקנו מתייחס בהרחבה לתפקידו ומעמדו של המזבח – איזה יחס למזבח מבטאים בחג הסוכות, ומדוע?
4. השווה/י פ"ד מ"ה לפ"ג מ"ט.
5. ניסוך המים – על שום מה? היעזרי בתוספתא (ליברמן) פ"ג ה"ח.
א. התוספתא פ"ג ה"ט קובעת כי "שית היה נקוב לתהום" – מה זה מוסיף להבנתנו את משמעותו הרעיונית-הרוחנית של ניסוך המים?

מסכת סוכה פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה

1. האם שמחת בית השואבה הונהגה על ידי חכמים או צמחה מתוך העם? נמקי את דעתך, והתייחס/י לנתונים מתוך המשנה. עייני גם בתוספתא פ"ד ה"ב (היעזרי בברייתא זו גם בשאלות הבאות).
- א. האם תשובתך תואמת את דברי הרמב"ם הלכות שופר סוכה ולולב פ"ח ה"ב-ה"ג?
2. מה מקור השם 'בית השואבה' – מה היו שואבים? העיזרי בגמרא דף נ ע"ב.
3. מה החשיבות של הפרטים הבאים להבנת משמעותה הרוחנית של שמחת בית השואבה: "ולא היה חצר בירושלים שאינה מאירה מאור בית השואבה" מ"ג; "חסידים ואנשי מעשה היו מרקדים לפניהם באבוקות של אור" (מ"ד – ע"ע תוספתא פ"ד ה"ב)?
4. מדוע הזכירו במ"ד 'והמה משתוחים קדמה לשמש' – התייחס/י בתשובתך הן לסיטואציה הספציפית המתוארת במשנה זו (כולל השעה בה היא מתרחשת) והן לרעיונות הקשורים לחג הסוכות באופן כללי.
5. מדוע צירף עורך המשנה לסוכה פ"ה את מ"ה, המזכירה את מספר התקיעות במקדש? – א. עמדי על הזיקה בין מ"ה למ"ד.
ב. מ"ה פותחת סדרה של משניות העוסקות בניהול חיי המקדש – האם משניות אלו מתחברות לחג הסוכות ו/או לרעיונות העולים במסכת סוכה?
6. "בילגה לעולם חולקת בדרום וכו'" – על הרקע לכך עייני תוספתא פ"ד הכ"ח.
א. התוכל/י להסביר מדוע בחר עורך מסכת סוכה לסיים את המסכת במשנה זו? (רמז: השווה/י את דברי מרים בת בלגה עם פ"ד מ"ה).
7. עמדי על המבנה של חמשת פרקי מסכת סוכה.
א. כיצד עשויה פ"ב מ"ט לשמש מעבר בין שני החלקים העיקריים של מסכת סוכה?

מסכת ביצה פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1

1. ר"ז פרנקל, דרכי המשנה, עמ' 321: "המשנה שונה לפעמים דבר הנראה קל בענינו והוא לדוגמא לדינים גדולים. עיין ריש ביצה: ביצה שנולדה ב"ט והוא דוגמא לכל דיני מוקצה ונולד". מדוע נבחר עניין זה לפתוח את פרקנו, ואת מסכת ביצה? מצאי את המושגים הללו בעוד מקומות בפרק (שים/י לב: כיצד מפרש רז"פ את שיטת ב"ה כאן? עייני להלן שאלה ג).

א. על סמך דברי ר' יוחנן בבבלי ט ע"ב - י ע"ב, קובעים ר' ישראל לוי, מסילות לתורת התנאים, עמ' 111 ואילך ור"ן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 354 (ובהרחבה: מבוא לנוסח המשנה, עמ' 256) כי "מוחלפת השיטה" בין מ"א-מ"ב למ"ג-מ"ה: "במ"א-מ"ב ב"ש לקולא במוקצה ומוכן של יו"ט ובמ"ג וכו' ב"ש לחומרא" – היכן רואים חכמים אלו סתירות בין מ"א ומ"ב למ"ג ואילך?

ב. ר' ישראל פרנצוס, תלמוד ירושלמי למסכת ביצה (ניו יורק וירושלים תשנ"ה), עמ' 243 ואילך טוען שיש להבין את מ"א ומ"ב באופן שלא יסתור את מ"ג ואילך: את מ"א הוא מבין על סמך הירושלמי: "מה טעמון דבית שמאי, מוכנת היא על גב אימה. מה טעמון דבית הלל, נעשית כמוקצה שיבש ולא ידע בו". כיצד זה מיישב את הסתירה?

ג. פרנצוס מבין מ"ב על סמך תוספתא פ"א ה"ו: "אמ' ר' יוסה ומה מילה שודאה דוחה את השבת... כסוי הדם שאין ודאה דוחה את השבת...". ומכאן הוא מסיק שמדובר באיסור חפירה ביום טוב ולא באיסור מוקצה (כשיטת הירושלמי, ובניגוד לבבלי ז ע"ב שמדובר בעפר תיחוח ואין איסור לחפור ומדובר באיסור מוקצה). ברם לשון מ"ב נותנת מקום לחשוב שמדובר באיסור מוקצה – כיצד? (שים/י לב: תוספתא כפשוטה, עמ' 912 ציין כי במשנה ובמקורות ארצישראליים משתמשים במונח אחר במקום 'מוקצה' – מהו?)

ד. סכמי: האם 'מוחלפת השיטה' כאן? שים/י לב: ירושלמי פ"א ה"ד, ס ע"ג טוען 'מוחלפת השיטה' בין פ"א מ"ג לפ"ד מ"ז, שכן ר' אליעזר שמתי הוא' – מה כאן הסתירה?

ה. ר"ד גילת, רבי אליעזר, עמ' 123-125 מוצא יסוד לדיני מוקצה ונולד במקורות המלמדים עד כמה עתיק היו המסורות שחייבו הכנה מראש של אוכל שאוכלים בשבת ובחגים, כגון: נחמיה ז', י; ספר היובלים ב:כט, נ:ח; ברית דמשק י:כב; מנהגו של שמאי הזקן בבבלי ביצה טז ע"א. מצאי הדים לכך בפרקנו. מדוע, אם כן, מקילים בזה בית שמאי?

2. י' בן-שלום, בית שמאי ומאבק הקנאים נגד רומי, עמ' 180-183 מסביר את מחלוקת ב"ש וב"ה במ"א-מ"ג: (1) מ"א: "בית שמאי אינם פוסקים אפוא במקרה זה מתוך כוונה להקל, אלא פשוט אינם גורסים את ההבחנות הדקות שבהן מצטיינת השיטה של בית הלל"; (2) מ"ב: "גם במקרה זה אין גישת בית שמאי נובעת מתוך מגמה להקל... מסתבר שאין בית שמאי מבחינים בין שחיטת העוף... לבין יתר הפעולות הקשורות קשר בלתי-ניתק לשחיטה זו. כלומר גם כאן, כמו במקרים אחרים, משווים בית שמאי את מידותיהם." (3) מ"ג: "הנטייה להקל מפני מראית העין' בחדרי-חדרים... בלי ספק הולמת יותר את דרכו של בית הלל בהלכה מאשר את זו של בית שמאי".

האם יש קו אופייני לבית הלל ובית שמאי העולה משלוש המחלוקות, לפי בן-שלום?

א. ר"ל גינצברג, הלכה ואגדה, עמ' 37: "ולכן מצינו שבית שמאי... העדיפו כוח המעשה על המחשבה... ונחלקו עליהם בית הלל... והורו שמעשה שאין עמו מחשבה לא שמו מעשה." (וכן אצל אורבך, ההלכה, עמ' 133; י' בן-שלום, עמ' 181, הע' 39 מקבל את הדברים תוך הסתייגות מסוימת, ע"ש). אלו מחלוקות בפרקנו ניתן להבין על רקע מחלוקת עקרונית זו?

ב. אלבק, מבוא למשנה, עמ' 103 מסביר: "ההקפדה על הקשר שבין ההלכות [של קבוצת קדום] שלא יפגע גרמה שפעמים נתקיימה גם הקירבה שבין אותן המשניות שבאו מתוך

- קובץ גדול, שלא היה מסודר לפי תוכן ההלכות, אף-על-פי שנקבעו במשנתנו באותן המסכתות שהן שייכות להן). הוא מדגים זאת מהשוואת פתיחת מסכת ביצה עם עדיות פ"ד מ"א-מ"ב (השווה/י : אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 256) – מדוע נשנו המשניות ביחד במסכת עדיות (על קדמות מסכת זו, עיין תוספתא ריש עדיות)?
- ג. האם, מעבר להסברו של אלבק, קיים קשר ענייני ו/או לשוני כלשהו בין משניות אלו?
 - ד. האם יש הדים ללשונה של הסיפא של מ"א בהמשך הפרק?
3. לפי דעה אחת בסוגיית הבבלי ט ע"ב ואילך, יש עיקרון מנחה אחד להרבה מהמשניות של פרקנו: האם יש להקל או להחמיר 'גבי שמחת יו"ט' – האם הסבר זה נראה לך?
4. עמדי על הקשר ועל ההבדל בין הנושאים (העיקריים) שנדון/ו במ"א-מ"ה לנושאים (העיקריים) של מ"ו-מ"י.
- א. האם כל הנושאים שנדונו במ"ה שייכים לכאן?
- 1) בן-שלום, עמ' 178 מפרש את ב"ה בסוף מ"ה: "על-ידי החלת העקרון [= אוכל נפש] על צורכי החג במובן הרחב של המושג, פותחים פתח להיתרים נרחבים בנדון".
- ב. האם כל הנושאים שנדונו במ"ו-מ"י שייכים לכאן?

מסכת ביצה פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. לדעת ר"ד הנשקה, סיני קא, עמ' נג ואילך, אין להבין "ועושה תבשיל בעי"ט וסומך עליו לשבת" כפירוש המקובל (= עירוב תבשילין) – מדוע לא? לדעתו, אחרי שהמשנה קבעה 'ואם הותיר הותיר לשבת', היא הוסיפה חובה להכין בעי"ט מספיק אוכל שניתן לסמוך עליו לשבת. זו, לדעתו, משמעות ה'משנה ראשונה', ורק בשלב מאוחר יותר תיקנו חכמים עירוב תבשילין ופירשו מחדש את לשון ה'משנה ראשונה' בהתאם (והשיג עליו ר"א וסרמן בסיני קיא והשיבו הנשקה בסיני קיב, וסיכום בנטועים ב, עמ' 128 ואילך).
 - א. איזה חלק ממ"א משקף את הבנת ה'משנה אחרונה', אליבא דהנשקה?
 - ב. האם משנתנו דואגת לכבוד שבת או לכבוד יום טוב, לפי הפירוש המקובל ולפי הפירוש של הנשקה? עמדי על ההבדל העקרוני-הרעיוני בין הפירושים.
 - ג. להבנת העניין של 'שני תבשילין', השווה/י תענית פ"ד מ"ז.
 - ד. עמדי על ההקבלה הלשונית בין מ"א לפ"א מ"א – האם את מוצאת להקבלה לשונית זו השלכה רעיונית?
 - ה. אלו מוטיבים של פ"א ממשיכים לתוך פ"ב, ומה ההבדל(ים) בין פ"א לפ"ב?
2. כיצד מתחברות מ"ב-מ"ג למ"א, מבחינה טכנית ומבחינה רעיונית?
- א. חשבי על משניות מסכת ביצה שלמדת על כה, בהשוואה לדיני שבת – התוכל/י להבין את הדגשים שבחר העורך להבליט, לאור השוואה זו?
 - ב. יש כמה הקבלות לשוניות מעניינות בין שבת פ"ב-פ"ג לפרקנו – מהם, ומה זה אומר?
3. האם מ"ד שייכת למשניות שקדמו לה, עניינית ולשונית (שים/י לב למשחק לשוני בינה למ"א)? מה הזיקה בין מ"ד למשניות שלאחריה (עמדי על משחק לשוני בין מ"ה למ"ו)?
- א. מ"ד מופיעה גם בחגיגה פ"ב מ"ג – מדוע היא מופיעה גם כאן? האם משניות אחרות בפרקנו מתחברות לנושא שנדון בה, או לנושאים הקרובים אליו?
 - ב. האם משנה זו מזכירה משניות מסוימות מפ"א? מה דומה ומה שונה?
4. אלבק, מבוא למשנה, עמ' 103 (וכן אפשטיין, מבואות לספרות התנאים, עמ' 434) מסביר את הצירוף מ"ו-מ"ח על פי ההקבלה לעדיות פ"ג מ"י-מ"ב.
- א. האם יש היגיון במה שמקל ומחמיר רבן גמליאל?
 - ב. תוספתא פ"ב ה"ו: "תודוס איש רומי הנהיג את בני רומי ליקח טלאים בלילי פסחים ועושיין אותן מקולסין" – מדוע הנהיג לעשות דווקא כך?

- ג. יש המסבירים על פי הנהגת תודוס איש רומי ודעתו של ר"ג בנדון, כי השאלה 'בלילה הזה כולו צלי' (פסחים פ"י ה"ד) נהגה גם אחרי החורבן. הסבר/י והשווה/י גם פ"ד מ"ד שם.
5. מדוע מופיעה מ"ט בפרקנו? התוכל/י למצוא יותר מסיבה אחת?
6. מדוע מופיע מ"י בפרקנו? אלו מילים ונושאים ממשנה זו יש להם הדים במקומות אחרים בפרק?
7. עמדי על מבנה הפרק, תוך שימת לב לחזרות לשוניות (דוגמה: המילה 'חבורה' בשתי משמעויות).

מסכת ביצה פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. השווה/י מ"א לשבת פ"ג מ"ה ועמדי על הזיקה בין ת"ק של משנתנו לרבי יהודה וחכמים של המשנה שם. ר"ן, מנלה"מ (= מבוא לנוסח המשנה), עמ' 1113 מפרש בשבת שר' יהודה מחייב אפילו בבית וחכמים מחייבים רק בגינה וביבירין, אבל ר"א גולדברג למסכת שבת, עמ' 256-257 מפרש שכולם מודים בצד לבית (עייני מ"ו-מ"ז, שם) ולא נחלקו אלא בגינה וביבירין.
- א. תוספתא רפ"ג: "ביבירין של חיה ושל עופות ושל דגים אין צדין מהן ביום טוב...". לפי איזו דעה נשנתה התוספתא, ובמה חולקת על משנתנו? (שני התלמודים ביקשו ליישב את שני המקורות, ע"ש).
- ב. "ואין נותנין לפניהם מזונות" – נוסף על הסבריו של קהתי, יש לציין את פיה"מ לרמב"ם: "וכל מה שהוא אסור לאכלו ביום טוב מפני שהוא מוקצה אסור ליתן לפניו מזונות", וכן בירושלמי שבת ספ"ג (עייני ירושלמי כפשוטו שם) ואצל מפרשים אחרים (תוסכ"פ = תוספתא כפשוטה, עמ' 963).
- ג. "רשב"ג אומר לא כל הביבירין שויין" – יד מלאכי, כלל תפו (קכ ע"א) מביא כדוגמה ל"משניות ששנויות בלשון יחיד ולא פליגי רבנן עליה", וזאת על פי הבבלי שבת קו ע"ב. ברם יש לפרשו גם כדעה חולקת (עייני משנה שבת שם ובפירוש גולדברג, שם).
- ד. ר"ז פרנקל, דרכי המשנה, עמ' 190 מוצא כאן קו אופייני לחשיבה ההלכתית של רשב"ג – השווה/י בבא בתרא פ"א מ"ה ופ"ו מ"ח, שבועות ספ"ד, ב"מ פ"ז מ"א ופ"י מ"א.
- ה. לכאורה, עיקר משנה זו שייך למסכת שבת – מדוע חזר התנא לשנותה שוב כאן? האם משום תוכנה, או כמבוא למ"ב – או שתיהן?
2. תוספתא ג:ב: "אותו ואת בנו שנפלו לבור, ר' ליעזר או' מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ושחטו, והשני עושה לו פרנסה במקומו בשביל שלא ימות (השווה/י: תוספתא שבת פ"ד ה"ג), ר' יהושע או' מעלה את הראשון על מנת לשוחטו ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את השני. רצה שלא לשחוט אחד מהן, הרשות בידו". לדעת י"ד גילת בספרו על ר' אליעזר, שיטת ר' יהודה במ"ד נאמרה לדעת ר' אליעזר (וכפי שרגיל ר' יהודה לומר הלכות בשמו), ובניגוד לדעת ר' יהושע – מה טעם לומר כך, והאם זה הכרחי?
- א. הירושלמי פ"ג ה"ד רואה סתירה לכאורה בין שיטת ר' אליעזר כאן לשיטתו בפסחים פ"ג מ"ג. כיצד ניתן לחלק בין המקרים?
- ב. ר"ש ליברמן, תורת ארץ ישראל, עמ' 22, הע' 15 מביא את דברי ר"ד, התולה את מחלוקת ת"ק ור"ע במ"ג, בשאלה אם דרך בני אדם לאכול בשר חי, אך לדעתו "אנו עוסקים באדם שכבר אכל את סעודתו מבעוד יום, שהרי אם הוא באמת רוצה לאכול מותר לו לשחוט אפילו בהמה בריאה... ולפיכך אומר הת"ק שגם הערמה אסורה כאן, מפני שבשר חי אינו ראוי לאדם שבע".
- ג. עמדי על הזיקה בין מ"ג-מ"ה למ"א-מ"ב. שים/י לב לחתימה מעין פתיחה' בקובץ מ"ג-מ"ה.

3. שיטה מקובצת כח ע"א ד"ה מתני' מביא את קושיית התוספות על "אין משחזין את הסכין ביר"ט" (מ"ז): "היכא תנא הך בבא הכא גבי משקל בשרא וסליק להו בתיובתא. והרשב"א תירץ דכיון דאיירי בעניני בשר איירי נמי אם בא לשוחטה שלא ישחזנה." מה דעתך?
א. התו"ט מקשה שהסיפא של מ"ז היא "משנה שאינה צריכה... דכבר נשנה לעיל" – היכן?
- ב. המאירי מתרץ שאע"פ שבמשנה הקודמת "למדנו איסור הזכרת שם דמים הייתי אומר שלא נאסר שם אלא בשאומר בכמה תתן לנו פרה זו עד שיבא לכלנו חלק כל אחד בסך כך וכך ונושאים ונותנים עמו בזה ועכשיו הפליג להשמיענו שאף בשאין נושא ונותן כלל אלא שאומר תן לי בדינר בשר כלומר מה שתכיר בדעתך שיהא שוה דינר אעפ"כ אסור אבל שוחט מאליו ומחלקה ביניהם".
- ג. בעל 'שיטה מקובצת' מביא בשם רבו "דסדר המשנה כך בתחלה סדר איסורין דשייכי בלוקח ומוכר... אח"כ איסור דשייך במוכר בלחוד... אח"כ סידר איסור דשייך בלוקח בלחוד" – זהו את שלושת השלבים במשנה, והסבר/י כיצד מיישב התיאור הזה את שני הקשיים בעריכת המשניות הללו.
- ד. אלבק, השלמות, עמ' 483 מסביר שמ"ז-מ"ח "מובא ממקור אחר ששנה את ההלכות בסגנון: לא יאמר אדם וכו' אומר אדם וכו' הולך אדם וכו'. מקור זה סודר במשנה בלי שינוי, ומשום כך נשנית עצם ההלכה פעמיים".
- ה. בבבלי כז ע"ב: "מאי אין נמנין (= מ"ו)... אין פוסקין דמים לכתחלה ביום טוב", ויש שהבינו בירושלמי (פ"ג רה"ז, סב ע"א) "שאסור להמנות בשבת ויר"ט על הבהמה בסכום מניין של אנשים, אף בלי פיסוק דמים" (המאירי פירש את הירושלמי באופן שאינו חולק על הבבלי). איזה פירוש תואם את התוספתא פ"ג ה"ה: "כיצד אין נמנין על הבהמה ביום טוב, לא יאמר לו הריני עמך בסלע הריני עמך בשתיים, אלא אומ' לו הריני עמך למחצה, לשליש ולרביעי"?
- ו. האם וכיצד יושפעו התירוצים בעניין עריכת המשניות מההבדל בין שני הפירושים למ"ו?
4. הסבר/י את הזיקה בין שלושת חלקי פרקנו (מ"א-מ"ב, מ"ג-מ"ה, מ"ו-מ"ח).

מסכת ביצה פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4

1. על "וכן המוליק את התבן... אבל מביאה הוא בידו" כותב התו"ט ד"ה בידו: "לא ידענא אמאי שני בלישנא דברישא תן/י לפניו והיינו בידו כדפירשו המפרשים, והכא תן/י בהדיא בידו...". ר"ן אפשטיין במלנה"מ, עמ' 1045 כותב כי המילה 'וכן' חסרה בכמה עדי נוסח – "א"כ איפוא אין 'לפניו' שברישא דומה ל'בידו' שבסיפא". הסבר/י את דברי המפרשים הללו.
- א. דברי אפשטיין הובאו במסגרת דיון על 'וכן' במשנה בכמה מקומות שאינו מציין דמיון ברור בין ההלכות – האם דומות הרישא והסיפא של משנתנו מבחינת רקען ההלכתי?
ב. האם הרישא של מ"א מתחברת יפה לשאר משניות הפרק?
2. על מ"ב כותב ר"א אפרתי בנטועים ג' (תשנ"ו), עמ' 11 ואילך: "לשם הבנת משנה זו כפשוטה, עלינו לראות אותה כבבא אחת מן המשנה העוסקת בשימוש בעצים לצורך ביטול ביום טוב, וכך היא אכן התקיימה בספרי המשנה, ולא כמשנה בפני עצמה, כמות שהיא בתלמוד שבדפוסים. זאת ועוד. עלינו לקיים בראש הבבא הזאת את ו"א הקישור, ולגרוס 'ואין נוטלין' (כמו בכ"י קויפמן)...". לדבריו, משנתנו עוסקת בסוכה שאינה של חג הסוכות ומשמשת כמחסן, והעצים שהונחו בסוכה כזאת "הם בבחינת מוקצה... כי בהכנסתם לסוכה הם יועדו לבניין או לרהיטים". מה היתרונות של פירושו לעומת הפירוש המקובל?

3. שמואל בבלי לא ע"ב מפרש את מ"ג "אין מבקעין עצים לא מן הקורות..." על פי חיסורי מחסרא: "אין מבקעין מן הסואר (= ערמה סדורה) של קורות..." לדעת אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 234, זאת "אליפסיא סגנונית" (= השמטה מכוונת לצורך הסגנון) ממקור שגרס, כמו התוספתא פ"ג ה"א: "וכן קורה שנשברה וכן סואר של קורות אין מסתפקין מהן ביום טוב לפי שאינו מן המוכן". י' פרנקל, נתיבות 15 (תשל"ט), עמ' 122 ואילך מציין כי המשנה השמיטה, כדרכה, גם את טעם הדין, המופיע אף הוא בתוספתא, ומטעים כי האמורא שמואל כנראה לא הכיר את הברייתא בתוספתא, אך המשנה נמסרה לו יחד עם "תלמודה" (= פירושה המסורתי).
- א. הבבלי ב ע"ב מוכיח ממשנתנו כי רבי סתם את המשנה לדעת האוסר טלטול 'מוקצה', ולעומת סתימת שבת פכ"ד מ"ד שאין איסור 'מוקצה', ומכאן שלדעת עורך המשנה יש להחמיר ב'מוקצה' ביום טוב ולא בשבת. במה דומה המקרה של "קורה שנשברה ביום טוב" למשנה בשבת?
4. ההלכות במ"ד-מ"ז מתייחסות לאיסורים שונים – אלו? מה מאחד את כל המשניות הללו?
א. האם יש קשר רעיוני כלשהו בין האיסורים השונים הנדונים במשניות הללו, או בין חלקם?
ב. כיצד מתחברות המשניות הללו למ"א-מ"ג, הן מבחינת האיסורים הנדונים בהן והן מבחינת הנשוא המאחד אותן? (שים י לב למשחק לשוני בין מ"ג למ"ד: פחת/פתח).
5. "ועוד אמר רבי אליעזר... " (מ"ז) – רש"י לד ע"א ד"ה ועוד אמר מתקשה במיקומה של בבא זו, ומסיק "ואומר אני שגרסת המשנה שלא כסדר" – מה הקושי?
א. ר"ח אלבק מעיר בכמה מקומות על תופעה במשנה של 'נספחים' שנוספים למשנה המקורית, ורגיל העורך לסדר אותם בסוף היחידה, ולא להכניסם באמצע יחידה קיימת.
ב. דברי רבי אליעזר כאן יוצרים 'חתימה מעין פתיחה' לפרק – כיצד? התוכלי להציע הסבר רעיוני לתופעה זו?
ג. אסוציאציה לשונית מחברת בין דברי ר' אליעזר למ"ב – איזו?
6. סכמי את מבנה הפרק, תוך התייחסות אל: חלוקת הפרק, צירוף נושאים שונים בתוך היחידות, הקשר בין נושאי היחידות, משניות שאינן במקומן, 'חתימה מעין פתיחה' וקשרים לשוניים נוספים.

מסכת ביצה פ"ה – לימוד בקיאות: דף עבודה #5

1. איזו מילה מחברת את רפ"ה לספ"ד (וגם לפ"ד מ"ב)?
א. התוכלי למצוא קשרים לשוניים וענייניים נוספים בין פ"ד ופ"ה?
2. ר"ד גילת, פרקים בהשתלשלות ההלכה, עמ' 88, דן במ"ב: "רבים התקשו בפשר ההבחנה בין שבות, רשות ומצווה. הלוא כל הפעולות המנויות במשנה זו אסורות משום שבות, ולמה נתייחס השם 'שבות' לקבוצה הראשונה בלבד?... הבבלי בביצה לז ע"א מבחין בעקבות החלוקה שבמשנה זו בשלוש סוגים של שבות: א. שבות גרידתא, שבות במורה, 'שאין בהן לחלוחית מצוה'. ב. שבות דרשות, 'שהן קרובין למצוה'; ג. שבות דמצוה, 'שיש בהן מצוה גמורה'. אולם רוב החוקרים מניחים, שהפיסקה 'לאו הן משום שבות' משמשת כותרת לשני סוגים של שבות, שבות דרשות ושבות דמצווה, הנמנים במשנתנו. הסוג האחד – איסורי שבות דרשות... כגון 'לא עולין באילן...' – הקבוצה הראשונה במשנה. הסוג השני – איסורי שבות שיש בהם מצווה, כולל את שתי הקבוצות האחרונות שבמשנה, היינו 'לא דנין ולא מקדישין...'!" (ע"ע ר"ן אפשטיין, מלס"ת [= מבואות לספרות התנאים], עמ' 360 ואילך, המוצא שני שלבים בעריכת משנתנו).

- א. תו"ט ד"ה כל אלו ביו"ט אמרו ק"ו בשבת: "ה"ק כי איתנו בי מדרשא לענין יו"ט מיתנו, וק"ו בשבת. וברישא דקתנו כל שחייבין כו' בשבת חייבים עליו ביו"ט ר"ל אחרים שלא הוזכרו במשנתנו זאת." עמדי על הקושי בדברי המשנה, ועל תירוצו של בעל התו"ט.
- ב. ר"י הלוי, דורות ראשונים, ג, קכו ע"א דוחה את תירוצו של התו"ט, ומציע (על פי שיטתו ש'יסוד המשנה' נסדר בימי אנשי כנסת הגדולה) שמשנתנו נערכה בשני שלבים" יסוד המשנה נשנתה במסגרת של הלכות שבת ועורך מסכת ביצה התאים משנתנו למסגרתה עם דגש על איסורי שבות ביו"ט דווקא. ב'שרידי אש' ח"ד, עמ' רנב ואילך דוחה את דברי הלוי ומרחיב בהסבר דברי התו"ט: "הוא מבחין במשנה זו שתי בבות שונות שנצטרפו בזמן מן הזמנים והיו לאחדים. בבבא ראשונה: 'כל שחייבין עליו משום שבות... בשבת חייבין עליו ביו"ט'. זהו כלל בהלכות שבות, הבא ללמדנו על סוגי השבות שישנם ושאינן ביניהם הבדל בין שבת ליו"ט... ובבא שניה עוסקת בפירוט סוגי השבות ובמיוניהם: 'לא עולין באילן... ולא מגביהין תרומה ומעשר'. בבא זו לא נשנתה לכתחילה בקשר לבבא ראשונה, אלא נשנתה לגבי יו"ט... המסדר האחרון ראה צורך להוסיף לבבא זו את הפסקא 'כל אלו ביו"ט אמרו, ק"ו לשבת', לאמור, שהלכות אלה נוהגות גם בשבת." מה דומה ומה שונה בין שני הפירושים?
- ג. הבבלי לו ע"ב ואילך מנמק איסורי השבות בסידרה של 'גזירות שמא...', אך גילת, עמ' 89 ואילך מראה שבמקורות הארצשיראליים רואים את האיסורים האלה כאסורים מבחינה עקרונית (דאורייתא), כגון: "שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול", שבינת בהמתו, איסור קניין בשבת ועוד. הרמב"ן בפירושו לויקרא כ"ג, כד (וכן בתחילת הדרשה לר"ה ד"ה עכשיו) מסביר שאיסורי 'שבות' יסודם במצוות עשה דאורייתא לשבות (כלומר: לא מספיק להימנע מל"ט מלאכות, אלא יש להימנע מהפרת ה'שבתון' גם בדברים שאין בהם משום 'מלאכה'), ואחר כך הוסיפו חכמים גם גזירות ספציפיות על ה'שבותים' הספציפיים הנמנים במשנה.
- 1) מדוע, לדעת הרמב"ן, ראו חכמים לנכון לגזור על איסורי 'שבות', והרי היו כבר אסורים מדאורייתא מקודם לכן?
- 2) מה דומה ומה שונה בין דברי המקורות הארצשיראליים ושיטת הרמב"ן?
3. יהודה שיפמן, הלכה הליכה ומשיחיות בכת מדבר יהודה, עמ' 99-100 מביא את ההלכה של הכת, בברית דמשק יא:5-6 שתחום שבת הוא אלף אמה, אך רועה בהמות רשאי ללכת איתם עד אלפיים אמה, ומכאן הזיקה בין ההלכה שלהם להלכה שבמשנתנו: "בעוד שבמשנה נקבע ש'הבהמה... כרגלי הבעלים' (מ"ג), את ההלכה בכת אפשר לנסח הפוך: הבעלים כרגלי הבהמה." הסבר/י את המחלוקת בין שתי השיטות – במה הוא מעוגן, לדעתך?
4. מצאי הקבלות בין פ"א לפ"ה (במיוחד מ"ז, אבל גם משניות אחרות) – מה זה מלמד על מבנה המסכת?
- א. עמדי על המבנה של פ"ה. מדוע נדונים הנושאים האלו בפרק המסכם של המסכת?
- ב. האם יש הדים בפרקנו לפרקים נוספים של המסכת?
5. עמדי על המבנה של המסכת – כיצד סודרו פרקי המסכת?

מסכת תענית פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1

1. ר"ז פרנקל, דרכי המשנה, עמ' 312: "במסכת תענית שני הפרקים הראשונים טובים על ענין התעניות על הגשם, והתנא מקדים כעין פתיחה, 'מאימתי מזכירין גבורות גשמים וכו' עד מ"ג, וממ"ד ואילך יורד אל עיקר כוונת המסכתא הגיע י"ז במרחשון ולא נענו". לעומתו כותב ר"ן אפשטיין, מלס"ת, עמ' 46 כותב כי מ"א-מ"ב הן הוספה, "כי המסכת התחילה תחילה: בשלשה במרחשון שואילין את הגשמים, כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת (ודברי ר"ג נוספו, או שהוא ר"ג הזקן).
- א. על מה מבסס כל אחד מהחוקרים את דבריו, ומה המחלוקת העקרונית ביניהם? – אצל אפשטיין, שים/י לב למילים המודגשות, והסבר/י את הבעיה שהוא מתמודד איתה במילים הממוסגרות).
- ב. עם איזו דעה את מסכימה, ומדוע? התייחס/י בתשובתך, בנוסף על תוכן המשניות, גם לבחנים לשוניים, כגון אוצר המילים של שני הקבצים, ולדוגמה – מה המילים המנחות של המשניות הראשונות (שני זוגות מילים)?
- ג. עמדי על התחלפות המשמעויות של אחד מזוגות המילים המנחות, ונסי להסביר את הסיבה למרכזיותן של המילים הללו.
- ד. עורך המשנה מחבר בין שני הקבצים (המבוא/ההוספה וגוף הפרק) באמצעות עיצוב לשוני מיוחד: עמדי על 'חתימה מעין פתיחה' בפרק כולו ועל משחק לשוני המחבר בין המשנה האחרונה בקובץ הראשון למשנה הראשונה בקובץ האחרון.
- ה. מה הסיבה שביקש עורך המשנה לחבר בין שני הקבצים האלה? תשובה אחת קשורה לרצף התאריכים בין השניים, ברם יש לשים לב גם לזיקה רעיונית ביניהם: מה הקשר בין התפילות של הקובץ הראשון לתעניות של הקובץ השני (מתי מתענים, ומדוע)?
2. המונח 'סימן קללה' הוא יחידאי לפרקנו – במקומות אחרים (ברכות פ"ה מ"ה, תוספתא סוכה ב:ו, בבלי סוכה כח ע"ב – כט ע"א, ועוד) מופיע 'סימן רע'. מדוע נקראים גשמים שלא בזמנם 'סימן קללה'? (תני דעתך לנקודות הבאות: א. סוכה פ"ב מ"ט מבהירה כי 'סימן קללה' אינו ההימנעות משיבה בסוכה בלבד, אלא השלכותיו הרוחניות של הגשם בחג. ב. מדוע פרקנו פותח עם הביטוי 'גבורות גשמים' – מה ייחודו של הגשם? ג. ר"ד סולובייצ'ק, שעורים לזכר אבא מארי, ב, עמ' קצו, המציין כי "בחוף לארץ אין לעצירת גשמים משמעות מיוחדת מעבר לכל צרה", וזאת הסיבה שאין דיני תענית ציבור נוהגים אלא על עצירת גשמים ורק בא"י [גמרא יב ע"ב].
3. ר"ן אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 715 מציין כי עדי הנוסח הארצישראליים של המשנה גורסים בטיעונו של רבי אליעזר: "אף הוא אינו אומר אלא משיב הרוח ומוריד הגשם בעונתו" – האם יש ההבדל עקרוני בין גירסה זו לגירסת הדפוס, ואם כן – מהו?
 - א. אפשטיין תולה את חילוף הגירסה בשיטתם של הבבלי והירושלמי: "הבבלים (ד ע"א-ע"ב) סוברים ש'שאלה לחוד והזכרה לחוד', וכך תירצו את הניגוד בין רישא לסיפא (בשיטת ר' יהודה במ"ב), אבל בני א"י אומרים 'מקום שמזכירין שואלין' (ירושלמי סד ע"א) ומיישבים את הניגוד על ידי 'תרי תנאי' (א.ו. וכן מובא גם בבבלי שם עולא, והשווה שני הסברים בקהתי ל'אין שואלין' ברישא של מ"ב) – הסבר/י את דבריו.
 - ב. לכאורה ברור מהמשנה ברכות פ"ה מ"ב שיש להבחין בין הזכרה לשאלה, ועל כן קשה: מדוע יש אמוראים הסבורים שהמשנה משתמשת בלשון 'שואלין' כשמשמעה 'מזכירין'? ייתכן שהתשובה נעוצה בבעיה בסדר הבבות במ"א-מ"ב – איזו, וכיצד – ועיני פירושו של אלבק לרמ"ב: "ולא הובאו הדברים כאן אלא כמאמר מוסגר, להשמיענו שר' אליעזר מודה בשאלת הגשמים, שאין זמנה אלא סמוך לגשמים" (גישה דומה הוצעה על ידי י')

- פרנקל, נתיבות 15 [תשל"ט], עמ' 135 ואילך, המבסס את פירושו על מקבילת המשנה בבבלי ב ע"ב).
- ג. מה סיבת ההבחנה בין שאלה להזכרה שאלבק הצביע עליה - מדוע שאלת הגשמים צמודה לעונת הגשמים, ואילו ההזכרה הוקדמה לחג?
4. ברייתות בבבלי (ב ע"ב) ובירושלמי קושרות את מחלוקת ר' אליעזר ור' יהושע למצוות לולב ('משעת נטילתו' או 'משעת הנחתו') ולניסוך המים. לכאורה יש להקשות נגד ר' יהושע: כיצד עושים בחג הסוכות מצוות של ריצוי מים, כגון לולב וניסוך המים, שעה שהגשמים הם 'סימן קללה'? כיצד ניתן לחלק, לדעת ר' יהושע, בין ריצוי דרך עשיית מצוות ריטואליות לריצוי דרך תפילה?
- א. מדוע אין ר"א מקבל את ההבחנה הזאת של ר' יהושע? הסבר/י את המחלוקת העקרונית בין שני התנאים.
- ב. ר"ד גילת בספרו על ר"א בן הורקינוס, מפנה את תשומת לבנו למסורות המלמדות שר"א החמיר מאוד בענייני ישיבה בסוכה, כולל פסיקתו שיש לחזור לסוכה אחרי פסיקת הגשמים (כט ע"א), ומציע שר"א בא לדחות את הרעיון שגשם בחג הוא סימן קללה - האם הבנה זו בשיטת ר"א תואמת את משנתנו?
5. בתוספתא תענית פ"א ה"ב: "מימתי שואלין את הגשמים? משתגיע זמנה של רביעה", ובהמשך (ה"ג) נחלקו התנאים מתי זמנה של רביעה, תוך הבחנה בין רביעה 'ביכורה', 'בינונית', ו'אפלה'. בין התאריכים שהוזכרו כזמן רביעה הם: ג, ז, יז במרחשון, ר"ח כסלו. כיצד נוכל להבין, על פי זה, את מחלוקת ת"ק ור"ג במ"ג? האם הבנה זו נסתרת על ידי הנימוק שנותנת המשנה לשיטת ר"ג?
- א. "כדי שיגיע אחרון שבישראל לנהר פרת" - בתפילת הכוהן הגדול ביה"כ התפלל שלא ישגיח ה' בתפילת עוברי דרכים. האם דברי ר"ג כאן עומדים בסתירה לכך? הסבירי.
6. גם התאריכים של מ"ד-מ"ה ניתנים להסבר על פי התוספתא שהובאה בשאלה 5 - כיצד? א. חלקי את סדרת התעניות במ"ד-מ"ז לפי אופיין ולפי הפתיח שלהן במשנה - האם יש התאמה בין שתי החלוקות?
- ב. מדוע משנה המשנה את הפתיח, ומדוע רק אחרי סדרת התעניות של מ"ה? האם שינוי הפתיח עשוי ללמד על שינוי בסיבה שיש להתענות?
- ג. על פי שתי השאלות הקודמות, הסבר/י את השינויים באופיין של התעניות (ניתן לחלק את השינויים לשלושה חלקים: זמן התענית, העינויים, ביטויים ציבוריים של התענית).
7. הגמרא יד ע"ב מביאה ברייתא: "אין גוזרין יותר משלש עשרה תעניות על הצבור לפי שאין מטריחין את הצבור יותר מדאי, דברי רבי. רשב"ג אומר: לא מן השם הוז זה, אלא מפני שיצא זמנה של רביעה" (נפקא מינה אם צמים יותר מ-13 תעניות על שאר צרות של פ"ג) - מה המחלוקת העקרונית בין שני החכמים?
- א. ביטוי המופיע במ"ז עשוי ללמד על סיבה נוספת, עקרונית יותר, לא להרבות בתעניות מעבר לגבול מסוים - מהו הביטוי ומהי הסיבה?
- ב. כיצד נסביר את התנהגותם של היחידים במ"ז, לפי כל אחד משלושת ההסברים?
8. האם דומה 'סימן קללה' במ"ז ל'סימן קללה' במ"א? על מנת לענות על שאלה זו, עייני בפסוק המובא במשנה ובהקשרו.
9. סכמי את מבנה הפרק, תוך עמידה על עיצובו הלשוני: חתימה מעין פתיחה, מילים מנחות, משחקי לשון, מבנה כיאסטי לחלק השני של הפרק. שים/י לב במיוחד למשחק לשוני בין המילה 'תענית' למילים אחרות בפרק.

מסכת תענית פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. מדוע, לדעתך, נהג 'סדר תעניות' של פרקנו רק בשבע תעניות האחרונות? צרפי לכאן את תשובתך לשאלה 5.
2. הגמרא מביאה הסברים למעשים הסמליים המתוארים במ"א (עייני קהתי). התוכלי לחשוב על משמעות סמלית נוספת להוצאת התיבה ממקומה ולמתן אפר מקלה עליה ועל ראשי הציבור וראשי מנהיגיו?
 - א. התוספתא פ"א ה"ח מביאה 'דברי כיבושין' שונים מאלה המובאים במ"א – כיצד יש להבין זאת? (השאלה העקרונית העולה כאן מצויה גם בסנהדרין פ"ד מ"ה).
 - ב. דומה כי אין זה מקרה ששתי הגירסאות של 'דברי הכיבושין' מבוססות בעיקר על דברי הנביאים – מדוע?
3. מצאי הקבלות לשוניות וענייניות בין מ"א למ"ב – מה הזיקה בין שתי המשניות?
 - א. במה שונים שני הזקנים, וכיצד מתאים כל אחד לתפקידו?
 - ב. האם קיימת סתירה בין לב קרוע ללב שלם? תן/י תשובה 'ליטאית' (שני דינים) ותשובה 'חסידית' (רמ"מ מקוצק) לשאלה זו.
 - ג. בשתי המשניות ניתן לעמוד על מטרה כפולה של תענית ציבור: תשובה ותפילה. על פי ניתוח שתי המשניות - מה הזיקה בין שתי המטרות?
 - ד. בפ"א עמדנו על הזיקה בין תפילה לתענית – התוכלי לקשור בינה למטרה הכפולה של התענית בפרקנו?
4. יוסף היינימן, התפילה בתקופת התנאים והאמוראים, עמ' 96 טוען "שתפילות תעניות המיוחדות היו במקורן בעיקר תפילות גשם" – האם הברכות המתוארות במ"ג-מ"ד מחזקות טיעון זה?
 - א. האם מחלוקת ר' יהודה ות"ק במ"ג רלוונטית לשאלה הקודמת?
 - ב. מדוע, לדעת ר' יהודה, אין זכרונות ושופרות מתאימים לתענית? מדוע ת"ק חושב שהם כן מתאימים?
 - ג. עמדי על נקודות דמיון ושוני נוספים בין ר"ה לתעניות – היעזרי בר"ה פ"ג מ"ג ואילך.
5. מהו הפזמון החוזר בחתימותיהן של הברכות, וכיצד מתחבר רעיון זה לגואל ישראל?
 - א. כיצד מתחבר רעיון זה לרעיונות היסוד של תעניות הרמוזים במקומות נוספים במסכת?
 - ב. נח חכם, תעניות ציבור בתקופת הבית השני (עבודת גמר), עמ' 42, הע' 124 עומד על מבנה כיאסטי של שבע הברכות המיוחדות של מ"ד (את יהושע ואת אליהו הוא מקשר דרך 12 האבנים המופיעות בשני הסיפורים) – עמדי על המבנה, ונתחי את משמעותו. (שים לב במיוחד לקצוות ולמרכז של המבנה הכיאסטי, ותני דעתך לנקודות הבאות: שמואל במצפה הוא המקרה היחידי של צום המתואר כאן; התפקיד המרכזי של המילה 'צעקה').
6. חכם, עמ' 82 מביא חוקרים הסבורים כי 'סדר התענית' נהג רק בהר הבית, ולדעת היינימן, עמ' 96-97 "סדר תעניות לא הועתק לגבולין אלא לאחר החורבן" – האם יש הוכחה לדעתם ממ"ה?
 - א. חכם, עמ' 83 ואילך מסכים שהתענית בהר הבית היתה אירוע מרכזי, אך מביא הוכחות ממשניות שונות במסכת – כולל בפרקנו – שהתענית נהגה גם בגבולין (עייני למשל פ"ג מ"ו). הוכיחי את שתי הטענות.
 - ב. על מרכזיות המקדש בסדר התענית ניתן לעמוד מתיאור סדר התענית עצמו במ"א-מ"ד. מה הסיבה לכך? (תני דעתך לקשר בין הרעיון המרכזי של התענית לחורבן המקדש).
7. מ"ו-מ"י עוסקות בעניינים שונים ממ"א-מ"ה. התוכלי לעמוד על נקודות חיבור בין שני חלקי הפרק?

- א. לכאורה אין מקומה של מ"ז במסכת תענית – מדוע הובאה כאן? חוץ מהקשר האסוציאטיבי ('אגב גררא') הברור, עמדי על קשרים נוספים בין משנה זו למשניות נוספות בפרק ובמסכת (אחת בפ"א ופ"ד מ"ז).
- ב. אשר לשייכותה של מ"ח לכאן, תנ"י דעתך לשתי נקודות: (1) גם משניות אחרות בפרק עוסקים במעמד של תענית 'לפני' ו/או 'אחרי'; (2) הימים הרשומים במגילת תענית שייכים לעולם של בית שני, ורובם (חוץ מפורים וחנוכה) התבטלו אחרי חורבן הבית.
- ג. אפשר להבין את מ"ט-מ"י כנספח של פ"א-פ"ב. האם יש למשניות הללו קשר תוכני, ספרותי ו/או רעיוני לחלק השני של פ"ב?
- ד. מהו הרעיון/ות המרכזיים העשויים להסביר מדוע צורפו שני החלקים של פ"ב?

מסכת תענית פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. שווים פתיחת פ"ב ופתיחת פ"ג בפתיחתם – תופעה רווחת בפרקים סמוכים במשנה (נתקלנו בתופע דומה במסכת שבת...). האם משמעות 'סדר תעניות' שווה בשתי המשניות? נמקי את דבריך.
2. חלקי את הפרק לקבוצות – היעזרי בפתיחי המשניות.
- א. מהם הנושאים השונים של הפרק, ולפי איזה סדר הובאו?
- ב. עמדי גם על מעברים מקבוצה לקבוצה בפרק.
- ג. ר' אריה סטריקובסקי, נטועים ב' (תשנ"ה), עמ' 33 עומד על הזיקה בין הצרות המנויות במ"ג-מ"ה לתפילת שלמה במל"א ח', לה ואילך. צייני גם אלו מקרים הוסיפה המשנה.
- ד. סטריקובסקי, שם, כותב כי מ"ח-מ"ט הן 'תפנית באווירת הפרק ובמסכת כולה', ורואה במשניות הללו חתימה ליחידה של שלושת פרקי המסכת הראשונים. מאידך, הוא מראה כיצד המשנה משלבת את סיפור חוני המעגל במהלך העניינים של הפרק. עמדי על שני הממדים האלו בעריכתן של מ"ח-מ"ט.
3. יש בפרק זה שני שימושים במילה 'מתריעים'. בחלק מהמשניות היא מציינת תענית + התרעה, ובחלקן היא מציינת התרעה בלבד. מדוע משתמשים בפרקנו ב'התרעה' לציין תענית?
- א. שמא השפיע על השימוש במילה 'התרעה' בפרקנו המקור הבא: "ר' עקיבה אומר: אין לי אלא מלחמה, שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וספינה מיטרפת בים מניין? ת"ל על הצר הצר אתכם – על כן הצרה שלא תבוא על הציבור" (ספרי פ"ו = פרשת החצוצרות).
- ב. היכן שהמשנה מבחינה בין תענית להתרעה, מה משמעותה ותפקידה של כל אחת מהן?
4. סטריקובסקי, עמ' 34 כותב: "בעוד שירידת הגשמים בלוד (מ"ט) מלמדת על כוחה של תפלת צבור, הרי הסיפור על חוני מלמד על כוחה של תפלת יחיד" – במקום אחר במסכת מצאנו הנגדה בין הצבור ליחיד. היכן? כיצד מזכיר חוני את ה'יחידים' שם? (התייחס/י בתשובתך גם לנקודה הבאה: 'נידוי' בסמ"ח מזכיר ביטוי מסוים מספ"א – איזה ומדוע?)
- א. איזה פגם מצא שמעון בן שטח בהתנהגותו של חוני? התבססי על לשון הסיפור.
- ב. כיצד הפגין הקב"ה שגם הוא אינו מרוצה לגמרי מהתנהגותו של חוני?
- ג. אם כן – מדוע נתרצה הקב"ה לתביעותיו של חוני?
- ד. סטריקובסקי, עמ' 37 ואילך מציע "שחוני חטא לא (רק) במה שאמר אלא גם במה שלא אמר" – מה היינו מצפים מחוני שיאמר? התבססי בתשובתך על 'סדר תעניות' של פ"ב.
- ה. משנת חוני המעגל מציינת תמונה אחרת (אגדית) של תענית מזו שראינו לאורך המסכת – מה השוני, ומה מלמדת המשנה כאשר היא מציבה בסוף פ"א-פ"ג את הסיפור הזה?
5. במ"ח-מ"ט יש הדים למשניות אחרות בפרק – אלו, ומה משמעם?
- א. יש קישור ספרותי בין מ"ט לסוף פ"ב – איזה, ומה משמעו?

ב. "ועשו יום טוב... וקראו הלל הגדול" – כאן נסגר מעגל עם פתיחת המסכת: כיצד?

מסכת תענית פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4

1. מ"א היא נספח לענייני תענית, והיא מלמדת שני דינים חדשים של תעניות: נעילה ונשיאת כפיים בכל תפילות היום (לפי הירושלמי, לומדים גם שבתעניות התפללו מוסף). כיצד משתלבים שני הדינים האלה עם אופייה של התענית שמצאנו במסכת? (באשר לנשיאת כפיים – מה הזיקה בין תפילה לנשיאת כפיים?)
2. בהקדמה למ"ב מעיר קהתי: "אגב המשנה הקודמת באה משנתנו לבאר עניין מעמדות" – האם יש לעניין המעמדות קשר נוסף למסכת תענית?
 - א. במה שונה התענית המתוארת כאן משאר התעניות של המסכת? האם תענית זו עשויה ללמד משהו חדש על מושג התענית?
 - ב. בסוף מ"ד יש קישור ספרותי למ"א – מהו?
 - ג. בסוף מ"ד מופיע מושג שהופיע במקומות אחרים במסכת – מה ניתן ללמד מקישור ספרותי זה?
3. מ"ד מובאת בפרקנו כנספח למ"ב-מ"ג – כיצד? עמדי על קישורים נוספים בין משנה זו למ"א-מ"ג.
 - א. מ"ד גם מתקשרת לספ"ג – כיצד?
 4. מ"ה מובאת כנספח למ"ד – כיצד?
 - א. המסורת על קרבן עצים מושרשת בנחמיה י', לה ומתועדת ביוספוס, מלחמות היהודים ב, יז, ו ובמגילת תענית, לסכוליון על ט"ו באב כתוב: "בראשונה התקינו להם את יום תשעה באב שיהו מביאין בו קרבן עצים. אמרו חכמים למחר כשיעלו הגליות אף הם יהו צריכים להביא. התקינו להם חכמים את יום חמשה עשר באב שיהו מביאין בו קרבן עצים" – האם גם במשנתנו יש רמז שט"ו באב הוא היום העיקרי של קרבן עצים?
 - ב. המאירי: "ואמר על זה שהיה עקרון (של המשפחות המנדבות את העצים) כהנים ומקצת ישראלים מתערבין עמהם והם היו ידועים גם כן, ומפני זה היו קורין להם זמן עצי הכהנים והעם" – הציעי פירוש אחר לביטוי המעוגן טוב יותר בלשון המשנה.
 - ג. ר"ן אפשטיין, מחקרים בספרות התלמוד ובלשונות שמיות, א, עמ' 1 ואילך מפרש "זמן עצי כהנים והעם – בתשעה (כך בכתבי היד הטובים)" = בתשעה באב. במה שונה פירושו מהפירוש הרגיל, וכיצד פירושו מהדק את הזיקה בין משנתנו לסכוליון של מגילת תענית?
 - ד. דברי אפשטיין והזיקה של משנתנו למגילת תענית גם עוזרת להדק את הקשר בין מ"ה להמשך הפרק, ובמיוחד לאור דברי ר"י תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 400, השואל: "מדוע קבעו (בזמן בית שני) דווקא את יום תשעה באב, יום האבל הלאומי, כיום קרבן העצים? והתשובה המתבקשת היא, שהם רצו לקיים בזה את דברי זכריה הנביא, שארבעת הצומות יהיו 'לששון ולשמח ולמועדים טובים' (ח:יט)".
 5. סטריקובסקי, עמ' 39, מעיר כי מ"ו מתחברת למ"ה בכך ששתיהן פותחות בציון מספר – האם זה מסמן קשר רעיוני בין שתי המשניות?
 - א. התענית בשני הימים האלה נקבעה מסביב להבקעה העיר' ו'חרב הבית' – אפייני את ההבדל בין שני האירועים שעליהם מתאבלים והסבר/י מדוע קבעה המשנה שני תאריכי אבל מסביב לסידרה אחת של אירועים.
 - ב. שאר האירועים צוינו בשני התאריכים על מנת להמחיש את דברי ר' יוסה בתוספתא פ"ג ה"ט: "מגלגלין זכות ליום זכיי וחובה ליום חייב". האם דברי ר' יוסי מבטאים את הצורך לא להרבות בימי אבל, או רעיון רוחני-מטפיזי? התייחס/י גם לשאלות הבאות.

- ג. מתברר מהתוספתא (פ"ג ה"י) והדיון התלמודי (בבלי כח ע"ב ואילך) כי לא כל התאריכים מדויקים לגמרי (עייני היטב בתאריכים במל"ב כ"ה, ג"ד, ח-ט; ירמיהו נ"ב, ו-ז, יב וראי כיצד התוספתא מיישבת את הקשיים), ולא לגבי כל אירוע יש לנו מסורת ידועה וברורה. שמא פעלה כאן 'מגמתיות' מסוימת של חז"ל לצרף לשני הימים האלה אירועים הקרובים אליהם בתאריכים, גם אם לא ברור שהתאריך זהה, ואם כן – כיצד זה משפיע על תשובתך לשאלה הקודמת?
- ד. התאריך י"ז בתמוז להבקעת העיר שייך לבית שני ולא לבית ראשון (מה התאריך של בית ראשון, על פי המקרא [והבבלי]?) – מדוע מתייחסת משנתנו לתאריך של בית שני ולא זה של בית ראשון?
- ה. לכאורה יש להניח שגם בתשעה באב האירוע העיקרי שאנחנו מציינים הוא חורבן בית שני, ואם כן משותף לרשימות של שני התאריכים מבנה ספרותי: האירוע החשוב ביותר הוא השלישי = האמצעי. דומות שתי הרשימות גם באשר לאירוע הראשון – כיצד, ומדוע?
- ו. השווה/י את שני האירועים הראשונים לשני האירועים האחרונים ברשימה של י"ז בתמוז, ועמדי על המבנה הספרותי של הרשימה כולה. האם אופיים של ארבעת האירועים דומה לאופיו של האירוע המרכזי (עייני שאלה א)?
- ז. האם אופיים של האירוע הראשון ושני האירועים האחרונים בתשעה באב דומה לאופיו של האירוע המרכזי?
- ח. סכמי את אופיים של שני הימים, כפי שעולה מתשובותייך לשאלות הקודמות, וסכמי את תשובתך הסופית לשאלה א.
6. הביטוי 'ממעטין בשמחה' (סמ"ו) אינו מוגדר במשנה במדויק, ברם הוא מזכיר מונח מסוף פ"א (תופעה דומה, הקבלה בין סוף הפרק הראשון לסוף המסכת, קיימת גם במקומות אחרים, כגון מסכת קידושין) – איזה, והאם תורמת הקבלה זו להבנת 'ממעטין בשמחה'?
- א. ברייתא ביבמות מג ע"א: "קודם השבת שחל בה ט' באב, העם ממעטין בעסקיהם האם מלישא ומליתן, מלבנות ולנטוע, ומארסין אבל לא כונסין, ואין עושין סעודת אירוסין" – האם ברייתא זו מחזקת את תשובתך לשאלה הקודמת?
- ב. במ"ו-מ"ז מתקדם האבל במעגלים: חודש החורבן, שבוע החורבן, יום החורבן (כולל הערב לפניו – הסעודה לפניו [עייני תוספתא פ"ג ה"א]). היכן עוד קיימים 'מעגלים' דומים, ומה הזיקה למשנתנו? (יש להיעזר בסוף הסוגיא יבמות מג ע"א-ע"ב).
- ג. במה דומה ובמה שונה התענית במ"ו-מ"ז ביחס לתעניות המתוארות לאורך המסכת?
7. נוסף על ההסברים שבגמרא ליו"ט של ט"ו באב, הוצעו הסברים נוספים: (א) ר"ד שפרבר: הוא היום האחרון שאפשר לנטוע, ושנת הערלה הראשונה שלה תסתיים בר"ה הקרוב (צריכים שבועיים שהנטיעה תיקלט באדמה + 30 יום הנחשבים לשנה); (ב) רע"צ מלמד, פרקי מנהג והלכה, עמ' 41: ט"ו באב הוא היום השביעי מט' באב, ובו "מפסיקים את האבל ומתחילים בנחמה"; (ג) אלבק – בשל קרבן עצים של אותו היום (איזה הסבר בגמרא דומה להסברו של אלבק?). יש בחלק מההסברים האלה כדי לסייע בהבנת מיקומה של משנה זו בפרקנו – כיצד?
- א. גם 'יום הכיפורים' במ"ח עשוי לסייע בהבנת מיקומה – איזו תבנית ספרותית בפרקנו נוצרת על ידי כך?
- ב. פרופ' יונה פרנקל מסביר את מיקום משנתנו על סמך התוספתא בסיום המסכת: "אותן ימים [= יז בתמוז, וט' באב] עתידין להיות ימים טובים לישראל... וכל המתאבלים עליה בעולם הזה שמחין עמה לעולם הבא...". הוא מציע שברייתא זו שייכת לעריכה הקדומה של המשנה, ומשנתנו היא מעין 'תוספתא' עליה – אותם 'ימים טובים', שאין

- להם מקור ולא דפוס מוגדר בהלכה, ייראו כמו 'ימים טובים' שנחגגו על ידי העם באופן ספונטני בעבר. היכן במסכת שלנו מצאנו עוד 'יום טוב' דומה?
- ג. כפי שט"ו באב עשוי להיתפס כ'תיקון' לט' באב (רע"צ מלמד ועייני הסברים לט"ו באב בגמרא), ניתן לראות את יום הכפורים כ'תיקון' ל"ז בתמוז – כיצד?
- ד. יש גם לראות את מ"ח כ'סיום המסכת בדבר טוב', כפי שנוהגת המשנה בכמה מקומות. ייתכן שלעורך המשנה היתה סיבה מיוחדת לסיים מסכת תענית בדבר טוב, וסיבה זו נרמזת בתוספתא שהובאה בשאלה ב – מהי?
- ה. ר"ן אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 686-687 הראה, על פי בדיקת עדי הנוסח, שחלק מהמשנה שלפנינו הוא תוספת מאוחרת, על פי ברייתות, ולדעתו הגירסה המקורית היא: "ומה היו אומרות? בחור... תן עיניך במשפחה וכן הוא אומר: צאינה וראינה... וביום שמחת לבו" (= סוף המשנה), והוא מפרש "וכן הוא אומר" = הבחור אומר לבחורות. ד"ר פינחס מנדל, תעודה יא (תשנ"ו), עמ' 147-178 טוען שהמשנה המקורית הסתיימה עם "ובנות ירושלים יוצאות וחולות בכרמים", ולדבריו לא היתה כל מגמה רומנטית למחול זה, אלא – "מוזכרים המחולות, כמו 'כלי הלבן' של הבנים (כך, על פי כתבי היד – א.ו.), בתור סימן לשמחה שהייתה נהוגה באותם הימים". לדבריו, "שני הימים האלה – אחד מקורו בתורה ואחד מקורו במנהגי העם – קשורים קשר הדוק לבית המקדש, ובשניהם השתתף כל העם בירושלים". האם הקשר שמבקש המחבר לקשור בין הימים הטובים האלה לירושלים תואם את השימוש ב'יום טוב' במקומות נוספים במשנה (יומא דף #7, שאלה 4א)?
- ו. על אף שדרשת 'ביום חתונתו' – זה מתן תורה וכו' היא תוספת מאוחרת למשנה, נראה כי היא משתלבת יפה במוטיב מרכזי של המשנה – כיצד? (חשבי על י"ז בתמוז וט' באב).
8. סטריקובסקי, עמ' 42 מציע ניתוח של מבנה פרקנו: "פרק ד' משמיע את שיר השירים של תפארת בית ישראל בתקופת בית שני ומעלה את ההישגים הרוחניים של תקופה זו כשהם משורשרים זה בזה (פרטי: היכן ה'שרשור' של פרק זה? א.ו.)... האבל של החודש החמישי תוקן בבית שני באמצעות חמישה ימי קרבנות עצים, אך תיקונים אלו התבטלו על ידי עשרה אסונות שאירעו... מנחמנו התנא, לעתיד לבא יתקנו ימי האבל הללו על ידי חיזוקה של ברית סיני ובניין בית המקדש". מה דעתך?
- א. "ברית סיני ובניין בית המקדש" (תורה ועבודה) – היכן עוד במסכת פגשנו בצמד דומה?
- ב. נוסף על ה'שרשור' שבפרקנו יש גם 'חתימה מעין פתיחה' – מהו, ומה מוסיף למשמעות הפרק?
- ג. פרקנו גם מציג כמה תעניות, השונות באופיין מהתעניות של פ"א-פ"ג. מה דומה ומה שונה בין התעניות הללו?
- ד. פרקנו גם סוגר מעגל כרונולוגי במסכת: התעניות של פ"א שייכות לעונת החורף, ואילו המועדים של פ"ד שייכים (ברובם הגדול) לקיץ. שים לב במיוחד לזמן שבפתיחת המסכת ולזמן שבסיומה.
9. עמדי על המבנה של המסכת כולה. התייחסי, בית היתר, לנקודות הבאות:
- א. הקשרים בין פ"א לפ"ב, פ"ג לפ"ד.
- ב. מבחינה עניינית ורעיונית יש מקום לראות את פ"ג כמקביל לפ"א ופ"ד לפ"ב.
- ג. הקבלות בין ספ"ד ופ"א, כולל סגירת המעגל הכרונולוגי במסכת.

מסכת מגילה פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1

1. הרקע המקראי לפרקנו הוא במגילת אסתר פ"ט. ניתן לעמוד על חמשה שלבים בתהליך עיצוב והתקבלות החג, בפסוקים – (א) טז-יח; (ב) יט; (ג) כא-כב; (ד) כג, כז, כח; (ה) כט-לב. אפייני את השלבים.
 - א. השווה/י את דיני החג בשלבים א (יח), ב (יט) ו- ג (כב). התוכל/י לעמוד על מגמה רוחנית-רעיונית בהתפתחותו של החג? (שאלות אלו נדונו במאמרי, "דברי שלום ואמת", בתוך: הדסה היא אסתר, עמ' 124 ואילך).
 - ב. בפסוק יט מופיע פרט תמוה – הציון של 'היהודים הפרזים'. מדוע מייחדת המגילה את הדיבור רק בהם, ומה עשו יהודים שבערים מוקפות חומה? הראשונים העלו הצעות שונות: לדעת הרמב"ן, מקופות חומה בארץ ישראל לא חשו בסכנת השמדה, ועל כן לא חגגו את הפורים (כמו בהוה אמינא של הבבלי ב ע"ב: "ואימא פרזים ב"ד, מוקפים כלל לא") עד שמרדכי תיקן את הפורים כחג לאומי המחייב את כולם (כלשון הבבלי שם: "ולאו ישראל ניהו"), ואז ייסד מרדכי שיישמר ייחודן של המקופות חומה על ידי תיקון יום מיוחד, יום ט"ו, עבורן. המאירי והר"ן מעגנים את ההבחנה בין פרזים למוקפות חומה ברצון לחלוק כבוד לערים מוקפות חומה על ידי קביעת יום מיוחד לחגיגה שלהן, ונתלו חכמים ביום חגיגת הפורים בשושן בקביעת אותו יום מיוחד (ויש כמה הבדלים בין שני הראשונים הללו, ע"ש).
 - ג. מצווה אחת ממצוות חג הפורים איננה מוזכרת במגילה – איזו? האם ניתן למצוא לה רמז(ים) בלשון המגילה? (חז"ל לומדים אותה מלשונה של ט', כח – כיצד?)
2. "כרכים המוקפים מימות יהושע בן נון" – בתוספתא מגילה פ"א ה"א: "ר' יהושע בן קרח אומ' מימות אחשורוש", ועייני קהתי שהביא שלושה טעמים לשיטה שבמשנה.
 - א. שים/י לב לנוקודות הבאות: (1) המילה 'חומה' חוזרת במ"א בפרקנו (באיזה הקשר?), ובכך נוצרת 'חתימה מעין פתיחה' בפרקנו; (2) בשני מקומות נוספים במשנה מובאות הלכות הקשורות ל'ערים מוקפות חומה': כלים פ"א מ"ז: "עיירות המוקפות חומה מקודשות ממנה... לפנים מן החומה (= של ירושלים) מקודש מהם"; ערכין פ"ט מ"ו: "בתים (שבערים) מוקפות חומה מימות יהושע בן נון כגון קצרה הישנה של צפורים... וירושלים" – לאיזה עניין קשורה עיר מוקפת חומה בשתי המשניות הללו?
 - ב. מתוך שתי הנקודות ניתן לעמוד על משמעותה של 'עיר מוקפת חומה' – מהי, וכיצד רעיון זה עשוי להתקשר לחג הפורים?
 - ג. האם הקשר של רעיון זה לחג הפורים מובן יותר לאור מדרשים הקושרים את המגילה לחורבן המקדש ובניינו, כגון: 'כלים מכלים שונים' (אסתר א', ז) = כלי המקדש (מגילה יב ע"א); "עד חצי המלכות ותעש (אסתר ה', ו) – חצי המלכות ולא כל המלכות, ולא דבר שחוצץ למלכות, ומאי ניהו – בנין בית המקדש" (טו ע"ב)?
 - ד. מדוע שונה חג הפורים משאר החגים בכך שלא כל העם חוגגים אותו בתאריך אחד?
3. מדוע קוראים הכפרים ב'יום הכניסה'? האם הסיבה לכך משתמעת מההגדרה במ"ג של כפר?
 - א. מדוע אין מקדימים ליום הכניסה גם את שאר מצוות היום (מ"ג)? מה ההבדל העקרוני בין קריאת המגילה למצוות היום בעניין זה?
 - ב. מה ההבדל העקרוני בין קריאת מגילה (מקדימין ולא מאחרין) לארבע המצוות שבהן מאחרין ולא מקדימין? שים/י לב שארבע המצוות מתחלקות לשתי קבוצות – כיצד?
4. הבבלי ו ע"ב מביא דעה תנאית החולקת על משנתנו וסוברת שלכתחילה יש לקרוא את המגילה באדר ראשון – לפי ההיגיון הפשוט, איזו דעה הגיונית יותר: שחודש 'אדר' יהיה החודש השנים עשר, או חודש העיבור (= השלושה עשר)?

- א. הבבלי מנמק את סברת התנא של משנתנו: "מסמך גאולה לגאולה עדיף". האם ניתן להסביר שיטה זו, לאור דברים אחרים שלמדנו על חג הפורים ומקרא מגילה?
5. במ"ה – מ"א מובאים שנים עשר 'אין בין'. בתוספתא לפרקנו יש עוד 23. על כן נראה כי, חוץ מהשיקול המנומטכני (עזר לזיכרון), היו שיקולים נוספים בבחירת מקרי ה'אין בין' שיובאו בפרקנו. במאמרי בנטועים ג' (תשנ"ו), עמ' 74 ואילך הראיתי כי אסוציאציות לשוניות בין המשניות יוצרות תבנית ברורה, המראה שלפנינו שתי קבוצות של שלוש משניות המקבילות זו לזו, עם משנה בודדת באמצע:

ה יום הכיפורים		ט יום הכיפורים
ו נדרים ונדבות		י נידר ונידב
	ח	
ז הרואה		י"א בכל הרואה

- א. אלו משניות מתייחסות למקדש, ואלו מתייחסות לתחומי הלכה שמחוץ למקדש?
- ב. אלו משניות מתייחסות לתקופות הסטוריות שונות?
- ג. לאור שתי השאלות הקודמות, האם ניתן להבין את החלוקה בין מ"ה-מ"ז למ"ט-מ"א? לאיזה מן הקבצים שייכת מ"ח?
- ד. מ"ה עוסקת בקדושת זמן, מ"ח בקדושת כתבי הקדוש ומ"א בקדושת מקום. היכן ניתן למצוא את המשולש הזה במ"א-מ"ד?
6. האם יש לראות קשר בין בחירת עורך המשנה להבליט מצווה מסוימת ממצוות חג הפורים לאופן שבו העורך עיצב את סידרת ה'אין בין'?

מסכת מגילה פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. מ"א-מ"ב מתחברות למ"ח בפרק הקודם – כיצד? מה משמעות הקשר הזה?
- א. משניות אלו גם מזכירות משניות מתחילת פ"ב של מסכת ברכות – כיצד, ומה משמעות הקשר?
- ב. רישא של מ"ב גם מתחברת לראש השנה פ"ג מ"ז, ומעניין שגם משנה זו רומזת למשנתנו.
2. לכאורה נראה כאילו אין מ"ג המשך הגיוני של מ"א-מ"ב (מדוע?), אך ניתן לראות בסיפא של משנה זו ("מהיכן קורא אדם את המגילה...") המשך של דברים שנאמרו במ"א-מ"ב – כיצד?
- א. תוספתא פ"ב ה"ג: "נכנס לבית הכנסת ומצאן שקראו חציה וגמר עליהן לא יחזור ויקרא מראשה ועד אותו מקום, אלא מתחיל מראשה וגומר עד סוף...". כיצד עוזרת תוספתא זו להבין את הקשר בין הסיפא של מ"ג למ"א-מ"ב?
- ב. ר"ח אלבק במבוא למסכת, עמ' 350 ור"י תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 340 מתארים כיצד, מתוך חביבותה של המגילה, התפתחו מנהגים שונים לקרוא את המגילה כמה פעמים ו/או לקרוא אותה חלקים חלקים. לאור המנהגים האלה ניתן לעמוד על זיקה בין הרישא והסיפא של מ"ג, העשויה לתרום להבנת מיקומה של הרישא כאן – כיצד?
- ג. כיצד מתחברת מ"ד למ"ג? לאיזה חלק ממ"ג היא מתחברת באופן מובן יותר?
3. הרישא של מ"ג מתחברת, לכאורה, באופן טבעי לפ"א. מדוע נדחתה לפרקנו – האם ניתן לעמוד על עניין חדש או דגש חדש במשנה זו, לעומת משניות פ"א? איזה מרכיב נוסף של מצוות קריאת המגילה בא לידי ביטוי בפרקנו, והיכן?

- א. בפרק א' מצאנו שלושה מרכיבים (וניתן גם לומר: שלושה מוקדי קדושה) בהלכות פורים: מקום, זמן, וכתבי הקודש. כיצד והיכן באים שלושת המוטיבים האלה לידי ביטוי בפרקנו?
- ב. האם השאלות הללו תורמות להבנת מבנה פרקנו?
4. מ"ד (סיפא) מצרפת את זמן קריאת המגילה לזמן קיומן של מצוות אחרות – האם יש קו רעיוני כלשהו המחבר בין המצוות הללו? מדוע בחר עורך המשנה להשוות בין מקרא מגילה למצוות הללו?
- א. כיצד מתחברות המצוות הללו (או חלקן) לדברים שהובאו ב'אין בין' בפרק הקודם?
5. גם מ"ה מצרפת את זמן קריאת המגילה לזמן קיומן של מצוות אחרות – האם יש קו רעיוני כלשהו המחבר בין המצוות הללו? מדוע בחר עורך המשנה להשוות בין מקרא מגילה למצוות הללו?
- א. כיצד מתחברות המצוות הללו (או חלקן) לדברים שהובאו ב'אין בין' בפרק הקודם?
6. במה דומות ובמה שונות המצוות הנעשות בלילה, במ"ו, מהמצוות הנעשות ביום, במ"ה?
7. סכמי את המבנה והסדר של פ"ב, ואת מהלכו הרעיוני.

מסכת מגילה פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. ר"פ קהתי בהקדמתו למ"א מביא שתי מסורות לגבי סדר הפרקים, ומסביר את ההיגיון של הסדר שלפנינו ('בני העיר' לפני 'הקורא מגילה'). רי"ן אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 997 מציין כי רוב עדי הנוסח הבבליים מקדימים 'הקורא' ל'בני העיר', אך העדים הארצישראליים כלפנינו, וכן הוא בתוספתא. עייני בפתיחה של פ"ד והציעי שיקול שיכול להביא את בעלי המסורת הבבליית להקדים את פרק 'הקורא'.
- א. ר"א ויס, דיונים ובירורים בבבא קמא, עמ' 24 מציין כי פרקים ג-ד הם, בעצם, מסכת נפרדת, שנספחה למסכת מגילה הגרעינית. ר"י שביב, נטועים א (תשנ"ד), עמ' 11 מציין כי דרכה של המשנה בכמה מקומות לצרף 'מיני-מסכתות' (= פחות משלושה פרקים) ביחד, וכך הדבר במסכתות ראש השנה וחגיגה. בעל תו"ט מסביר: "אידי דתני קריאת המגילה ראה רבינו הקדוש לסדר עמהם קריאת ס"ת שגם הוא מתקנת הנביאים" – האם הסברו של התו"ט עומד בכוחות עצמו, או יש לצרף את דבריו לדברי שני פרשני זמננו?
- ב. התוכלי למצוא בפ"א ופ"ב של מסכת מגילה הלכות ולשונוות המהדקות את הזיקה בין קריאת מגילה לקריאת ס"ת? השווה/י גם לריש פ"ד.
2. י' לוי, "בית-הכנסת בתקופת בית שני – אופיו והתפתחותו", בתוך: בתי-כנסת עתיקים, עמ' 18 ואילך: "אין ספק, שעד סוף תקופת בית שני היה בית-הכנסת מרכז קהילתי במלוא המובן, ושימש, נוסף על תפקידו הדתי, כמוקם הוראה, משפוט, איסוף צדקה, כאכסניה, וכמקום התכנסות לקהילה למטרות פוליטיות וחברתיות... על אף הפעילות הענפה ומגוון השירותים בבית-כנסת אלה, אין ספק שבתקופה הנידונה עיקר פעילותם היתה בתחום הדתי-רוחני... בדיקת המקורות מצביעה בבירור על מרכזיותה של קריאת התורה בעבודה בבית-הכנסת." – האם נוכל לחזק את דברי לוי מדברי משנתנו?
- א. מה ההיגיון מאחורי דירוג חפצי הקדושה במשנתנו?
- ב. מהגמרא והראשונים ניתן להעלות שלושה מקורות שונים לקדושת בית-הכנסת: הציבור, ספר תורה ומקדש (= מקדש מעט) – התוכלי למצוא רמזים למוקדי הקדושה האלה, או לחלקם, במ"א-מ"ג?
- ג. על פי התוספתא פ"ב ה"ב אין קדושה לרחובה של עיר אלא לשיטת ר' מנחם בר' יוסי. מדוע בחר עורך המשנה לשנות את משנתנו על פי דעתו? (2 רמזים: [1] גם במ"ג הביאה

- המשנה רק דעה של תנא יחיד. [2] שמא רצה העורך להראות שיש לבית הכנסת 'פריפריה' של קדושה – כמו איזה דגם של קדושה?)
- ד. השווה/י את המקום המקודש ביותר בבית הכנסת למקום המקודש ביותר בבית המקדש – מה דומה ומה שונה?
- ה. השווה/י את התהליך ההסטורי שיצר את קדושת בית הכנסת לתהליך שיצר את חג הפורים ומצוות קריאת המגילה.
3. "אין מוכרין את של רבים ליחיד" – לדברי הירושלמי מדובר במכירת ס"ת. מדוע מפרש כך הירושלמי? (רמז: השווה/י בבא זו במשנתנו למ"ב [ר"ן אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 265]).
- א. התוכל/י לחשוב על סיבה, מדוע אין רוב המפרשים מקבלים פירוש זה? (חשבי: האם קדושת ס"ת מושפעת מגודל הקהילה?)
- ב. כיצד ניתן ליישב את הקושי של הירושלמי?
- ג. מה המחלוקת העקרונית בין התנאים בסיפא של משנתנו?
4. הרמב"ם מביא את הדרשה "והשמתי את מקדשיכם – קדושתן אף כשהן שוממין" בהלכות בית הבחירה פ"ו הט"ז ללמד שקדושת בית המקדש אינה בטלה – מה זה מלמד על תפיסתו של הרמב"ם באשר לשורש קדושת בית הכנסת? (ע"ע י' בלידשטיין, התפילה במשנתו ההלכתית של הרמב"ם, עמ' 196 ואילך)
- א. הרמב"ם שם גם מסביר כי המקור לקדושת המקדש הוא השכינה 'ושכינה אינה בטלה' – האם סברה זו תקפה גם לגבי בית כנסת?
- ב. אין פרקנו מתאר את הלכות קדושת בית הכנסת שעה שהוא עומד ומתפקד (בניגוד לתוספתא פ"ב הי"ח) – מדוע?
5. הלכות קריאת התורה מובאות בפ"ג ובפ"ד – מה מאפיין את ההלכות המובאות בפ"ג?
- א. מדוע בחר עורך המשנה לפתוח את הלכות קריאת התורה דווקא עם מ"ד?
- ב. האם תשובתך לשאלה א' עוזרת להבנת מיקום הלכות קריאת התורה במסכת מגילה?
6. האם 4 פרשיות (מ"ד) הן 4 עניינים נפרדים, או שמא מדובר ביחידה אחת בעלת 4 שלבים? האם יש חיזוק לאחת האפשרויות הללו בלשון המשנה?
- א. האם יש קשר בין תשובתך כאן לרעיון של 'מסמך גאולה לגאולה' בפ"א (שאלה 4-א)?
7. הסבר/י את החלוקה בין מ"ה למ"ו. מהו השורש הרעיוני לבחירת פרשת הקריאה מהתורה בכל אחת משתי המשניות?
- א. בסוף מ"ו יש 'חתימה מעין פתיחה' עם מ"ד – מהי ומה משמעה?
- ב. "וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל..." – מה משמעות המצווה לקרוא כל אחד ואחד בזמנו: האם מצווה של לימוד תורה או מצווה של קדושת החג (או שתיהן)?
8. איזה עניין משותף יש בשתי היחידות: מ"א-מ"ג, מ"ד-מ"ו? מה זה מלמד על הזיקה בין: קדושת מקום, קדושת זמן, קדושת כתבי הקודש?
- א. איפה עוד במסכת נתקלנו בשלישייה הזאת?

מסכת מגילה פ"ד – לימוד בקיאות: דף עבודה #4

1. ר"ן אפשטיין, מבוא לנוסח המשנה, עמ' 492 טוען כי המילים "הקורא את המגלה עומד ויושב" בריש פרקנו הושגרו מריש פרק ב' (הסבירי!), והוא מוכיח זאת בשתי ראיות: (א) ההקשר של פרקנו; (ב) התוספתא שונה שניתן לקרוא את המגילה עומד ויושב בפ"ב ה"ה, המקבילה לפ"ב של המשנה, ואילו בפ"ג הי"א-ה"ב מופיעות הלכות המקבילות לרפ"ד במשנה ("ביום טוב חמשה ביום הכפורים ששה... בית הכנסת שאין להם מי שיקרא אלא

אחד עומד וקורא ויושב, ועומד וקורא ויושב, עומד וקורא ויושב אפילו שבעה פעמים".
 השווה/י דבריו לדברי ר"פ קהתי ד"ה עומד ויושב – מה דומה ומה שונה בשתי הגישות?
 א. במסכת ראש השנה מצאנו שכל אחד משני הנושאים המרכזיים של המסכת מופיע בכל אחד מהפרקים ('ראש השנה' מופיע, או נרמז, בפ"א ופ"ב; 'קידוש החודש' – בפ"ג ופ"ד).
 האם תופעה זו קיימת גם במסכת מגילה, והאם היא משפיעה על הכרעתך בין אפטיין לקהתי?

ב. עמדי על ההבדלים בין דיני קריאת התורה לדיני קריאת המגילה הקיימים במשנתנו (לדעת קהתי) – מה שורש ההבדלים הללו? (עמידה בקריאת התורה נלמדת בגמרא מהפסוק 'פה עמוד עמדי' שנאמר בזמן מעמד הר סיני). השווה/י להבדלים בין קריאת התורה להפטרה בנביא במ"ד.

ג. נוסף על ההקבלה הלשונית בין ריש פרקנו לריש פ"ב, יש גם הקבלה לשונית בין פ"א מ"א למשנתנו – מהי?

2. כיצד מתחברות המשניות בראש הפרק למשניות של ספ"ג?

א. מדוע הופרדו משניות אלו מפ"ג וחוברו לפ"ד?

ב. במ"ב יש דירוג של קדושות – היכן עוד נתקלנו בדבר כזה במסכת? מה הזיקה בין שני המקומות?

ג. מדוע, לפי קהתי (על פי הגמרא), מבחינים בין מועדות שונים באשר למספר העולים לתורה? התוכל/י לחשוב על סיבה אחרת, או משמעות אחרת?

ד. התוספתא פ"ג ה"א מביאה בניגוד לדעת משנתנו (= ר' ישמעאל), את שיטת ר"ע, הסובר כי בשבת קראו ששה וביום הכיפורים – שבעה. הירושלמי מסביר שר' ישמעאל סבור שביום הכיפורים יש יותר זמן (אין צורך להפסיק לאכול) ולר"ע יש פחות זמן (תפילות ארוכות) – לאיזה קו חשיבה בשאלה ג' זה תואם? התוכל/י להסביר את המחלוקת על פי דרכו של הקו השני?

3. חלקי את רשימת הדברים שבקדושה' לקבוצות (שתי קבוצות עיקריות ומקרה אחד חריג ובודד), וצייני הבדל עקרוני ביניהן.

א. משנה זו מתייחסת לזיקה בין 'קדושה' ל'ציבור' – מה הזיקה ביניהם לפי משנתנו? היכן נתקלנו במושגים כאלו בפרקים אחרים של המסכת?

ב. 'אין פורסין את שמע...'. – חלקי את ה'תפילות' לאלה שבהם האדם מדבר עם ה' לאלה שבהם ה' מדבר עם האדם. מה הזיקה בין שתי הקבוצות?

ג. במשניות פרקנו יש חשיבות מיוחדת ל'פורס על שמע', ורבו הפירושים למושג זה. מבריייתא המופיעה בבבלי סוטה ל ע"א עולה כי נהגו לומר את ק"ש וברכותיה בצורת שירה, כמעין דו-שיח, בו הש"ץ מתחיל פסוק והציבור משלימים אותו – מדוע משמש הנוהג הזה בסיס ושורש לכל הדברים שבקדושה?

ד. ניסן רובין, קץ החיים, עמ' 218 מציג כי 'מעמד ומושב' מסמל את השתתפות הציבור עם האבלים בשיבתם על הארץ כאות אבל – במה זה שונה מניחום אבלים?

ה. האם יש קשר בין 'מעמד ומושב' במשנתנו ל'עומד ויושב' במ"א?

ו. 'תשעה וכהן' – באלו מקומות נוספים בפרק ממלא הכהן תפקיד?

4. ש' ספראי, בימי הבית ובימי המשנה, עמ' 108: "החידוש והייחוד בבית-הכנסת הם גם בתחום חברתי והציבורי, גם בעולם הדתי. בניגוד לבית-המיקדש, אשר הונהג בעיקרו בידי הכהונה הגדולה, הרי בית-הכנסת הונהג בידי הציבור והעדה כולה" – כיצד משתקפים דבריו מהמשניות?

א. מה קטן יכול לעשות בבית-הכנסת, ומדוע שונה מצווה זו משאר 'דברים שבקדושה'?

ב. האם נכון לומר שאין לכהן שום מעמד מיוחד בעולם עבודת ה' של בית-הכנסת? נמקי!

- ג. בקשר לשאלה הקודמת, התייחסי לדבריו של ר"ש ליברמן, תוספתא כפשוטה, עמ' 1210-1211, המביא מחלוקת בין משנתנו למקורות אחרים, אם כוהנים בעלי-מום נפסלו לנשיאת כפיים מעיקר הדין, או רק כוהנים בעלי מומים הנראים (בידיהם) נפסלו (מ"ז).
5. במ"ח-מ"י יש נושאים שונים, אשר קו רעיוני מסוים מחבר ביניהם – הסיבירי את השוני ואת הדמיון. לפי איזה סדר הובאו הדברים, ומדוע?
- א. לקראת סוף פרקנו, אין ההתייחסות לקריאה בתורה פורמלית בלבד, אלא מתייחסת לתכנים ולהשלכותיהם על תודעת הציבור. הסבר/י את המעבר ואת משמעותו.
- ב. מהם הערכים והנושאים הרעיוניים שיש להיזהר בהם בעבודת הציבור בבית-הכנסת? מה הזיקה בינם לרעיונות אחרים שראינו בפרק?
- ג. "רבי אליעזר אומר: אין מפטירין ב'הודע את ירושלים" – כיצד מתחברת אמירה זו (בסוף פ"ד) לסוף פ"א?
6. סכמי את המבנה והמהלך הרעיוני של פ"ד.
7. עמדי על הקבלות בין פ"ד לשאר הפרקים. סכמי את המבנה והמהלך הרעיוני של המסכת.

מסכת מועד קטן פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1

1. עייני הקדמת ר"פ קהתי למסכת ועמדי על המקור לאיסור מלאכה בחול המועד והדעות השונות באשר למעמד האיסור. תנ"י דעתך: מה ההבדל העקרוני (חוץ מאשר דאורייתא/דרבנן) בין איסור מלאכה בשבת ויום טוב לאיסור בחול המועד? האם יש לאיסור מלאכה בחול המועד אותו יעד שיש לאיסור מלאכה ביום טוב? (עייני גם דף עבודה #2, שאלה ג2).
- א. מדוע משוות המשניות הראשונות בין חול מועד לשביעית? האם יש דמיון עקרוני בין השניים באשר לאופיו של איסור מלאכה?
- ב. במה שונים חול המועד ושביעית, לפי הדעות השונות במשנה, ומדוע?
2. השווה/י מ"ב לשקלים פ"א מ"א ופ"ד מ"ב – עמדי על הדומה והשונה בין המשניות הללו, והסבר/י מדוע יצרה המשנה זיקה ביניהן (התייחסות חלקית בדברי קהתי לסמ"ב).
3. "רואין את הנגעים... אבל לא להקל" (מ"ה) – האם איסור מלאכה, ואם לא – באיזה סוג איסור מדובר?
- א. אלו הלכות אחרות במשנה דומות באופיין לאיסור ראיית נגעים? צייני כיצד דמיון זה מתבטא בעריכת משניות הפרק.
- ב. "שמחה/אבל היא לר" (מ"ה) – היכן בפרק יש ביטויים דומים, ומה מלמד הדמיון בין שתי המשניות?
4. מ"ו חוזרת לנושא שנדון כבר במשנה קודמת בפרקנו – עמדי על הזיקה בין שתי המשניות.
5. "מפני ששמחה היא לר" – האם "טעם זה הוא דו-צדדי" או "שהטעם העיקרי הוא ששמחת הנישואין עשויה להשכיח את שמחת החג" (ר"י תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 56)? העיזרי בשני פירושים בקהתי.
- א. איזו תשובה לשאלה הקודמת תואמת טוב יותר את ההקשר של משנתנו?
6. המשנה ברורה רס"י קל מונה חמשה סוגי מלאכות המותרות בחוה"מ: דבר האבד, צרכי המועד, פועל שאין לו מה יאכל, צרכי רבים, מעשה הדיוט. זהו את סוגי ההיתר המצויים במשניות פרקנו, ועמדי על סדר הופעתם בפרק.
- א. ר"י תבורי, עמ' 75: "ההיתר החשוב ביותר בהלכות מועד הוא ההיתר לעשות מלאכה כדי להציל דבר מאיבוד (האם הסדר במשנתנו מחזק את דבריו?)... עקרון זה שימש יסוד לרוב היתרי המלאכה בחול המועד (וממישך עם דוגמאות מהפרקים הבאים)".

- לדבריו חששו החכמים שמא ינצלו אנשים את העיקרון הזה לרעה, ועל כן הגבילו את ההיתר (ובפ"ב אף קנסו את מי שאינו מצייט להגבלה זו) – מהי ההגבלה?
- ב. האם יש היתרים (או הקלות) נוספים בפרק, חוץ מאלה המנויים במשנה ברורה?
7. עמדי על חלוקת פרקנו ומבנהו, תוך שימת לב לתכנים וגם לבחנים לשוניים.
- א. מדוע סידר עורך המשנה את חלקי הפרק כפי שהם לפנינו?
- ב. יש משחק לשוני המחבר בין פתיחת פרקנו לחתימתו (וכן לשונות משותפות למ"ב ומ"י) – מהו, ומה הוא מלמד?
- ג. עמדי על קשרים נוספים בין חלקי הפרק השונים.

מסכת מועד קטן פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. איזו מילה מחברת בין ספ"א לרפ"ב? עמדי על תפקידיו השונים של דבר זה בשתי המשניות.
- א. עמדי על הדים נוספים בפ"ב ללשונה של פ"א.
2. ר"י גילת, רבי אליעזר בין הורקנוס, פרק 1, פיסקה ד' מציע הסבר לרקע למחלוקת ר' יהודה ור' יוסי במ"א ומ"ב. לדבריו ר' יהודה הולך כאן, כפי שנוהג בכמה מקומות, בשיטת ר' אליעזר, שכן שנינו בברייתא (בבלי י ע"א): "מעמידן תנור וכירים במועד ובלבד שלא יגמור מלאכתן – דברי ר"א, וחכמים אומרים: אף יגמור". מה הקשר שרואה גילת בין שיטת ר"א שם לשיטת ר' יהודה כאן?
- א. לדברי גילת, ר"א משקף – כדרכו בכל מקום – את ההלכה הקדומה. בזמן הבית, כששהו העם בירושלים בזמן הרגל והביאו קרבנותיהם, החמירו בפירוש ההלכה של איסור מלאכה בחוה"מ. לאחר החורבן התחילו להקל יותר בתחום זה, ובייחוד לאור התנאים הכלכליים הקשים ששררו אז, אלא שר"א השמרן צמצם את ההקלות.
- ב. בפרק 14, פיסקה 13 מציין גילת כי ר"א מחמיר גם בהיתר של דבר האבד בעשיית מלאכה ע"י אחרים למען אב"ל (שמחות פ"ה ה"ו) – האם יש קשר בין שתי החומרות הללו?
- ג. הירושלמי פ"ב ה"ג מביא את ר' בא בר ממל: "אילו היה לי מי שיימנה עמי היתרתי שיהו עושין מלאכה בחולו של מועד כלום אסרו לעשו' מלאכה בחולו של מועד אלא כדי שיהו אוכלין ושותין ויגיעין בתורה ואינן אוכלין ושותין ופחזין". גילת, סוף פרק 10 רואה כאן בסיס להקלות נוספות בדיני חוה"מ בתקופת האמוראים.
3. רי"ן אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 1014-1015 דן בחילוף גירסה בדברי ר' יהודה: "מעבין" או "אף מעבין". לדבריו הירושלמי (פא סע"א: "כיני מתניתא מעבין) מוחק את התיבה 'אף' על מנת שלא תהיה סתירה בין שיטת ר' יהודה כאן ושיטת ר' יהודה במ"א-מ"ב, ובבבלי יג ע"ב נחלקו אמוראים: יש שגרסו 'אף', ולדבריהם אין השוואה בין שיטת ר' יהודה כאן לשיטתו במ"א-מ"ב, ויש שהסכימו עם גירסת הירושלמי. הסבר/י את שתי הדעות.
4. עמדי על מבנה הפרק, על פי בחנים תוכניים ולשוניים.

מסכת מועד קטן פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. ר"י תבורי, מועדי ישראל בתקופת המשנה והתלמוד, עמ' 75 מציין כי "שתי מלאכות נאסרו גם כשהן לצורך המועד: גילוח וכביסה" – מה משותף דווקא לשתי המלאכות האלו?
- א. ר"ש ליברמן, מחקרים בתורת ארץ ישראל, עמ' 30-31 מציין שיש גורסים במ"א: "המצורע והעולה מטומאתו" (וביניהם: הרמב"ם בפיה"מ ובהל' יו"ט פ"ז הי"ט). מגירסה זו יוצא חידוש גדול בהלכה – מהו? (עייני מגיד משנה לרמב"ם שם).

- ב. ליברמן מוצא מקור להלכה זו בדברי הספרא, תזריע, נגעים פי"ב: "וטמא טמא יקרא... ומניין לרבות שאר הטמאים... ת"ל טמא טמא יקרא", ועל פי פירושו בספר החינוך מצוה קסט: "והקריאה היא שיעשה בגופו עניין שיכור לבני אדם בו שהוא טמא ויסורו ממנו". כיצד מוכחת מכאן ההלכה העומדת מאחורי הגירסה שהובאה לעיל?
- ג. האם השוואת מ"ב למ"א מחזקת אחת מהגירסאות במ"א?
- ד. במה דומות מ"א-מ"ב לפתיחה של פ"ב?
- ה. מ"א-מ"ב מזכירות גם משניות מפ"א – אלו, וכיצד?
2. מדוע מובאת כאן מ"ג? במה שונה מ"ג ממ"א-מ"ב?
- א. חלק מהמקרים הרשומים במ"ג-מ"ד מזכירים משניות בפ"א – אלו ומדוע?
- ב. מברייתא בבבלי יט ע"א יוצא כי שיטת ר' יהודה בסמ"ד בעניין טוויית התכלת מתבססת על שיטת ר"א. האם זה תואם את גישת
3. ענייני אבלות בפרקנו נלמדים 'על דרך השלילה' מדיני אבלות במועד – היכן עוד בפרק ובמסכת יש התייחסות לענייני אבלות?
4. ר"פ קהתי למ"ה מביא שני הסברים לחלק בין רגלים לשבת – מה ההבדל העקרוני ביניהם? א. הסבר/ את שלוש הדעות במ"ו – האם נחלקו חכמים באשר לאופי של אבלות, לאופי של המועדים השונים, או שניהם?
- ב. ר"ד סולובייצ'ק, שעורים לזכר אבא מארי, ב, עמ' קצא: "ברגל אין קיום אבלות כלל בשל שמחת החג הסותרת ומפקיעה אבלות שבלב... ברם בשבת, האבל מקיים את האבלות, אלא שמקצתה אינה מתגשמת במעשה בשל דין כיבוד ועונג". ברם במקום אחר (עייני שבת דף עבודה #1, שאלה 1ח) הרב תולה את ההבדל בין שבת ליו"ט בהבדל בין שני סוגים של עמידת האדם מישראל בפני השכינה הקשורים לשבת ויו"ט. מה דומה ומה שונה בין שני ההסברים?
5. למרות ש'רגלים מפסיקין ואינן עולין', המשנה מתארת דיני אבלות שכן נוהגים בחוה"מ – אלו, ומדוע? כיצד מתמודדת המשנה עם המתח בין דיני אבלות לדיני מועד?
- א. מדוע מייחסת המשנה ל'קינה' יותר חומרה מאשר ל'עינוי' (מ"ט)?
- ב. אלו מסכתות נוספות בסדר מועד סיימו בדבר טוב, ומדוע דווקא המסכתות האלה?
6. שני חלקי הפרק מתחלקים לחלקי משנה. עמדי על מבנה הפרק, והסבר/ את הקשר בין חלקיו. תנ"י דעתך למשחקי לשון בתוך הפרק: מטפחות (מ"ב-מ"ט = חתימה מעין פתיחה), ספרים (מ"ב-מ"ד), חלץ (מ"ג-מ"ז), רגל (מ"ה-מ"ח), נשים (מ"ג-מ"ח/מ"ט).
7. סכמי את מהלך העניינים והרעיונות במסכת מועד קטן. עמדי על הקשרים בין פרקי המסכת ועל משמעותם.

מסכת חגיגה פ"א – לימוד בקיאות: דף עבודה #1

1. 'הכל חייבין בראייה' – ר"פ קהתי מזהה במצוות 'ראייה' שני אלמנטים, ברם ש' ספראי, בימ הבית ובימי המשנה, עמ' 45 מתלבט באיזה מהאלמנטים האלה עוסקת המשנה. מהם האלמנטים, ומדוע יש מקום להתלבטות לגבי נושא משנתנו? התייחס/י בתשובתך הן להמשך מ"א והן למשניות הבאות.
 - א. לדעת ספראי, עמ' 45 ואילך, רבים בזמן בית שני 'לא ראו חובה ומצוה לעלות בכל רגל ורגל למקדש ולירושלים', והוא מטעים שניתן לעגן מחשבה זו בשאלה הקודמת – כיצד?
 - ב. חלקי את הרשימה בריש מ"א לחלק 'סטנדרטי', השייך גם למצוות אחרות (השווה/י: ערכין פ"א מ"א, תוספתא ראש השנה פ"ב ה"ה), וחלק השייך רק למצוות ראייה בלבד.
 - ג. עמדי על שני אלמנטים ייחודיים של מצוות ראייה אשר הפטורים המיוחדים של מ"א מתבססים עליהם.
 - ד. רי"ן אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 1307 טוען כי רק משנת הבבלי גרסה במשנתנו 'סומא', ומילה זו הושמטה ממשנת הירושלמי (השווה/י ב' דה-פריס, מחקרים בספרות התלמוד, עמ' 64) – כיצד זה משפיע על תשובתך לשאלה הקודמת?
 - ה. שני האלמנטים האלו מצויים ב'עלייה לרגל' הראשונה – עקדת יצחק. פרטי!
 - ו. לאור תשובותייך לשאלות הקודמות, עמדי על שורשיה הרעיוניים של מחלוקת ב"ה וב"ש במ"א.
 - ז. י' בן-שלום, בית שמאי, עמ' 178: "לפי הירושלמי, מדברת המשנה 'בראיית קרבן, אבל בראיית פנים אפילו קטן חייב'; ואילו הבבלי מעמיד כנראה את המשנה 'בראיית פנים של קטן', בעוד ש'בראיית קרבן' חייבים רק הבוגרים." מה נראה לך יותר, ומדוע?
 - ח. האם יש קשר בין שיטת ב"ש כאן לשיטת שמאי בסוכה פ"ב מ"ח ותוספתא יומא פ"ד ה"ב (עייני יומא דף עבודה #8 שאלה ב3)?
 2. י' בן-שלום, בית שמאי, עמ' 179 מעיר על מ"ב: "בית שמאי דואגים יותר ל'גבוה' מאשר לסעודת-מצווה של הפרט; ואילו בית הלל דואגים יותר לצרכים החומריים של הפרט." על מה מבוססים הדברים האלה?
 - א. בן-שלום, עמ' 180 מפרש במ"ג – "שגם במקרה הזה שמרו שני הבתים על גישתם העקבית: בית שמאי אינם מוכנים להתפשר ולהתחשב במציאות; ואילו בית הלל מוכנים ללכת לקראת אלו שאין ידם משגת לקנות שלמי חגיגה, או שמעוניינים להפחית בצורה כזאת מכספם המיועד למעשר שני." האם ניתן לעגן את המחלוקת בשיקולים עקרוניים יותר?
 - ב. על פי מ"ג-מ"ד דרגי את שלושת הקרבנות: עולה/עולת ראייה, חגיגה, שלמי שמחה, באשר לשאלה אם האדם חייב להביא את הקרבן מכספו או יכול לנצל דבר של הקדש לצורך הקרבן. נמקי את ההבדל בין שלושת הקרבנות.
 - ג. איזה שיקול חדש מכניסה מ"ה לשאלת היחס בין שלמים לעולות, וכיצד הוא משפיע? (שים/י לב, בהקשר משנה זו, שחשש 'נותר' קיים רק בקרבנות שלמים ולא בעולות).
 - ד. לדעת בן-שלום, עמ' 179, הע' 30 מ"ה נשנתנה לדעת ב"ה. מדוע הוא חושב זאת, והאם דעתו נראית לך?
 - ה. י' פרנקל, דרכי האגדה והמדרש, עמ' 79-80 מסביר את הדרשה בסוף מ"ה: "איש כמתנת יד" = עולות; "אשר נתן לך" = שלמים; "כברכת ה' אלקיך" חלה על העולות והשלמים כאחת. הסבר/י את דבריו, ועמדי על מערכת היחסים בין האדם לה' העולה מכאן.

3. בבבלי ט ע"א מובאת ברייתא: "וחגותם אותו חג לה' שבעת ימים – יכול יהא חוגג והולך כל שבעה? ת"ל 'אותו': אותו אתה חוגג ואי אתה חוגג כל שבעה; אם למה נאמר 'שבעה'? לתשלומין". מושג התשלומין בעולם הקרבנות ייחודי לכאן. התוכלי לחשוב על סיבה לכך? א. מושג התשלומין עולה גם בהלכות תפילה (עייני ברכות כו ע"א והשווה/י לכאן) – מדוע?
- ב. לשון משנתנו מזכירה עוד שתי משניות: ביכורים פ"א מ"ט; סוכה פ"ב מ"ו. הסבר/י את הזיקה בין משנתנו לכל אחת מהמשניות הללו.
4. מה ראה עורך המשנה להביא כאן (מ"ז) סידרה של דרשות על 'מעוות לא יוכל לתקון'? שים/י לב למילים ומונחים ממשנה זו החוזרים בסוף פרקנו ותחילת הפרק הבא.
- א. בבבלי ט ע"ב מובאת ברייתא המקבילה למשנתנו, ושם במקום 'זה הבא על הערוה...' מופיע: "אבל הבא על אשת איש ואסרה לבעלה...". מדוע העדיף עורך המשנה את הגירסה האחרת?
5. ר"ח אלבק בפירושו למ"ח: "סמיכת משנה זו ושלאחריה (פ"ב מ"א) לכאן, אין עיקר טעמה הלכות חגיגות הנזכרות בסמוך, אלא הרמז שבאלו המשניות לסיבות שגרמו לתלמידי חכמים לפרוש מן התורה שבע"פ: הרבה הלכות אין להן על מה שיסמוכו, או שהן תלויות בשערה. ויש שנכנסו לפרדס ועסקו במעשה בראשית ובמרכבה ונפגעו או שיצאו לתרבות רעה, ויש שהסתכלו במה למעלה ומה למטה...". – מה ההסבר שאלבק שולל, ומה הסיבה שאין הוא מסתפק בו?
- א. ר"ן אפשטיין, מלס"ת, עמ' 18 ואילך (השווה/י מלנה"מ, עמ' 995 בשם רנ"ק) רואה במ"ח משנה קדומה מאוד המתארת קבצי הלכות קדומים, ולדבריו (עמ' 48-49) בפ"ב יש לנו "שרידים של שני קובצי-הלכות עתיקים שבעתיקים: של 'הלכות חגיגות' ושל 'הטהרות'. ובקובץ הראשון נשמרה לנו כאן פתיחתו של קובץ זה, שהיה בכלל ראשון לקיבוץ הלכות אלו, מפני המחלוקת הראשונה ב'סמיכה'... מ"ח-פ"ב מ"א, היא פתיחה לקובץ זה, עוסקת בייחסן של ההלכות לכתוב... ואח"כ מציינת המשנה באלו הלכות 'דורשין' ובאלו 'אין דורשין' מדרש הלכה". עמדי על ההבדל העקרוני בין גישת אפשטיין לגישת אלבק כאן.
- ב. 'ליבס, חטאו של אלישע (תשמ"ו), עמ' 124 סובר כי בחוג דרשנים מסביב לר"ע ובן עזאי (עייני ויקרא רבה טז:ד) דומה חוויית ההתגלות ממדרשי הלכה ואגדה שונים לחוויית 'מעשה מרכבה': "ומסיבה זו, ככל הנראה, נוסמך פרק 'אין דורשין' אחרי המילים 'הן גופי תורה'. שאר ההלכות אינן ראויות לשמן אלא כשהן נוטלות חלק ב'מעשה מרכבה' בכך שהן משחזרות את מעמד הר סיני באמצעות 'דרשות חופשיות'". האם גישתו דומה יותר לזו של אלבק או לזו של אפשטיין? מה שונה בין שתי הגישות הקרובות הללו?
- ג. בתוספתא פ"א ה"ט מביא ר' יהושע כמטפורה לאופן שלומדים הלכות מרובות ממקרא מועט: "צבתא בצבתא מתעבדא, צבתא קדמיתא מה הות, הא לוי (= הלא היא) בריה הוות". מה תורמת תוספתא זו להבנת הסמיכת פ"ב מ"א לפ"א מ"ח?
- ד. א' וולפיש, נטועים ב (תשנ"ה), עמ' 82 ואילך הצביע על הקבלה לשונית בין מ"ח למ"ה, והציע הסבר למשחק הלשוני המבוסס על הזיקה בין חלק האדם לחלק ה'. עמדי על הקשר בין שתי המשניות.
- ה. בהמשך מציין המחבר כי המשחק הלשוני הזה מלמד על מקומו ועל תפקידו של תלמוד תורה בחיי החכמים והעם, וכי פ"ב מ"א מחדדת ומפתחת את הנקודה הזאת – כיצד? מדוע ראוי שהרעיון הזה מופיע דווקא במסכת חגיגה?

6. סכמי את מבנה הפרק, תוך התייחסות לדרכי הגרירה' בפרק ונימוקיהם ולעיצוב הלשוני של הפרק. האם ניתן לזהות בפרקנו 'חתימה מעין פתיחה'?

א. אלבק, מבוא למסכת חגיגה (עמ' 388-389): "ביקש כנראה מסדר המשנה לסיים את הפרק הראשון במאמר נאה, הלכך הפסיק ב'הן הן גופי תורה, ובמשנה שלאחר מכן התחיל פרק חדש, אע"פ שאין היא אלא המשכו של סוף הפרק הראשון". התוכל/י ליישב את הקושי של אלבק בדרך אחרת? (היעזרי בתופעות הספרותיות מסביב למ"ח)

מסכת חגיגה פ"ב – לימוד בקיאות: דף עבודה #2

1. הגמרא מביאה נימוק 'טכני' לאיסור לדרוש בעריות ברבים (עייני קהתי). האם ניתן לחשוב על דמיון מהותי בין עריות למעשה בראשית ו/או מעשה מרכבה (עייני דברי המהרש"א המובאים ע"י קהתי בסוף משנתנו)? תן/י דעתך ל'יצירה' הכרוכה בעריות (והשווה/י פ"א מ"ז) וגם ללשוניות המופיעות במשנתנו המזכירות את תחום העריות.

א. בסוף מסכת מגילה: "מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם מעשה תמר נקרא ומתרגם... מעשה דוד ואמנון לא נקראין ולא מתרגמין. אין מפטירין במרכבה..." – האם משנה זו עוזרת לנו להבין את הזיקה בין עריות למעשה מרכבה?

ב. רא"א אורבך, חז"ל, עמ' 161 כותב שבזמן חז"ל "רווחו בעם אגדות, שהיו דומות לשרידים של שירי עלילה מיתיים המצויים במקרא גופו. רעיונות ומוטיבים שאולים מתורות קוסמוגוניות של פרסים, יוונים וכיתות גנוסטיות חדרו לחוגים שבאו במגע אתם. די היה בכל אלה, כדי לעשות את העיסוק ב'מעשה בראשית' לתורה איסורית, שאין מוסרים אותה אלא ליחידים". האם ניתן לחשוב על סיבה יותר מהותית לכך? (ע"ע בראשית רבה א:ב, וניתוח של אורבך ע"פ דרכו בעמ' 173).

ג. ר"ן אפשטיין, מלס"ת, עמ' 49 מביא מהירושלמי שמשנתנו כר"ע, ולדברי ר' ישמעאל מותר לדרוש בעריות ברבים (ועל כן 'מכילתא דעריות' בספרא פרשת אחרי מות שייכת לדבי ר' ישמעאל למרות שהספרא כולו הוא מדבי ר"ע) וכן מותר לדרוש במעשה בראשית, אך האיסור לדרוש במעשה מרכבה "דברי הכל היא כדי שיהא אדם יודע לחוס על כבוד קונו". הסבר/י את החילוק שמחלק ר' ישמעאל בין עריות ומעשה בראשית למעשה מרכבה – האם חילוק 'כמותי' או חילוק 'איכותי'?

ד. התוספתא פ"ב ה"ה מביאה משל: "לפרדס של מלך ועלייה בנויה על גביו, מה עליו על אדם? להציץ, ובלבד שלא יזין את עינו ממנו" – מה משמעות המשל, ומה הוא מלמד על 'מעשה מרכבה'?

ה. "אלא אם כן היה חכם ומבין מדעתו" – משמע לכאורה שאם הרב יכול לדרוש בפני התלמיד במעשה מרכבה, כבר אין בזה כל צורך?! עייני פתרונו של קהתי. לעומת זאת, מהתוספתא פ"ב ה"א משמע פתרון אחר: "מעשה בריב"ז שהיה רכוב על החמור והיה ר"א בן ערך מחמיר אחריו, אמר לו: ר' שנה לי פרק אחד במעשה מרכבה, אמר לו: לא כך אמרתי לך מתחילה שאין שונין במרכבה ביחיד אא"כ היה חכם מבין מדעתו, אמר לו: אצרה לפניך, אמר לו: אמור. פתח ר"א בן ערך ודרש במעשה מרכבה... עמד ונשקו על ראשו... לעזר בן ערך נאה דורש ונאה מקיים... שיועד להבין ולדרוש לכבוד אביו שבשמים". מה הפתרון העולה מהתוספתא?

ו. א' גושן (מאמרו נסקר בנטועים ד [תשנ"ח], עמ' 101 ואילך) מדייק מלשון המשנה כי 'למעשה מרכבה' יש שני מרכיבים: דרישה המתבססת על לימודן והסברן של פרשיות מקראיות; והסתכלות המציינת חווייה של חזון מיסטי, המנותק מבסיס מקראי-דרשני. היכן מצא גושן במשנה את שני המרכיבים, וכיצד מבדילה המשנה ביניהם?

- ז. גושן מוצא בתוספתא הבחנה דומה: בה"א-ה"ב (ראי שאלה ד) מדובר בדרישה, ואילו מה"ג ('ארבעה נכנסו לפרדס') ואילך (ראי שאלה ג) מדובר ב'הסתכלות'. ברם הוא מוצא בתוספתא גם נקודת חיבור בין שתי היחידות: בה"ב "ר"ע הרצה לפני ר' יהושע" אשר הרצה לפני ריב"ז ובה"ד ר"ע הוא היחידי מבין הנכנסים לפרדס אשר 'עלה בשלום וירד בשלום' – מה ניתן ללמוד מכך?
- ח. המילה 'מרכבה' קושרת את מ"א לפ"א מ"א – כיצד ומדוע? (שים י לב גם למשחק הלשוני של הפועל 'רכב' בתוספתא פ"ב ה"א).
2. לדעת ר"ח אלבק, מ"ב מובאת כאן כדי להסמיק לקובץ פ"א מ"ז – פ"ב מ"א את 'צא מנחם' במשנתנו. מה הקשר?
- א. כיצד יוסבר מיקומה של מ"ב על פי ההסברים האחרים שניתנו לפ"א מ"ז ואילך?
- ב. יש להסביר את עתיקותה וכוח התמדתה של מחלוקת הסמיכה כתוצאה מהתנגשות בין שני יסודות חשובים: הקפדת החכמים על קדושת יו"ט ואיסור המלאכה שבה (ובמיוחד באשר לאיסור להיסמך על בהמה, ועיין בבלי סנהדרין מו ע"א בעניין הרוכב על הסוס בשבת), ומול זה – "הסמיכה בזמנה היתה חביבה על העם ביותר" (גילת, פרקים בהשתלשלות ההלכה, עמ' 142, ועייני לדוגמה בבלי חגיגה טז ע"ב: "והביאנוהו לעזרת נשים וסמכו עליו נשים לא מפני שסמיכה בנשים אלא כדי לעשות נחת רוח לנשים"). אלו שיקולים עשויים להכריע במתח בין שני הערכים הללו?
3. התוספתא פ"ב ה"י מביאה הסברים לשיטת ב"ה בעניין הבאת עולות ביו"ט (מ"ג): "ומה אם בשעה שאי אתה מותר לעשות להדיוט את מותר לעשות לגבוה (= בשבת), שעה שאתה מותר לעשות להדיוט (= יו"ט) אי אתה מותר לעשות לגבוה?! אמרו להם ב"ש: נדרים ונדבות יוכיחו שאתה מותר לעשות להדיוט ואין אתה מותר לעשות לגבוה... אבא שאול הויה אומרה בלשון אחרת משם ב"ה: ומה אם בשעה שכירתך סתומה, כירת רבך פתוחה, שעה שכירתך פתוחה לא תהא כירת רבך פתוחה? דבר אחר: שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך ריקן." מה דומה ומה שונה בין ההסברים הללו לשיטת ב"ה?
- א. השווה/י את מחלוקת ב"ה וב"ש כאן למחלוקת ב"ה וב"ש בפ"א מ"ב-מ"ג. האם יש קו חשיבה עקבי לשני הבתים, או שמא מדובר במחלוקת שונות ביסודן?
- ב. ממשנתנו נראה לכאורה שיש קשר בין מחלוקת הסמיכה ביו"ט למחלוקת בעניין הקרבת עולות ביו"ט. קשר זה משתמע גם מהסיפור בתוספתא פ"ב ה"א-ה"ב בעניין, וייתכן שפשר הדבר מצוי במקבילה של ברייתא זו בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ג עח ע"א, שבבא בן בוטא "פעם אחת נכנס לעזרה ומצאה שוממה. אמר: ישמו בתיהן של אלו שהישמו את בית אלהינו" (שים י לב למשחק לשוני כפול: בית, 'שוממה/הישמו' – שמאי). כיצד מצטרפות שיטות ב"ש בעניין סמיכה ובעניין הקרבת עולות להוביל לשממון שבעזרה, ומה ניתן ללמוד מכך על הקשר הרוחני בין שתי המחלוקות?
4. 'שלא לקיים דברי האומרין עצרת אחר השבת' (מ"ד) – לאיזה מוטיב במשניות הקודמות מתקשרת הדאגה הזאת?
- א. תוספתא פ"ב ה"ג: "ומעשה שמת אלכסא בלוד ובאו אנשי עיר להספידו (ב'יום טבוח'). אמר להם ר' טרפון: צאו, אין מספידין ביום טוב". בתוספתא כפשוטה, עמ' 1305 וגילת, עמ' 143 מביאים את דברי התוספות ר"ד לחגיגה יח ע"א ד"ה לא קשיא שדברי ר"ט נאמרו לשיטת ב"ה (תוסכ"פ: "שהרי לא מצינו בשום מקום שר"ט נהג כב"ש חוץ מן המקומות שמנו"), כי "סתמא דמילתא אין כל ישראל יכולין להספיק ולהקריב ביום אחד והרבה מקריבין ביום שני". לכאורה אין קביעה זו מתיישבת עם משנתנו, אך הבבלי (שם) מתרץ: "כאן ביו"ט שחל להיות אחר השבת כאן ביו"ט שחל בלהיות בשבת".

- ב. 'יום טבוח' מבוסס על הדרשה בבבלי יז ע"א (מסביב לפ"א מ"ו) "מנין לעצרת שיש לה תשלומין כל שבעה, שנאמר 'בחג המצות ובחג השבועות ובחג הסוכות' – מקיש חג השבועות לחג המצות...". המשנה למלך להלכות כלי המקדש פ"ו ה"ט-ה"י כותב: "אליבא דבית הלל לא מצאתי טעם לחלק בין יום שאחר שבועות לשאר ימי התשלומין וכל ימי התשלומין נקראים ימי טבוח" – מדוע לפי ב"ש יש לחלק בין היום שאחר שבועות לשאר ימי התשלומין, ולא לפי ב"ה? האם גם בעל תוספות ר"ד יסכים לדברי המשנה למלך לגבי שיטת ב"ה?
- ג. אשר למונח 'יום טוב' בפי ר"ט, עייני גילת, עמ' 145 המביא מקור שיום טבוח אסור במלאכה, וכן מוכיח ממ"ק פ"ג מ"ה-מ"ו שאין אבלות נוהגת ב'יום טבוח' – מה הראיה?
5. ר"פ קהתי בהקדמתו למ"ה מסביר מדוע הובאו במחצית השנייה של פ"ב ובפ"ג הלכות טומאה וטהרה. ר"ז פרנקל, דרכי המשנה, עמ' 312 מדמה את המקרה הזה להבאת תענית פ"א מ"א-מ"ג בפתיחתה של המסכת – איזה דמיון רואה כאן פרנקל, והאם לדעתך שני המקרים דומים באמת?
- א. ר"ח אלבק, מבוא למסכת חגיגה, עמ' 388: "החלק השני של מסכת חגיגה שונה הלכות טומאה וטהרה, שהיו כל ישראל, אפילו עמי-הארץ, נוהגים בהם ברגל...". – מה מוסיף אלבק להסבר של שאר המפרשים?
- ב. ר"ן אפשטיין (דף עבודה #1, שאלה 5א) מסביר את מיקומו של החלק השני של מסכת חגיגה באופן אחר – מה ההבדל(ים) העקרוני(ים) בין גישתו לגישת שאר המפרשים?
- ג. ר"י שביב, נטועים א' (תשנ"ד), עמ' 11 מעיר כי "אין בידנו מסכת המחזיקה פחות משלושה פרקים", כי חששו חכמים לשמור קובץ הלכות קטן מדי מתוך חשש של 'אידי דזוטר מירכס' (בבא בתרא יד ע"ב – הסבר לצירוף שנים עשר נביאים לספר תרי עשר), ועל כן נהגו חכמים לקחת קבצים של שני פרקים ומטה ולצרפם ביחד. הוא מציין שתי דוגמאות מובהקות לתופעה זו ממסכתות קצרות בסדר מועד (חוץ ממסכת חגיגה) – מהן? (הוא מציין גם את הלכות אבלות במסכת מ"ק – האם זו דוגמה טובה? נמקי!)
- ד. כלים פ"א מקשר בין מעלות בטומאה (מ"א-מ"ד, מ"ה) למעלות בקדושה (מ"ו-מ"ט), כאשר אחד המדדים העיקריים של המעלות בקדושה הוא מגבלות על הכניסה לשם. האם הצירוף הרעיוני הזה תורם להבנת המבנה של מסכת חגיגה?
6. עמדי על הדומה והשונה בין שלוש המשניות של ספ"ב. שים/י לב במיוחד למעבר מהלכות טומאה וטהרה כשלעצמן להשלכות החברתיות של הלכות אלו (האם השלכות חברתיות אלו תורמות להבנת מיקומן של המשניות הללו?).
- א. א' אדרת, מחורבן לתקומה, עמ' 236-237 טוען "שמשתנו יותר משהיא מבקשת לתאר את דרגות-הטהרה הקיימות ועומדות מזכות-אבות, ומזכות מעלת התפקיד בשירות הקודש, היא מבקשת להורות על הדרך הפתוחה לפני כל אדם מישראל לעלות במעלות הטהרה הוקדושה מכוח עצמו, בזהירותו בהלכות ט"ט, ובחיתירתו אל פסגת הטהרה – אכילת-חולין-בטהרה". מניין לו זאת, ומדוע מתאים הרעיון הזה למסכת חגיגה?
- ב. עמדי על ענייני לשון ומוטיבים משותפים המחברים את מ"ה-מ"ז למ"א-מ"ד, ובמיוחד את מ"ז למ"א ומ"ז למ"ד.
- ג. "נוטלין ידים לחולין ולמעשר ולתרומה" – ר"פ קהתי מבחין בין חובת נטילת ידים לחולין ולמעשר מחד לנטילת תרומה מאידך, והסיבה לכך נעוצה בביכורים פ"ב מ"א – הסבירי. (נחלקו המפרשים והחוקרים אם נטילת ידים לחולין יסודה בענייני טומאה וטהרה או במנהגי סעודה, ועייני תד"ה מצוה [חולין קו ע"א]; רא"א אורבך, ההלכה, עמ' 18-19; ר"י תבורי, פסח דורות, עמ' 198 ואילך).
7. סכמי את מבנה פרקנו.

מסכת חגיגה פ"ג – לימוד בקיאות: דף עבודה #3

1. אפשטיין, מלנה"מ, עמ' 995 מציין כי התוספתא פ"ג ה"א-ה"ג מקבילה לפ"ב מ"ו-מ"ז, ופ"ג ה"ד ואילך מקבילה לפ"ג במשנה, ומכאן שפ"ב ופ"ג הם בעצם פרק אחד (ולדעתו חלוקת הפרקים במשנה היא 'טעות ישנה של התנאים שוני המשניות') – התוכל/י לנמק את חלוקת הפרקים במשנה כאן?
 - א. במלס"ת מציין אפשטיין כי פ"ב מ"ה-מ"ז ופ"ג מ"א ואילך הן שני קבצים שונים, וספ"ב הוא קובץ קדום. הוא מבסס את ההבדל בין שני הקבצים על שמות החכמים המוזכרים בהם, השייכים לתקופות שונות, ברם ניתן לבסס זאת גם על פי התכנים – מה דומה ומה שונה בין שני הקבצים?
 - ב. חלוקת הפרקים ניתנת לביסוס גם על פי בחנים לשוניים-ספרותיים – בדף עבודה #2, שאלה 6 עמדנו על עניינים כאלה הקשורים לעיצוב פ"ב. עמדי על 'חתימה מעין פתיחה' בפרקנו, המראה שהוא עוצב כפרק אורגני.
2. ה'חומר בקודש מבתרומה' וה'חומר בתרומה' שייכים לשני תחומים שונים של הלכות טומאה וטהרה – מה ההבדל?
 - א. אלו מילים או מוטיבים מהדקים את הקשר בין שתי ה'חומרות'?
 - ב. גם בפרקנו, כמו בפרק הקודם (שאלה 6) יש להבחין בין טומאה וטהרה כשלעצמן להשלכותיה החברתיות – כיצד? מה דומה ומה שונה בצדדים החברתיים של שני הפרקים?
 - ג. בפרקנו יש גם מרכיב גאוגרפי למעלות הטומאה, ויש לו חשיבות מרובה במבנה הפרק – כיצד?
 - ד. התשובה לשאלה הקודמת עשויה להוסיף ממד חדש להבנת מיקומו של הקובץ פ"ב מ"ה – פ"ג מ"ו (עייני דף עבודה #2, שאלה 5) – כיצד?
3. ההתייחסות ל'גבאין' במ"ו קשורה להתייחסות הכללית של המשנה לגבאים ומוכסים – עייני בבא קמא פ"י מ"א, טהרות פ"ז מ"ו, בבלי בכורות לא ע"א ועוד.
 - א. "אף על התרומה" – קהתי מביא כאן את דרשת הבבלי, ברם הירושלמי דורש: "ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדיו – עיר שהיא עושה כל ישראל לחברים... ובלבד בשעה ש'שם עלו שבטי'".
 - ב. מ"ז-מ"ח מוכיחות כי ההתייחסות לעולים לרגל כאילו כולם 'חברים' אינה מוחלטת – כיצד יש להסביר זאת?
 - ג. הרעיון של 'כל ישראל חברים' מוסיף ממד חדש למשנה הראשונה של המסכת – מהו?
4. סכמי את מבנה הפרק, תוך עמידה על עיצובה הלשוני: חתימה מעין פתיחה, מילים מנחות (כלים, עבר, נכנס).
5. ניתן לראות במשניות בסוף המסכת צירוף של שני המוטיבים העיקריים שלה – כיצד? סכמי את מבנה המסכת, ועמדי על הרעיונות המרכזיים שבה.

תוספתא שבת פרק א

- א.** ארבע רשויות רשות היחיד ורשות הרבים אי זהו רשות היחיד...
ב-ג. אי זהו רשות הרבים... אין מוציאים מרשות היחיד זו לרשות הרבים זו ואין מכניסין מרשות הרבים זו לרשות היחיד זו ואם הוציא והכניס בשוגג חייב חטאת במזיד ענוש כרת ונסקל אחד המוציא ואחד המכניס אחד המושיט ואחד הזורק חייב
- ד.** אבל הים והבקעה והכרמלית והאסטונית והאסקופה אינן לא רשות היחיד ולא רשות הרבים אין נושאים ונותנים לתוכן ואם נשא ונתן פטור אין מוציאים לא מתוכן לרשות הרבים ולא מרשות הרבים לתוכן ואין מכניסין לא מתוכן לרשות היחיד ולא מרשות היחיד לתוכן ואם הוציא והכניס פטור
- ה.** חצר של רבים ומבואות שאין מפולשין עיריבו מותרין לא עיריבו אסורין
- ו.** אדם עומד על האסקופה נותן לבעל הבית ובעל הבית נותן לו נותן לעני והעני נותן לו נוטל מבעל הבית ונותן לעני מן העני ונותן לבעל הבית שלשתן פטורין אחרים אומ' אסקופה משמשת שתי רשויות וכל זמן שפתח פתוח כלפנים פתח נעול כלחוץ היתה גבוהה י' טפחים הרי זו רשות לעצמה
- ז.** כשם שמפסיקין לקרית שמע כן מפסיקין לקרית מגלה ולקריית ההלל ולתקיעת שופר ולנטילת לולב ולכל מצות האמורות בתורה
- ח-י.** לא יצא החייט במחטו ערב שבת סמוך לחשיכה שמא ישכח ויצא ולא נגר בקיסם שבצוארו ולא צבע בדגמא שבאזנו ולא שלחני בדינר שבאזנו ולא סורק במשיחה שבצוארו אם יצאו כולן פטורין דברי ר' מאיר ר' יהודה אומ' אומן דרך אומנותו חייב ושאר כל אדם פטורין
- י.** לא יצא אדם במעות הצרורין לו בסדינו לרשות הרבים ואם יצא הרי זה חייב
- יא-יג.** יוצאין בתפלין עם חשיכה וקורין בכתבי הקדש עם חשיכה אבל אין קורין בלילי שבת לאור הנר אפי' גבוה ממנו ואפי' בית אחר ואפי' עשרה בתים זה לפני זה אבל מסתכל הוא לתוך הכוס או לתוך הקערה ואינו חושש... רבן שמעון בן גמליאל או' תינוקות מתקנין פרשיותיהן בלילי שבת לאור הנר. אמ' ר' ישמעאל פעם אחת קראתי לאור הנר ובקשתי להטותו אמרתי כמה גדולים דברי חכמי' שאומרין אין קורין בלילי שבת לאור הנר ר' נתן או' הטהו ודיי וכתוב על פנקסו ישמעאל בן אלישע הטה את הנר בשבת לכשיבנה בית המקדש יביא חטאת.
- יד-טו.** אמ' ר' שמעון בן לעזר בוא וראה עד היכן פרצה טהרה שלא גזרו הראשונים לומר לא יאכל טהור עם הנדה שהראשונים לא היו אוכלין עם הנדות אלא אמרו לא יאכל הזב עם הזבה מפני הרגל עבירה. שבית שמי' אומ' לא יאכל זב פרוש עם זב עם הארץ ובית הלל מתירין
- טז-יז.** אלו מן ההלכות שאמרו בעליית חנניה בן חזקיהו בן גרון כשעלו לבקרו נמנו ורבו בית שמי' על בית הלל שמונה עשרה דבר גזרו בו ביום והיה אותו היום קשה להם לישראל כיום שנעשה בו העגל. ר' אליעזר אומ' בו ביום גדשו סאה ר' יהושע אומ' בו ביום מחקו סאה שכל זמן שהמדה מלאה ואדם נותן לתוכה לסוף מוציאה ממה שבתוכה.
- יח-יט.** בו ביום אמרו כל המטלטלין מביאים את הטומאה בעובי המרדע ונמנו ורבו בית שמי' על בית הלל. בו ביום אמרו השוכח כלים בערב שבת עם חשיכה תחת הצנור ונמנו ורבו בית שמי' על ב"ה
- כ-כא.** אמרו בית שמי' לבית הלל אין אתם מודין שאין צולין בשר בצל וביצה בערב שבת עם חשיכה אלא כדי שיצולו אף דיו סמנין וכרשנין כיוצא בהן. אמרו להן בית הלל אי אתם מודין שטוענין קורות בית הבד ותולין עגולי הגת ערב שבת עם חשיכה אף דיו סמנין וכרשנין כיוצא בהן אילו עמדו בתשובתן ואילו עמדו בתשובתן אלא שבית שמי' אומ' ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך שתהא כל מלאכתך גמורה מערב שבת ובית הלל או' ששת ימים תעבד מלאכה עושה אתה כל ששה

כב. בית שמיי או' אין מוכרין לנכרי ולא טוענין עמו ולא מגביהין עליו אלא כדי שיגיע למקום קרוב ואי זהו מקום קרוב [עד שיגיע לבית הסמוך לחומה] ר' עקיבא או' כדי שיצא מן הפתח ויקדש עליו היום אמ' ר' לעזר בי ר' צדוק של בית רבן גמליאל היו מוליכין כלי לבן שלהן לכובס נכרי שלשה ימים קודם לשבת וצבועים בערב שבת לפי דרכנו למדנו שהלבנים קשין להעשות יתר מן הצבועין

כג. פותקין מים לגנה בערב שבת עם חשיכה והיא שותה והולכת בשבת נותנין קילור לעין ואספלונית למכה בערב שבת עם חשיכה והן מתרפין והולכין כל השבת כולה נותנין גפרית תחת הכלים בערב שבת עם חשיכה והן מתגפרין והולכין בשבת נותנין מגמר על גבי גחלים בערב שבת עם חשכה ואין נותנין חטים לרחים של מים אלא כדי שייטחנו

מכילתא דרבי שמעון בר יוחאי פרק כ פסוק (ט)

ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך זו היא שבית שמאי אומרין אין שורין דיו וסמנין וכרשינין אלא כדי שישורו מבעוד יום ואין פורשין מצודות חיות ועופות אלא כדי שיצודו מבעוד יום. ואין טוענין בקורת בית הבד ובעיגולי הגת אלא כדי שיזובו מבעוד יום. ואין פותקין מים לגנות אלא כדי שתתמלא מבעוד יום ואין נותנין בשר בצל וביצה על גבי האש ולא תבשיל לתוך התנור אלא כדי שיצלו מבעוד יום ובית הלל מתירין בכולן אלא שבית שמאי אומ' ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך שתהא מלאכתך גמורה מערב שבת ובית הלל אומרין ששת ימים תעבד עושה אתה כל ששה ושאר מלאכתך היא נעשית מאיליה בשבת ועשית כל מלאכתך שתהא בשבת כמי שאין לו מלאכה

מכילתא פרשת בחדש פרשה ז

"ששת ימים תעבוד" - וכי איפשר לו לאדם לעשות מלאכתו בששת ימים?

אלא: שבות כאלו מלאכתך עשויה.

דבר אחר: שבות ממחשבת עבודה.

ואומר (ישעיה נ"ח): "אם תשיב משבת רגליך". ואומר (שם): "אז תתענג על ה'".